

(622)

PROEVE

EENER

JAVAANSCHE SPRAAKKUNST

DOOR

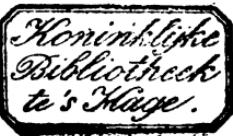
GOTTLOB BRUCKNER.

ZENDELING.

GEDRUKT TE SERAMPORE

IN DE MISSIONS-DRUKKERY

1830.

VOORBERIGT.

HET Javaansch schrift wordt gelezen van de linker naar de regter hand gelijk de Europische talen, hebben-
de een fraai Alphabet bestaande uit twintig Letters en uit tien andere TEEKENS die gedeeltelijk voor *Klin-
ters* dienen, en gedeeltelijk tot andere eindens gebruikt worden. Echter ondergaan deze weinige Letter teekens te zamen, zoo veele veranderingen door onderlinge za-
menstellingen, dat het getal zeer groot wordt. Daar dit Alphabet aan het zelve bijzondere eigene Klanken heeft, en van alle dubbelklinkers onthloodt is, zoo is het zeer moeijelijk om alle de Klanken in deze taal voorko-
mende, in eenig Alphabet der Europische talen volmaaktelijc uit te drukken; en het zoude zelfs ongemakkelijk zijn, om velen der Klanken van de Javaansche taal door het zamen nemen van verscheidene Alphabets der Euro-
pische talen, volmaaktelijc uit te drukken.

Wie slechts eene oppervlakkige kennis der Javaansche taal verkrijgt, zal weldra ontwaren dat dezelve ongemeen woordenrijk is, zoo dat men niet alleen voor de meeste zaken en onderwerpen voor ieder twee, maar zelfs tot tien en meer namen vindt; door dat iedere kleine verandering van hoedanigheid of omstandigheid weder eene andere benaming voor de zaak of onderwerp voort-
brengt. Dus b. v. beteekent Banjoe, in het algemeen Water, maar bron water aan den voet van eenen berg heet Tirto; in het algemeen beteekent Loenggoh zitten, maar op de hurken zitten heet Silo, en zitten met een nedergebogen hoofd het boven gedeelte des ligchaams voorwaartsneigende, heet Nikelwerti.

Een voorname bron van de Rijkheid der woorden in de Javaanszhe taal is, dat er twee verschillende talen onder dit volk in gebruik zijn als middelen tot wederzeidsche mededeeling van gedachten en gevoelen, namelijk eene Hooge en eene Laage taal. De hooge taal bestaat geenszins slechts in een uitgekipt getal van woorden te zamengevoegd in een'beschaafden stijl, gelijk onder andere beschaafde volken plaats heeft, maar zij bestaat in geheel andere woorden voor dezelfde zaken en handelingen als in de Laage taal. Deze hooge-en laage taal trekken eigenlijk eene grenslijn tusschen de hogere en laagere rangen of betrekkingen onder dit volk. Die van den lageren rang durf dengenen die boven hem in rang is, niet in de laage taal aanspreken, al ware hij nog zoo bekend met hem, maar moet de hooge taal bezigen; de andere in tegendeel zal hem in de laage taal antwoorden. Dus spreekt een onderdaan zijnen Vorst, een knecht zijnen Meester, eene vrouw haren man en een kind zijnen Vader in de hooge taal aan, en de Vorst of Vader spreekt wederom in de laage taal. In dit Werkje is altijd dit onderscheid van taal op het oog gehouden, en derhalve vindt men altoos twee Javaansche woorden eer de beteekenis ervan in het Hollandsch er achter volgt. De eerste zet van die woorden is altijd de laage taal, en de tweede is de hooge voor welke de groote nederduitsche H geplaatst is, en de hooge taal beteekent, is ook somtijds sleekts met een streepje (—) tusschen beiden aangetoond.

Behalve deze twee groote takken waarin zich de Javaansche taal verdeelt, bestaan er nog andere wijzigingen in dezelve. Dus uit de zamenvoeging van de Hooge en Laage talen, dat is door het gebruiken van woorden uit de Hooge taal en nu en dan een woord

daarmede vermengd uit de Laage, ontstaat de Beleefde taal, die het algemeene middel van zamenspraak uitmaakt. Dezelve wordt altijd gebezigd tusschen personen van gelijken rang, of die zich verbeelden van gelijken rang te zijn; tusschen vrienden, en ook tusschen vreemdelingen, om dus elkanderen de wederzijdsche beleefdheid te bewijzen. Uit deze taal hebben wij in dit werkje geene voorbeelden aangehaald, omdat het zelve anders al te langdraadig zoude geworden zijn, en deze tak van taal ook alleen best kan geleerd worden door het veelvuldig verkeer met den Inlander.

De Laage taal zelfs verdeelt zich weder van zelve in sommige gevallen in eenen meer beleefden en ruwen tongval of stijl, hetwelk insgelijks weder van den rang schijnt af te hangen in welken de ondergeschikte tot zijnen Opperen staat. Dus spreekt de vorst in eenen ruweren tongval tot zijnen onderdaan, dan een Dorpshoofd tot zijnen ondergeschikten en een vader tot zijn kind.

Buiten de opgenoemde onderscheidingen ontmoet men nog eene andere soort van taal in de schriften en Gezangen der Javanen. Dezelve is niet zoo gebruikelijk in het spreken, hoewel het grootste getal van woorden daarin voorkomende, uit de taal die daagelijks gesproken wordt, ontleend is; buiten dezelen vindt men er nog zeer vele woorden in uit de Kawi taal. Deze taal, te weten de Kawi, is eene taal die thans genoegzaam op Java vergeten is, behalve de geringe overblijfsels in de Javaansche Schriften, maar die in oude tijden onder de geletterden op Java schijnt gebloeid te hebben. Deze verouderde taal is weder een voorname bron waardoor de Javaansche taal met zeer vele woorden is verrijkt geworden.

Volgens het getuigenis van deskundigen is de Javaansche taal de beschaafste onder alle de talen die op de rondomliggende Eilanden gesproken worden, en de schriften in dezelve aanwezig op verre na het grootste getal in vergelijking met degenen die men in het bezit van de overige Eilanders vindt. Men moet zich echter getroosten met in de javaansche boeken de allerbelagchelijkste en kinderachtigste fabeltjes te ontmoeten, behalve de weinige en geringe voortbrengsels van een gezond verstand.

Dat echter de boven gemelde zwarigheden en de geringe vrucht die men uit het leeren der javaansche taal mogt vermeenen te zullen hebben, niemand mogten ontmoedigen ten aanzien van het leeren derzelve, zoo wordt dengenen die zich eenige kennis van die taal mogt wenschen te verwerven, dit werkje aangeboden, om hem den weg daartoe gemakkelijker te maken; als behelzende alle de voornaamste Regelen en Opmerkingen die mij in het leeren van die taal zijn voorgekomen.

Salatiga den 26st Augustus, 1823.

DE INHOUD.

Ite. Hoofddeel. Over de Letters.	blz. 1
IIde. Hoofddeel. Over de Woordgronding.	18
1. Onderdeel. Over de Zelfstandige naamwoorden.	27
2. Bijvoeglijke naamwoorden.	33
3. Getallen.	36
4. Voornaamwoorden.	41
5. Werkwoorden.	48
6. Bijwoorden.	76
7. Voorzetels.	87
8. Voegwoorden.	89
9. Tusschenwerpsels.	91
10. Aanhechtingen.	92
IIIde. Hoofddeel. Over de Woordvoeging.	95
IVde. Dichtkunst.	113
Vde. Eenige stukken ter Oefening.	125

HET

EERSTE HOOFDDEEL.

Over de Letters, derzelver kracht en gebruik.

Bevorens er van de woorden der Javaansche taal, het eigenlijk onderwerp van een Spraakkunst, kan gehandeld worden, is het noodig de Letters te beschrijven, waarönder begrepen is derzelver gedaante, namen, klanken en kracht.

Het gewone getal van Letters in de Jayaansche taal is *Twintig*, bij den Inlander *Tjarakan* genaamd, en elke letter op zich zelve draagt den naam *Aksoro*. Maar er bestaat nog een veel grooter getal van Teekens, welke gedeeltelijk als Klinkers dienen, gedeeltelijk als Getalmerken, anderen om den eigendommelijken klinker, dien ieder Aksoro in zich heeft, te dooden of krachte-los te maken, anderen om een dubbelen klank uitgedrukken, en nog anderen als groote letters, wordende in het schrijven van Titels alleen gebezigt. Dit tweede soort van lettermerken bedraagt over de Zestig in getal, Van ieder zal afzonderlijk gesproken worden.

De eerste twintig letters zijn eigenlijk zoo vele Lettergrepen, omdat ieder op zich zelve eenen eigendommelijken Klinker in zich heeft, die een middenklank tusschen a en o is, en door dit teeken uitgedrukt wordt. Deze klinker moet dus veröndersteld wor-

den in ieder zuivere letter van het Alphabeth ingesloten te zijn. In zekere woorden is dezelve ook uitgedrukt, vooral in zoodanige welke van een vreemden oorsprong zijn, zulk als ശ്രീ മഹാത്മാ സുഖാദാപാഠി; God. ശ്രീ മഹാത്മാ ഇസ്രായെൽ. Deze klinker (എ) verandert in beteekenis, indien een ander klinker ervoor of boven hem te staan komt; b v: als de klinker, e (എ) ervoor staat in dier voegen പുണ്ട് zoo wordt de uitspraak e, of staat i (ഈ) erboven, als പുണ്ട് zoo wordt de klank i. Daar nu ieder letter in't Javaansch Alphabeth eene lettergreep is, door den eigendommelijken klinker എ, in ieder van dezelen aanwezig, zoo moet de kracht van den eigendommelijken klinker vernietigd worden, wil men die letters tot eenvoudige medeklinkers maken, en dit geschieft door een der teekenen die nader zullen beschreven worden, achter of onder de letter te plaatsen, die men tot een' eenvoudigen medeklinker wil maken. B. v. de letter എ d, geeft de lettergreep do, ook da, maar zoodra er een van die teekens welke den eigendommelijken klinker vernietigen, beneden of achter, die എ gesteld wordt, zoo wordt dezelve de zuivere medeklinker d, en zoo kan met alle twintig letters gehandeld worden. Doch indien er een uitdrukkelijke klinker van de beteekenis van a, e, i, o enz. bij een van deze letters gevoegd wordt, zoo heeft deze klinker ook eene vernietigende kracht op den eigendommelijken klinker en de letter bij welke de klinker gevoegd is, maakt eene lettergreep met dezelve; b. v. എ do, een e (എ) of i (ഈ) ervoor of boven dus geplaatst പുണ്ട്, geeft de lettergreep de, en niet do. എ geeft di, en niet doi; en dit is het geval met alle de twintig letters die de Tjarakkan uitmaken.

Over de letters.

De gedaante, kracht en naam van het Javaansch Alphabeth of Tjarakan, wijst deze Tafel aan.

Gedaante. Kracht. Naam der Aksoros.

ମ	h	ho
ନ	n	no
ତ୍ଜ	tj	tjo
ର	r	ro
କ	k	ko
ଦ	d	do
ତ	t	to
ସ	s	so
ଓ	w	wo
ଲ	l	lo
ପ	p	po
ଦ	d	do
ଧ୍ୟ	dj	djo
ଜ	j	jo
ନ୍ଯୁନ୍ଦି	nj	njo
ମ	m	mo
ଗ	g	go
ବ	b	bo
ତ୍ତ	t	to
ଙ୍ଗ	ng	ngo

Hierbij dient opgemerkt te worden, dat eenige van deze letters niet volgens het Hollandsch Alphabeth kunnen worden uitgesproken ; als, ତ୍ଜୋ moet lispend uitgesproken worden gelijk Ch in in't Engelsch ; ଧ୍ୟୋ heeft

insgelijks eenen lispenden klank, gelijk in't Engelsch ; **m** go mag niet zoo diep uit de keel gesproken worden als de Hollandsche g, maar heeft den klank van een zachte k, of gelijk g, in het Hoogduitsch. Voorts hoort men dikwerf geen onderscheid bij de Inlanders tusschen hunne uitspraak van **M** g en **M** k als sprekende de laatste te zacht uit. Nopens **W** d en **W** t, dient men te weten, dat derzelver behoorlijke klanken best van de lippen der Inlanders kunnen geleerd worden, wordende gesproken met de punt van de tong achter de tanden opwaarts gebogen.

Het ander soort van letters en teekens in de Javaansche taal van onderscheiden gebruik, heten Sandangan, Passangen en Pepaten. Wanneer er één van deze letters gevoegd wordt by een' van de voorgaande twintig letters, zoo wordt deszelfs eigendommelijke klinker onderdrukt : het welk duidelijker in de achter aan gevoegde Tafels blijken zal.

1. De Sandangan of kleeding bestaat uit Tien teekens, van welke *vijf* zuivere klinkers zijn, en de overige *vijf* op eene verkorte wijze die Medeklinkers uitgedrukt, welke het meest in het maken van gemengde lettergrepen gebezigd worden.

De gedaanten van deze Sandangen zijn als de hiernevens staande Tafel aanwijst.

Gedaante.	Kracht.	Naam.	Plaats.	Voorbeeld.
⁹	i,	Oeloe	boven de letter,	⁹ pi.
œ	oe,	Soekoe	onder de letter,	œ poe
¹	e,	Taling	aan de linker	¹ pe
¹ ²	o,	Taling	terong ter linker en regter	¹ ² po
⁹	e,eu,	Pupet	boven,	⁹ pe
·	ng,	Tjetjek	boven,	· pang

	r,	Lijer boven,		par
	r,	Tjokro ter linker,		pra
	r,	Lijer gantong onder ter regten aan de letter,		per
	j en w,	Pinkal onder aan,		pjo
	h,	Wesat of Wignian ter régter,		pah

De Soekoe heeft in sommige gevallen den klank van O, en wel in plaatsen waar Taling terong schijnt te moeten staan; b. n. doemoh, niet wel kunnen zien. Taling krijgt somtijds ten naasten bij den klank van i.

De letters , , , , , , als zij een' Aksoro volgen, welks klank ligtelijk met een van deze zamenmelt, worden bij wijze van Passangan geschreven, alhoewel de puppet daarbij verondersteld isen ook meest tijds uitgesproken wordt; b. v. wordt uitgesproken: kellantjangan, voorgeloopen worden.

Puppet heeft voorts den klank van eene zeer korte eu als het in de eerste lettergreep van een woord voorkomt; b. v. keullenger half dood.

Het gebeurd somtijds, dat er verscheidene Sandangans met een Aksoro zaamgevoegd worden, en maken dus zamengestelde Lettergreepen, gelijk pring, in deze Lettergreep komen drie Sandangans voor; hing in welke twee sandangans zijn.

De hier achter aangevoegde Tafels wijzen zulks duidelijker en breedvoeriger aan.

2d. De Passangan of vergift, is de naam van eene soort letters welke meestal in gedaante van de Aksoros

verschillen, maar hebben de namen en klanken gemeen, omdat zij allecn de Aksoros onder eenen anderen vorm voorstellen. De Passangan worden alleen gebruikt om den eigendommelijken klinker in den Aksoro te onderdrukken of te dooden.

De gedaante der Passangau is deze :

M ho, **D** no, **W** tjo, **N** ro, **K** ko, **C** do, **G** to, **S** so,
U wo, **R** lo, **A** po, **W** do, **E** djo, **M** jo, **J** njo, **O** mo,
T go, **B** bo, **F** to, **V** njo.

Deze letters worden aan de Aksoros beneden aangehangen, behalve **M**, **S**, **A**, worden in de zelfde lijn of regel met de Aksoros geplaatst.

Voorts is nog optemeren, dat de Passangan den eigendommelijken klinker van den voorgaenden Aksoro na zich trekt, indien er geen ander klank verëischt wordt, en indien er een ander klank noodig is, zoo is het die van den Sandangan geschreven voor, beneden, boven of achter den Aksoro, wiens eigendommelijke klinker zowel als des zelfs Sandangan door den Passangan onderkrukt is ; B. b. in het worden **M^WU^WU^WU^W**, bevreest maken, is **C** de eenigste passangan en hij neemt nu de bovenstaande puppet tot zich, en wordt gelezen : hammedeni; maar indien de puppet niet boven den Aksoro **U** stond die tot zijn passangan **C** heeft, zoo zoude dit woord gelezen worden : hammamedeni, wijl dan de eigendommelijke klinkervan **U** moet uitgesproken worden. Een ander voorbeeld hiervan **M^WU^WU^W** kawarno, verhaald ; als nu de Sandangan ⁹ oeloe boven de **U** staat, **M^WU^WU^W** kawarni, zoo neemt de passangan ⁹ den klank van den Sandangan ⁹ oeloe tot zich en wordt dus kawarni in plaats van kawarno.

3d. Tjerek is een Teeken het welk eene verandering van klank of ook ophouden van den oorspronkelijken klank van sommige Aksoros veroorzaakt, en wordt aangetoond met dit teeken („) beneden den letter te plaatsen; b. v. **U** P het vermelde teeken eronder gezet [**U**] wordt **U** re ; en b met dit teeken eronder **U** wordt hi : en dus kunnen vele letters bij de Tjerek veranderd worden als **W**, **W**, s ; **R** is **U**, t ; **R** is **U** nj ; **g** is **U**.

4d. Papaten of Pangkon genaamd, is een teeken het welk ook den eigendommelijken klinker van een Aksoro vernietigt: het teeken heeft deze gedaante **J** en wordt altoos achter den letter geplaatst welks in zich hebben-de klinker onderdrukt wordt; b. v. **ハラハリ** haris, zacht. Wanneer nu deze Papaten niet achter dat woord stond, zoo zoude het moeten gelezen worden hariso. Dit teeken **J** wordt ook somtijds in plaats van onze punt gebezigd.

5d. Komen in aanmerking nog eenige letter teekens die somtijds eenen dubbelklinker uitdrukken, anderen van dezelen worden als talmerken gebezigd, anderen in het schrijven van Titels enz : **়** ngolelet keest den klank van **W**, leu, **়** ngopenkal, ngowo, als in **়** hangowasani machting ; dit ngopenkal **়** drukt tevens het getal van drie uit. **়** momiring genaamd en M is, beteekent vier ; **়** mokoerong is Mi en het talmerk voor vijf ; **়** mroeng is het talmerk voor zes ; **়** paljo genaamd. beteekent acht. **়** en groote B. en D : **়** G, gogarbo ; **়** kikamoek ; **়** Norambat ; **়**, R ; **়** S ; **়** Dj ; **়** T. Deze allen zijn groote letters, en worden gebezigd bij het schrijven van Titels ; b. v. **় নাম হি**

LEETTERS.

၁။ Srinohindro een Vorst, of de Majestieuze Olifant,
၂။ ၃၃၄၅၆၇၈၉ Sritoepati Majestieuze Heer des doods.

6d. Eindelijk komen er nog twee teekens in de Javaansche schriften voor, die alleen schrijfteekens zijn, derzelver gedaanten zijn deze : ၁၂၃၄၅၆၇၈၉ of ` . Het eerste draagt den naam ၁၂၃၄၅၆၇၈၉ podo d. i. voet ; het wordt altijd in het begin van een Schrift geplaatst, en voornamelijk in hunne Gezangen waar men het altoos in het begin van ieder koeplet aantreft. Het tweede teeken van deze gedaante * of ` heet ၁၂၃၄၅၆၇၈၉ podo lingso of kleine voet. Het staat doorgaans aan het eind van ieder Dicht regel, ook wel in andere schriften, wanneer de zin het verëischt, dat er een weinig moet opgehouden wordeu, en staat zoowel in plaats van onze Komma, Semicolon als Dubbel punt : Het wordt insgelijks veel in het begin geplaatst en wel eer men een letter schrijft.

M ho, M no, M tjo, M ro, M ko, M do, M to, M so,
 M wo, M lo; M po, M do, M djo, M jo, M njo, M mo,
 M go, M bo, M to, M ngo, M hi, M ni, M tji, M ri,
 M ki, M di, M ti, M si, M wi, M li, M pi, M di,
 M dji, M ji, M nji, M mi, M gi, M bi, M ti, M ngi,
 M hing, M ning, M tjing, M ring, M king, M ding,
 M ting, M sing, M wing, M ling, M ping, M ding,
 M djing, M jing, M njing, M ming, M ging, M bing,
 M ting, M nging, M hoe, M noe, M tjoe, M roe,
 M koe, M doe, M toe, M soe, M woe, M loe,
 M poe, M doe, M djoe, M joe, M njoe, M moe,
 M goe, M boe, M toe, M ngoe, M hoer, M noer,
 M tjoer, M roer, M koer, M doer, M toer, M soer,
 M woer, M loer, M poer, M doer, M djoer, M joer,
 M moer, M goer, M hoer, M toer, M ngoer, M hé,
 M né, M té, M ré, M ké, M dé, M té,
 M sé, M wé, M lé, M pé, M dé, M djé, M jé,
 M njé, M mé, M gé, M bé, M té, M ngé,
 M heng, M neng, M tjeng, M reng, M keng,
 M deng, M teng, M seng, M weng, M leng,
 M peng, M deng, M djeng, M jeng, M neng,
 M meng, M geng, M beng, M teng, M ngeng
 M her, M ner, M tjer, M rer, M ker, M der,

၅၆၁ ter, ၅၆၂ ser, ၅၆၃ wer, ၅၆၄ ler, ၅၆၅ per, ၅၆၆ der,
 ၅၆၇ ijer, ၅၆၈ njer, ၅၆၉ mer, ၅၇၀ ger, ၅၇၁ ber, ၅၇၂ ter,
 ၅၇၃ nger, ၅၇၄ ho, ၅၇၅ no, ၅၇၆ tjo, ၅၇၇ ro, ၅၇၈ ko,
 ၅၇၉ do, ၅၈၀ to, ၅၈၁ so, ၅၈၂ wo, ၅၈၃ lo, ၅၈၄ po,
 ၅၈၅ do, ၅၈၆ djo, ၅၈၇ jo, ၅၈၈ njo, ၅၈၉ mo, ၅၉၀ go,
 ၅၉၁ bo, ၅၉၂ to, ၅၉၃ ngo, ၅၉၄ hong, ၅၉၅ nong,
 ၅၉၆ tjang, ၅၉၇ rong, ၅၉၈ kong, ၅၉၉ tong, ၅၁၀ song,
 ၅၁၁ wong, ၅၁၂ long, ၅၁၃ pong, ၅၁၄ dong, ၅၁၅ djong,
 ၅၁၆ jong, ၅၁၇ njong, ၅၁၈ mong, ၅၁၉ gong ၅၁၀ bong,
 ၅၁၁ tong, ၅၁၂ ngeng, ၅၁၃ hor, ၅၁၄ nor, ၅၁၅ tjom,
 ၅၁၆ ror, ၅၁၇ ekor, ၅၁၈ dor, ၅၁၉ tor, ၅၁၁ sor, ၅၁၂ wor,
 ၅၁၃ lor, ၅၁၄ por, ၅၁၅ dor, ၅၁၆ djor, ၅၁၇ jor,
 ၅၁၈ njor, ၅၁၉ mor, ၅၁၁ gor, ၅၁၂ bor, ၅၁၃ tor,
 ၅၁၄ ngor, ၅၁၅ he, ၅၁၆ ne, ၅၁၇ tje, ၅၁၈ re, ၅၁၉ ki, ၅၁၀ de,
 ၅၁၁ te, ၅၁၂ se, ၅၁၃ we, ၅၁၄ le, ၅၁၅ pe, ၅၁၆ de, ၅၁၇ dje, ၅၁၈ je,
 ၅၁၉ nje, ၅၁၁ me, ၅၁၂ ge, ၅၁၃ be, ၅၁၄ te, ၅၁၅ nge, ၅၁၆ heng,
 ၅၁၇ neng, ၅၁၈ tjeng, ၅၁၉ reng, ၅၁၁ keng, ၅၁၂ deng, ၅၁၃ teng,
 ၅၁၄ seng, ၅၁၅ weng, ၅၁၆ leng, ၅၁၇ peng, ၅၁၈ deng, ၅၁၉ djeng,
 ၅၁၁ jeng, ၅၁၂ njeng, ၅၁၃ meng, ၅၁၄ geng, ၅၁၅ beng, ၅၁၆ teng,
 ၅၁၇ ngeng ၅၁၈ her, ၅၁၉ ner, ၅၁၀ tjer, ၅၁၁ rer, ၅၁၂ der, ၅၁၃ ker,
 ၅၁၄ ter, ၅၁၅ ser, ၅၁၆ wer, ၅၁၇ ler, ၅၁၈ per, ၅၁၉ der, ၅၁၀ djer,
 ၅၁၁ jer ၅၁၂ njer, ၅၁၃ mer, ၅၁၄ ger, ၅၁၅ ber, ၅၁၆ ter, ၅၁၇ nger,

၊hang; ၊nang, ၊tjang, ၊rang, ၊kang, ၊dang, ၊tang,
 ၊sang, ၊wang, ၊lang, ၊pang, ၊dang, ၊djang,
 ၊jang, ၊njang, ၊mang, ၊gang, ၊bang, ၊tang,
 ၊ngang, ၊har, ၊nar, ၊tjar, ၊rar, ၊kar, ၊dar,
 ၊tar, ၊sar, ၊war, ၊lar, ၊par, ၊dar, ၊djar, ၊jar,
 ၊njar, ၊mar, ၊gar, ၊bar, ၊tar, ၊ngar,
 ၊hah, ၊nah, ၊tjah, ၊rah, ၊kah, ၊dah,
 ၊tah, ၊sah, ၊wah, ၊lah, ၊pah, ၊dah,
 ၊djah, ၊jah, ၊njah, ၊mah, ၊gah, ၊bah,
 ၊tah, ၊ngah, ၊hjo, ၊njo, ၊tjo, ၊rjo,
 ၊kjo, ၊djo, ၊tjo, ၊sjo, ၊wjo, ၊ljo, ၊pjo,
 ၊djo, ၊dijo, ၊jjo, ၊nijo, ၊mijo, ၊gjo,
 ၊bjo, ၊tjo, ၊ngjo, ၊hoeng, ၊noeng, ၊tjoeng,
 ၊roeng, ၊koeng, ၊doeng, ၊toeng, ၊soeng,
 ၊woeng, ၊loeng, ၊poeng, ၊doeng, ၊djoeng,
 ၊joeng, ၊njoeng, ၊moeng, ၊goeng, ၊boeng,
 ၊toeng, ၊gnoeng, ၊hi, ၊hoe, ၊he, ၊ho,
 ၊he, ၊hang, ၊hing, ၊hoeng, ၊hong, ၊heng,
 ၊hir, ၊hoer, ၊ni, ၊noe, ၊ne, ၊no
 ၊ne, ၊nang, ၊ning, ၊noeng, ၊neng, ၊nong,
 ၊neng, ၊nir, ၊noer, ၊tji, ၊tjo, ၊tjeng.

၁၂၁ tjo, ၁၃၁ tje, ၁၃၂ tjang, ၁၃၃ tjing, ၁၃၄ tjoeng, ၁၃၅ tjang,
 ၁၃၆ tjang, ၁၃၇ tjeng, ၁၃၈ tjing, ၁၃၉ tjo, ၁၄၀ ri, ၁၄၁
 roe, ၁၄၂ re, ၁၄၃ ro, ၁၄၄ re, ၁၄၅ rang, ၁၄၆ ring, ၁၄၇ roeng,
 ၁၄၈ reng, ၁၄၉ rong, ၁၅၀ reng, ၁၅၁ rir, ၁၅၂ roer, ၁၅၃ ki, ၁၅၄
 koe, ၁၅၅ ke, ၁၅၆ ko, ၁၅၇ ke, ၁၅၈ kang, ၁၅၉ king, ၁၆၀ koeng,
 ၁၆၁ keng, ၁၆၂ kong, ၁၆၃ keng, ၁၆၄ kir, ၁၆၅ koer, ၁၆၆ di,
 ၁၆၇ doe, ၁၆၈ de, ၁၆၉ do, ၁၇၀ de, ၁၇၁ dang, ၁၇၂ ding,
 ၁၇၃ doeng, ၁၇၄ deng, ၁၇၅ dong, ၁၇၆ deng, ၁၇၇ dir, ၁၇၈
 doer, ၁၇၉ ti, ၁၈၀ toe, ၁၈၁ te, ၁၈၂ to, ၁၈၃ te, ၁၈၄ tang, ၁၈၅
 ting, ၁၈၆ toeng, ၁၈၇ teng, ၁၈၈ tong, ၁၈၉ teng, ၁၉၀ tir, ၁၉၁ toer,
 ၁၉၂ si, ၁၉၃ soe, ၁၉၄ se, ၁၉၅ so, ၁၉၆ se, ၁၉၇ sang, ၁၉၈ sing,
 ၁၉၉ soeng, ၁၂၀ seng, ၁၂၁ song, ၁၂၂ seng, ၁၂၃ sir, ၁၂၄ soer,
 ၁၂၅ wi, ၁၂၆ woe, ၁၂၇ we, ၁၂၈ wo, ၁၂၉ we, ၁၂၁ wang, ၁၂၂ wing,
 ၁၂၃ woeng, ၁၂၄ weng, ၁၂၅ wong, ၁၂၆ weng, ၁၂၇ wir, ၁၂၈ woer,
 ၁၂၉ li, ၁၂၁ loe, ၁၂၂ le, ၁၂၃ lo, ၁၂၄ le, ၁၂၅ lang, ၁၂၆ ling,
 ၁၂၇ loeng, ၁၂၈ leng, ၁၂၉ long, ၁၂၁ leng, ၁၂၂ lir, ၁၂၃ loer,
 ၁၂၅ pi, ၁၂၆ poe, ၁၂၇ pe, ၁၂၈ po, ၁၂၉ pe, ၁၂၁ pang, ၁၂၂ ping,
 ၁၂၃ poeng, ၁၂၄ peng, ၁၂၅ pong, ၁၂၆ peng, ၁၂၇ pir, ၁၂၈ poer,

လို di, လျှေ doe, မျှေ de, မျှော do, မှီde, မှီdang, မှီding,
 လျှေdoeng, မှီdeng, မျှောdong, မှီdeng, မှီdir, လျှေdoer,
 မှီdji, လျှေdjoe, မှီdje, မှီdjo, မှီdje, မှီdjang, မှီdjing,
 လျှေdjoeng, မှီdjeng, မှီdjong, မှီdjeng, မှီdjir, လျှေdjoer,
 မှီji, လျှေjoe, မှီje, မှီjo, မှီje, မှီjang, မှီjing,
 လျှေjoeng, မှီjeng, မှီjong, မှီjeng, မှီjir, လျှေjoer,
 မှီnji, မှီnjoe, မှီnjoe, မှီnjoe, မှီnje, မှီnjing, မှီnje,
 မှီnjang, မှီnjing, မှီnjoeng, မှီnjeng, မှီnjeng,
 မှီnjong, မှီnjeng, မှီnjir, မှီnjoer, မှီmi,
 လျှေmoe, မှီme, မှီmo, မှီme, မှီmang, မှီming,
 လျှေmoeng, မှီmeng, မှီmong, မှီmeng, မှီmir,
 လျှေmoer, မှီgi, လျှေgoe, မှီge, မှီgo, မှီge, မှီgang,
 မှီging, လျှေgoeng, မှီgeng, မှီgong, မှီgeng, မှီgir,
 လျှေgoer, မှီbi, မှီboe, မှီbe, မှီbo, မှီbe,
 မှီbang, မှီbing, မှီboeng, မှီbeng, မှီbong,
 မှီbeng, မှီbir, မှီboer, မှီti, လျှေtoe, မှီte, မှီtoto,
 မှီte, မှီtang, မှီting, လျှေtoeng, မှီteng, မှီteng, မှီtong,
 မှီteng, မှီtir, လျှေtoer, မှီngi, လျှေngoe, မှီnge,
 မှီngo, မှီnge, မှီngang, မှီnging, လျှေngoeng,
 မှီngeng, မှီngong, မှီngeng, မှီngir, လျှေngoer,

her, hor, hijar, hra, ner, nor,
njar, nra, tjer, tjor, tijar, tjro,
rer, ror, rjar, ro, ker, kor,
kjar, kra, der, dor, djar,
dro, ter, tor, tjer, tro, ser,
sor, sjar, sro, wer, wor, wjar,
wro, ler, lor, ljar, lro, per,
por, pjar, pro, der, dor, djar,
dro, djer, djor, dijor, djro, njor,
njor, jjar, jro, mer, njor, njor,
njor, njro, ger, mor, mjar,
mro, ber, gor, gjar, gro, bor,
bjar, bro, nger, tor, tjar, tra,
jer, ngor, ngjar, ngro.

ହାନ୍ତୋ hanno, ହାତ୍ଜୋ hatjjo, ହାର୍ଗୁ harro, ହାକ୍କୋ hakko, ହାଡ୍ଦୋ
 haddo, ହାଟ୍ଟୋ hatto, ତ୍ଜାଶ୍ଚୋ tjasso, ହାଵ୍ବୋ hawwo,
 ହାଲ୍ପୋ ହାଲ୍ପୋ ହାଲ୍ପୋ ହାଲ୍ପୋ ହାଲ୍ପୋ ହାଲ୍ପୋ ହାଲ୍ପୋ ହାଲ୍ପୋ
 ହାଲ୍ପୋ ହାଲ୍ପୋ ହାଲ୍ପୋ ହାଲ୍ପୋ ହାଲ୍ପୋ ହାଲ୍ପୋ ହାଲ୍ପୋ ହାଲ୍ପୋ

ମୁଖ୍ୟ ଲୋକ ହୀରୀ ଦେଖିଲୁ ଆଖି ଆପଣଙ୍କ ନାମଙ୍କ ଜୀବିତ
 ଆପଣ ଆପଣଙ୍କ ନାମଙ୍କ ଆଖି ଆପଣଙ୍କ ଜୀବିତ
 ମାଧ୍ୟ hah, ମାଧ୍ୟ han, ମାଧ୍ୟ hat, ମାଧ୍ୟ har, ମାଧ୍ୟ hak,
 ମାଧ୍ୟ had, ମାଧ୍ୟ hat, ମାଧ୍ୟ has, ମାଧ୍ୟ haw, ମାଧ୍ୟ hal,
 ମାଧ୍ୟ hap, ମାଧ୍ୟ had, ମାଧ୍ୟ hadj, ମାଧ୍ୟ haj,
 ମାଧ୍ୟ hanj, ମାଧ୍ୟ ham, ମାଧ୍ୟ hag, ମାଧ୍ୟ hab,
 ମାଧ୍ୟ hat, ମାଧ୍ୟ hang.

TWEEDE HOOFDDEEL.

Over de Woordgronding.

Dewoordgronding handelt overde onderscheidene soorten van woorden, derzelver wijzigingen, veranderingen en afleiding. De eenvoudigste verdeeling van de woorden eener taal is dezelen te onderscheiden in wortelwoorden en afgeleide woorden. Wortelwoorden zijn degenen welke in hunne oorspronkelijke en onveranderde gedaante verschijnen, tot wat soort van woorden zij ook anders mogen behoren : dusdanigen zijn **ଭୂତି** aarde, **ନିର୍ମିଳି** hemel, **ମନ୍ଦିର** mensch, **ବାଚି** kind, **ବାହୀ** groot, **କାଳି** **ଛୁଟି** klein, **ପାଶ** verlaten enz. Afgeleide woorden zijn degenen die van de wortelwoorden afgeleid of gemaakt worden, hetzij door zekere voor- of achter aanhechtingen, of op andere wijzen. Dus worden bijvoeglijke wortelwoorden zelfstandige naamwoorden door de voor- en achteraanhangsels, of werkwoorden tot zelfstandige naamwoorden, insgelijks zelfstandige naamwoorden tot werkwoorden enz : b. v. **କରିବିଲୁଗ୍ର** werken, **କରିବିଲୁଗ୍ରି** werk; **ଜୀବିବିଲୁଗ୍ର** leven, **ଜୀବିବିଲୁଗ୍ରି** het leven; **କରିବିଲୁଗ୍ର** slaan, **କରିବିଲୁଗ୍ରିବାଧାରା** doen of laten slaan.

Voorts zijn er nog in de javaansche taal, gelijk in alle andere, zaamgevoegde woorden, best aande 1st. in eene herhaling of verdubbeling van hetzelfde woord, om daardoor een' nadruk of vermeerdering te kennen te geven ; b. v. van **ବାହୀ**; veel, vindt men **ବାହୀବାହୀ**; zeer veel; **କାହିଁ** **କାହିଁ** weinig **କାହିଁକାହିଁକାହିଁ** een klein weinig; **କାହିଁ** liefde, **କାହିଁକାହିଁ** liefderijkst; **କାହିଁ** hond **କାହିଁକାହିଁ**

honden. 2 Men ontmoet niet zelden woorden die uit twee woorden bij een geschakeld zijn waarvan ieder op zich zelve van gelijke beteekenis, is en dienen om den zin of sterker en duidelijker uit te drukken of eene onderlinge of wederzijdsche handeling te kennen te geven.

Dus ontmoet men **ପ୍ରାଣବୀତି** zeer verwonderd, waarvan **ପ୍ରାଣବୀ** verwonderen beteekent, en **ବୀତି** genoegzaam hetzelfde; **ଖୁବାଚ୍ଛୁଟା**, zeer blijde zijn; **ଖୁବା** is blijde, en **ଚୁଟା** hetzelfde; **ଜାନନ୍ୟ** verstand, waarvan akal

Arabisch is en boedie Javaansch, en beiden van één en dezelfde beteekenis zijn. Woorden die eene onderlinge en wederkerige werking hebben, zijn talrijk; men vindt dus **ଅୟାୟକ୍ରମୀ** zich wederzijdsch helpen, **ଗୁଣିତିକ୍ରମୀ** zich onderling slaan, **ପ୍ରାୟପାତ୍ରୀ** zich onderling uitlagchen. Voor deze schikking zijn zeer vele werkwoorden vatbaar 3d. Worden woorden vereenigd van verschillende beteekenis, om eéne zaaker mede uit te drukken; b. v. **ଶ୍ଵରାମୀ** een tolk; **ଶ୍ଵରୀ** beteekent een bestierder en **ରାମା** taal; **ଶ୍ଵରାଲୋକୀ** een timmerman, **ଶ୍ଵରା** beteekent een werkman of kunstenaar, en **ଲୋକୀ** hout; **ଶ୍ଵରାଲୀଲୀଙ୍କୁ** een kandelaar, **ଶ୍ଵରାଲୀ** is voet, en **ଲୀଲୀଙ୍କୁ** kaars of eigenlijk was; **ଶ୍ଵରୀ ପଦମଣି** een ambtenaar. Diergeleke woorden zijn insgelijks talrijk.

De woorden der Javaansche taal, gelijk die van andere Oostersche talen, kunnen zeer welyoegelijk verdeeld worden: in Naamwoorden, werkwoorden en partikelen of stukwoorden. De verdeeling van onze westersche talen in negen of tien taaldeelen, schijnt niet zoo eigen-

schappelijk op de Javaansche taal te kunnen worden toegepast. Evenwel daar dit werkje dienen zoude tot eene handleiding voor degenen die met de verdeelingen in de werstersche talen bekend zijn, en de zaak zelve er niets bij verliest, zoo willen wij ons ook naar de gewone verdeelingen van de meer bekende talen schikken bij het verdeelen van de Javaansche, en spreken dus voor :

- 1st. van Zelfstandige naamwoorden
- 2. — Bijvoeglijke naamwoorden
- 3. — Naamen der getallen
- 4. — Voor naamwoorden
- 5. — Werkwoorden
- 6. — Bij woorden
- 7. — Voor zetsels
- 8. — Voegwoorden
- 9. — Tusschenwerpsels

Dan eer wij overgaan tot het spreken van ieder dier opgenoemde Taaldeelen, zoo moeten wij hier eene verhandeling laten vooraf gaan van de Voor-en achteraan hechtingen of aanhangsels, welke gebruikt worden tot het maken van Zelfstandige naamwoorden, zoowel als tot het maken van werkwoorden.

Voor 1st. volgen hier de lettergrepen welke als voor aanhangsels gebezigd worden tot het maken van Zelfstandige naamwoorden: zijzijn de navolgende : ୩. ଶ୍ରୀ. ଗ୍ରେ. କ୍ରୀ. ମ୍ର. ପ୍ରୀ. ଶ୍ରୀ. ପ୍ରୀ. କ୍ରୀ. ମ୍ରୀ. ଶ୍ରୀ. ମ୍ରୀ. ଶ୍ରୀ. ମ୍ରୀ. ଶ୍ରୀ. ମ୍ରୀ.

Ten 2d. de Achteraanhangsels zijn deze : ଶ୍ରୀ. ମ୍ରୀ. ଶ୍ରୀ. ମ୍ରୀ. Zoowel de voorgaande als deze worden menigvuldig gebezigd om Zelfstandige naamwoorden van bijvoeglijke naamwoorden en stukwoorden te maken: somtijds is daartoe het een of ander vooraanhangsel alleen

toereikend, somtijds is zoowel een vooraanhangsel als een achteraanhangsel noodig om een Zelfstandigwoord te maken ; somtyds wordt ook alleen een achteraanhangsel daartoe verëischt. Wij zullen hier de plaats van iedere aanhechting in het bijzonder aanwijzen en beginnen met dezelve volgens de order.

1. **MI** Vooraan een zelfstandig naamwoord gehecht, heeft veel al eene bezittelijke beteekenis.

2d. **MI** Wordt alleen aan woorden vooraangehecht, die met dezelfde letter beginnen, en maakt sommigen van dezelve met het behoorlijk achteraanhangsel tot zelfstandige Naamwoorden ; als **କିମିଲ୍ପୁ** - **କିମି** aan vatten, **କିମିଲ୍ଲାଙ୍ଗୁ** - **କିମିଲ୍ଲା** aanvatting, het geen iemand houdt of macht over heeft, **କିଲ୍ପୁଳ୍ପୁ** - **କିଲ୍ପୁ** indoopen **କିଲ୍ପୁଲ୍ପାଙ୍ଗୁ** indooping ; **ଶାର୍କୁ** bepalen, toedeelen **କିଶୋରାଙ୍ଗୁ** bedeeling.

3d. **ଭୁ** of **ବୀ** kan ook maar aan woorden vooraan gehecht worden, welke met **ନୀ** beginnen ; dus komt van **କିନ୍ତୁବୀ** bewaken **ଭୁବିନ୍ଦୁଙ୍ଗୁ** het geene dat bewaakt wordt, van **ନୀମ୍ବୁ** voelen **ଭୁବନ୍ଦୁଙ୍ଗୁ** zamenspraak. **ବୀ** kan ook alleen aan woorden gehecht worden, die met denzelfden letter beginnen ; b. v. **କୁନ୍ତିତବୀଙ୍ଗୁ** behoeftig zijn, **କୁନ୍ତିତବୀଷ୍ଟିଙ୍ଗୁ** behoefte.

4d. **କୀ** kan ten naastenbij voor alle letters staan met welke de woorden beginnen. Dit voorteken benevens het achteraanhangsel vormt vele zelfstandige naamwoorden. Eenige voorbeelden zijn : **ଜୀବିଙ୍ଗୁ** leven **ଜୀବିବୀଙ୍ଗୁ** - **ଜୀଯିବିବୀଙ୍ଗୁ** het leven ; **ଜୀବ୍ରି** waar, regt, **ଜୀବ୍ରିବୁନ୍ଦମାଙ୍ଗୁ** waarheid, regt ; **ଜୀବି** worden **ଜୀବେଣ୍ଟିବୁନ୍ଦମାଙ୍ଗୁ** wording, schepping.

5d. မဲ deze letter wordt alleen voor aanwoorden geplaatst die met denzelfden letter beginnen, om met het behoorlijk achteraanhangsel een werkwoord of stukwoord tot een zelfstandig naamwoord - of het enkelvoud tot het meervoudig getal te maken ; b. v. မေခါပျော်
werken မဲမေခါပျော် wapenen, မှုဇာပျော် verkoopen မှုဇာ
မှုဇာပျော် koop goederen, မှုဇာမ့် zonde မိုးမြိုးမ့် zonden.

6st. အဲ komt insgelijks alleen voor woorden te staan die met အဲ beginnen ; voorbeelden : အူမှုပျော် koopen အူ
အူမှုမာဏ္ဍား
koopgoederen, အိုပျော် afhankelijk, အို
အိုကျော်
onderdanen, အိုအုပျော် uitlossen မိုးအိုဘျာ
ဆုပျော် uitgeloste goederen.

7d. မဲ deze letter wordt gebezigd als een vooraanhangsel aan woorden die met မဲ beginnen, om dezelve tot zelfstandige naamwoorden te maken, als ook om het enkelvoud somtijds aantewijzen, als ook ons voorzetsel, *volgens*, uit te drukken, en kan voor vele woorden geplaatst worden die met verschillende letters van het Alphabeth beginnen. Voorbeelden hier van zijn deze : မှုဟာမျှ
gereed maken, မိုမှုဟာမျှဆောင်
toebereid-selen; မဲအု
vijand, မိုမှုအု^{၁၃၁}
elkander vijandig zijn ; မိုနှု^{၁၃၂}
regt မှုနှုနှုနာ^{၁၃၃}
volgens regt, မှုမှု^{၁၃၄}
onthalen မို^{၁၃၅}
hetgeen waarop iemand onthaald wordt ; မှုမှုပျော်
wegschuilen မှုမှုဟာမျှ
schuiling ; မှုမှုတော်
een dier, မိုမှုတော်
dieren. မှုမှု၏
een kwart, မှုမှု၏
een dag,
မှုမှု၏
deszelfs volheid.

8st. ၉^{၁၃၆} wordt slechts aan woorden vooraangehecht welke met ၉^{၁၃၇} beginnen, en maakt dezelve met het ach-

teraanhangsel မဲ့, of eenig ander, tot zelfstandige naamwoorden ; b. v. အဖွဲ့များ weervergelden, ပါဘအဖွဲ့များ weer-vergelding : ပုံပြီး bijvoegen, ပါ ပုံပြီးဟန်း bijvoeging ပာမာ verkoopen, ပါပာမေသန်း koopgoedern.

9d. De let ter **မ** en **၁** worden gebezigd als voor-aanhechtingen bij woorden die met **မ** beginnen, en maken dezelve met de behoorlijke aanhangsels tot zelf-standige naamwoorden ; b. v. ယု၁၏ gaan ပါယု၁၏၍ een gang of reize ; ပါဘ၁၏၍ een reis, van ဘ၁၏ ပါဘ၁၏၍ hetgeen in de plaats van iets anders komt, van ဘ၁၏ vervangen of in plaats geven, ပါဘ၁၏။ eene bedie-ning, van ဘ၁၏။ zitten.

10d. **ව** komt voor woorden te staan welke beginnen met **ව්.** **වැ.** **වැං.** **වැං.** **වැං.** **වැං.** **වැං.** **වැං.** **වැං.** en heeft dit bijzonder eigen dat het met het behoorlijk achteraanhangsel aan het woord gehecht eene beteekenis van plaats geeft; b. v. **වකන** මිත්තාවු wachtplaats; van **වකන** een djatiboom මාරුවාවු een plaats waar zulk hout groeit; **වැං පැවැතුවු** visch plaats, van **වැං පැවැතුවු** visch; **වැං සුජුවැවු** slaapplaats. Andere voorbeelden **වැං පිළිගැවු** werk, van **වැං පිළිගැවු** werken; **වැං ගෙවැවු** val van **ගීයා** vallen, **වැං එවැවු** verzoek, van **එවැවු** verzoeken, **වැං පැවැතුවු** hervatting.

می wordt aan woorden voorangehecht, die beginnen met می, مگا, مگو, می, می, می, eenige voorbeelen: می تجربه gepreezen, می تواند تواند de wil; می شنید شنید een vraag, می کنید hulp, می باید باید vertrouwen.

ନ of **ମ** worden voor **ତ**, **ର**, **ଣ**, **ଥ**, **ଲ**, **ଫ**, **ଶ**, ges-
teld, b. v. **ନେତାର** borst, **ଯାହାର** een teeken, **ପରିଷ୍ଠ**
voorspelling **ପରିଷ୍ଠ** belofte, **ବାହାର** het onderscheid.

ମ en **ମି** worden voor **ତ**, **ର**, **ଣ** geplaatst, wanneer **ତ**
altoos in **ର** verandert; b. v. **ମିଅରାପ୍ର** van **ବୁଝାପ୍ର** spre-
ken; **ମିଚାତୀଶତୀ** omzigtigheid, van **ଚାତୀଶତୀ** omzigtig,
ମିହାମିଶ୍ର medelijden van **ଧାରମିଶ୍ର** **ମାତା** brenger
van **ମାତା** brengen.

ମାତ୍ର komt testaan voor **ତ**, **ର**, **ଣ**, **ଥ**, **ଲ**, voorbeelden:
ମାତ୍ରିଧ୍ୟ geween, **ମାତ୍ରିହ୍ୟ** gezigt, **ମାତ୍ରିଲ୍ୟ** gezigt,
ମାତ୍ରିଭାଗ୍ୟ deel: als het voor **ତ** komt wordt die letter
of **ତ**, of **ତା** b. v. **ମାତ୍ରିଲ୍ୟ** aanbidding van **ମାତ୍ରିଲ୍ୟ**; **ମାତ୍ରିଲ୍ୟ**
କୁଞ୍ଜ୍ୟ hij die neemt of leent, van **ମାତ୍ରିଲ୍ୟ** **ମାତ୍ରିଲ୍ୟ** ver-
zoek, van **ମାତ୍ରିଲ୍ୟ**.

ମିଳ୍ୟ wordt geplaatst voor **ତ**, **ର**, **ଲ**, **ଫ**; maar **ତ**
verandert dan in **ର** als van **ବୁଲ୍ୟ** leer, komt **ମଲ୍ୟ**
leer, **ବୁନ୍ୟ** **ମଲ୍ୟ** van **ମିଳ୍ୟ** komt **ମଲିଲ୍ୟ**,
het voortbrengsel. **ତ** verandert ook door dit vooraan-
hangsel **ମିଲ୍ୟ** in **ର** als **ମଲ୍ୟାନ୍ୟ** aptjt, van **ମଲ୍ୟାନ୍ୟ** **ର**
କୁଳ୍ୟ lof of roem van **ବୁଲ୍ୟ**; **ମାତ୍ରିକୁଳ୍ୟ** brenger, van **ମାତ୍ରିକୁଳ୍ୟ**
କିଲ୍ୟାନ୍ୟ die achter is of een ondergeschikte.

11d. **ଏ** wordt alleen gebezigt voor woorden begin-
nende met dezelfde letter, om die tot zelfstandige naam-
woorden te maken; b. v. **ମାତ୍ରାଯାମାନ୍ୟ** een gastheer

van ເນັ້ນທີ່ ເປົ້າກັດ; ເມືັງບົງຈົງທີ່ ເປົ້າບົງຈົງ
van ພົມບົງຈົງ ບົງຈົງ.

12d. **MR** wordt insgelijks gebezigd bij woorden die met **MR** beginnen, om die tot zelfstandige naamwoorden te maken, of eene vermenigvuldigde werking uit te drukken. Dus komt in het eerste geval van **MRM** tooveren **MRMRM** शाही शाही शाही tooverij, in het 2d. van **MRM** verzoeken **MRMRM** शाही शाही शाही dikwijs verzoeken, van **MRM** nemen **MRMRM** शाही शाही शाही dikwef en veel nemen.

2. Over de achteraanhechtingen by het maken van Zelfstandige naamwoorden.

De letter greep **NG** wordt aan woorden achteraan gehecht wier eindletter geene verdubbeling of herhaaling lijden; b.v. **NG**weten **NG**wetenschap. De letter r, in het wortelwoord niet kunnende herhaald worden, zoo moet hetzelve door **NG** verlengd worden. Van **NG** geven, komt **NG**een gift. Nog dient in het algemeen aangemerkt te worden, dat **NG** altijd kan gebruikt worden, wanneer het wortelwoord

met een wignian ⁹ eindigt. **ମୁହୂ** wordt meestal gebezigd als het wortelwoord eindigt met de letters ⁹e, ⁹i, deze laatste verandert door dit aanhangsel in ⁹u of ⁹o. Voorbeelden van ମୁହୂ slapen komt ମୁହୂନାଶ୍ଵର୍ଗ୍ୟୁ slaapplaats; van କୁଣ୍ଡି wordt କୁଣ୍ଡିନାଶ୍ଵର୍ଗ୍ୟୁ de wording; van ପରମାଣୁଷୀଣାନ୍ତି benadelen ପରମାଣୁଷୀଣାନ୍ତି benadeeling.

ଶାଖ୍ୟ komt achter ang of ing te staan; b. v. ଶାଖ୍ୟା werpen ଶାଖ୍ୟାଙ୍କ୍ଷୟୁ worp, ଶାଖ୍ୟାଦ୍ରାଶ୍ଵର୍ଗ୍ୟୁ draaien, ଶାଖ୍ୟାନାଶ୍ଵର୍ଗ୍ୟୁ een voorwerp dat gedraaid wordt.

Deze aanhangsels worden veelal gebruikt tot het maken van Zelfstandige naamwoorden zonder er een van de te voren beschrevene vooraanhangsels aan het wortelwoord te hechten, als: ନାଲାତେଶ୍ଵର୍ଗ୍ୟୁ nalaatenschap, van ନାଲାତେ; ନିର୍ମାଣ୍ଯୁଗ୍ୟୁ genade, van ନିର୍ମାଣ୍ୟୁ genadig, ଉଚ୍ଚ ବାଣ୍ୟୁ het geplant, van ବାଣ୍ୟୁ planten; ନିର୍ମାତାଶ୍ଵର୍ଗ୍ୟୁ getal, van ନିର୍ମାତା tellen. Dus verre tot het vormen van zelfstandige naamwoorden.

HET EERSTE ONDERDEEL.

Over de Zelfstandige Naamwoorden.

Een Zelfstandig naamwoord is de naam van elke zaak die bestaat of gedacht wordt te bestaan; als: wereld, mensch, huis, kleed, deugd, geduld, wijsheid. De Zelfstandige naamwoorden hebben in de Javaansche taal geene verbuigingen om daardoor derzelver geslachten, getallen en naamvalen uit te drukken. De geslachten van die wezens aan dewelke zulke natuurlijk

eig en zijn, worden afzonderlijk door woorden aangewezen welke het geslacht uitdrukken; als door **ମହାନ୍**, ଶରୀରମାତ୍ରୀ**ମହିଳା** man, **ମହାନ୍**ମାତ୍ରାମାତ୍ରୀ**ମହିଳା** vrouw: b. v. **ଶରୀରମାତ୍ରୀ** een man, **ଶରୀରମାତ୍ରୀ** eene vrouw, **ଶରୀରମାତ୍ରୀ** het mannetje van den Tijger, **ଶରୀରମାତ୍ରୀ** het wijfje van den Tijger. Nog worden bij menschen, om het geslacht aan te wijzen, de lettergrepen କୁଣ୍ଡାଳା କୁଣ୍ଡାଳା somtijds gebezigd, en wel କୁଣ୍ଡାଳା voor het mannelijke geslacht en କୁଣ୍ଡାଳା voor het vrouwelijke; evenwel schijnt dit alleen bij eigennamen plaats te gríjpen, b. v. **ଶରୀରମାତ୍ରୀ** ଶରୀରମାତ୍ରୀ. Het mannelijk geslacht wordt nog in sommige gevallen van het vrouwe lijke erdersch den door den eigendommelijken klinker van het mannelijk geslacht in te veranderen, b. v. **ପିତ୍ର** een zoon, **ମହିଳା** eene dochter, **ଶରୀରମାତ୍ରୀ** een mannelijke genius, **ଶରୀରମାତ୍ରୀ** een vrouwelijke genius.

In levenloze dingen schijnt volstrekt geen onderscheid van geslacht in aanmerking te komen, gelijk gewoonlijk in andere talen plaats gríjpt.

De getallen om de één-en meerheid der zaken of dingen, door eene verlenging van't woord uit te drukken, heeft in de Javaansche taal zoo min plaats als in de Maleische. Het meervoudig getal wordt dikwijls door eene herhaling van het zelfde zelfstandig naamwoord aangeduid; b. v. **ମହାନ୍** mensch **ମହାନ୍ମହାନ୍** mensen, **ମହିଳା** een visch **ମହିଳାମହିଳା** vischen.

Dikwijls wordt ook het meervoudig getal aangeduid door eene verdubbeling van den eersten Letter in het woord; b. v. **ଶରୀର** mensch, **ଶରୀରଶରୀର** mensen, **ଶରୀର** een bezoeker

ଶିଳ୍ପୀ bezoekers of vrienden; **ଶିଖ** berg, **ଶିଖାର** bergen. Evenwel wordt meestal het meervoudig getal door afzonderlijke woorden uitgedrukt welke eene meerheid te kennen geven; als: **ମହାତମ**; **ମହାତମ**; veel, **ମହାତମ**; **ମହାତମ** allen, **ମହାତମ**, **ମହାତମ** eenige, **ମହାତମ** velen, **ମହାତମ**; allen. Het enkel voudig getal wordt insgelijks, wanneer er eenige nadruk op ligt, door bijzondere woorden aangetoond; als: **ମହାତମ-ମହାତମ** één: Of iets dat lengte en breedte heeft, door **ମହାତମ** (één) of **ମହାତମ** het welk alleen lengte heeft; b. v.: **ମହାତମ** een blad, **ମହାତମ** een hair, **ମହାତମ** een draad.

Maar meestal wordt er geen onderscheid hoege-naamd tusschen het één-en meervoudig getal gemaakt, zoodat hetzelfde woord gebezigd wordt, om zoowel een enkele als velen van dezelsde zaak uit te drukken; b. v. **ମହାତମ** geeft zoowel één mensch, als velen te kennen.

De Naamvallen in welke de verbuiging geschiedt, of de betrekking uit drukken, in welke de naamwoorden bij het gebruik onderling komen te staan, zijn zes in getal, namelijk 1st. de Werken, 2d. de Eigenaar, 3d. de Ontvanger, 4d. de Lyder, 5d. de Aanhoorder en 6st. de Derver. In deze naamvallen worden in vele andere talen, de naamwoorden aan derzelver uiteinden verbo-gen, ten einde hunne onderlinge betrekking aan te wijzen: maar in die talen waar deze verandering der naamwoorden geen plaats heeft, wordt die onderlinge betrekking alleen door zekere Voorzet-sels uitgedrukt: dit laatste nu geschiedt zoowel in de Javaansche taal als in de Maleische. In beide deze talen ondergaan de naamwoorden geene verandering door de verbuiging.

Om dit duidelijker te maken, dient hier nog iets bijzonder over ieder naamval gezegd te worden.

In den eersten Naamval den werker, of bij sommigen de Noemer genaamd, komt het Naamwoord zonder eenig voorzetsel of bijvoegsel voor; als ՚**ଜୀବୀ** een mensch, ՚**ବାସୁ** een huis.

In den tweeden Naamval den Eigenaar, ook genaamd de Teler, ontmoet men het Naamwoord dikwerf zoowel zonder enige verandering of voorzetsel, als met het voorzetsel hing ՚**ପି** -en ook met het teeken van het bezittelijk voornaamwoord achter aan het naamwoord gehecht, hetwelk de Bewerker van den tweeden naamval is: en wel wordt in zeer vele gevallen deze naamval op de laatst vermelde wijze gemaakt; b. v. ՚**ମାତ୍ରେୟର୍ବୀ** ՚**ଭାତୀୟ** de broeder van dien man, ՚**ମାତ୍ରେୟଭାତୀୟ** ՚**ମାତ୍ରେୟ** de vrouw van dezen man, ՚**ମାତ୍ରେୟଭାନ୍ଦୀକୀ** de moeder des kinds; ՚**ମାତ୍ରେୟଭାତୀପାତ୍ରୀ** het vleesch van visch, Hooge taal ՚**ମାତ୍ରେୟଭାତୀପାତ୍ରୀଶବ୍ଦୀ** ՚**ମାତ୍ରେୟଭାତୀଶବ୍ଦୀ** H. ՚**ମାତ୍ରେୟ** ՚**ମାତ୍ରେୟଭାତୀଶବ୍ଦୀ** rivierwater, ՚**ମାତ୍ରେୟଭାତୀଶବ୍ଦୀ** ՚**ମାତ୍ରେୟ** de vress des menschen, ՚**ମାତ୍ରେୟଭାତୀଶବ୍ଦୀ**, H. ՚**ମାତ୍ରେୟଭାତୀଶବ୍ଦୀ** ՚**ମାତ୍ରେୟଭାତୀଶବ୍ଦୀ** des konings toorn, ՚**ମାତ୍ରେୟଭାତୀଶବ୍ଦୀ** de Heer der aarde. Dan de lettergrepen ՚**ମା** en ՚**ତ୍ରେ** worden alleen zeer menigvuldig gebruikt in plaats van het teeken des bezittelijken voornaamwoords, ՚**ମାତ୍ରେୟଭାତୀଶବ୍ଦୀ** van wege den welklank in de taal. Men kan dus zoowel zeggen ՚**ମାତ୍ରେୟଭାତୀଶବ୍ଦୀ** als ՚**ମାତ୍ରେୟଭାତୀଶବ୍ଦୀ**, welk laatste echter beter klinkt, dan het eerste, of ՚**ମାତ୍ରେୟଭାତୀଶବ୍ଦୀ** als ՚**ମାତ୍ରେୟଭାତୀଶବ୍ଦୀ**, des konings

zoon. Dikwijls staan in dezen naamval twee naamwoorden naast elkaar zonder eenig voorzetsel ; als
خالق ماتارامي de Vorst van Mataram.

In den derden Naamval, genaamd de Ontranger of Gever, wordt meestal een voorzetsel voor het naamwoord geplaatst, welke zijn လာ၏၊ လာ၏၊ in de Hooge taal, ພັນຍີ
en ແກ້ວມະນີ aan, naar, b. v. ພາແຖງ ແກ້ວມະນີເຫັນເຫັນ ໃກ້ວມະນີ
Ik ga naar Batavia, ແກ້ວມະນີເຫັນເຫັນ ແກ້ວມະນີ
ik bied het u aan..

In den vierden Naamval den Lijder, ook Aanklager genaamd, ontmoet men het naamwoord weder zonder voorzetsel ; b. v. ພາແຖງ ເຈົ້າສົມພາກາ(ຄູ່)ເຫັນເຫັນ H.
ແຖງ ສທໍ່ເຫັນເຫັນ ດີເລີ່ມວຽກ(ຄູ່)ເຫັນເຫັນ ໃກ້ວມະນີ
Ik zend de geschiedenis van Broto Joedo, ໄກສາ ກໍ່ເຫັນເຫັນ ມີແຖງ
ແຖງ H. ແກ້ວມະນີ ໄກສາ ດີເລີ່ມວຽກ ດ້ວຍເຫັນເຫັນ,
Ik erken u als mijn broeder, ພາແຖງ ແກ້ວມະນີ ໄກສາ ໄກສາ ແກ້ວມະນີ
Ik doe het paard gallopperen. Echter wordt niet zelden het voorzetsel, ພື້ hing, ten overvloede voor het naamwoord in dezen naamval gevonden ; dan deze wijze van uitdrukking schijnt alleen eene zachtheid van taal te kennen te geven, en heeft meestal plaats in schriften, die uit het Arabisch of uit het Maleisch in het Javaansch vertaald zijn. Dus vindt men : ມີໂຄ ນິກີ ແຖງ ສາບາ ແກ້ວມະນີ
ມີໂກ ເກົ່າ ແຖງ, De ongeloovigen zullen u allen doden. ມີ
ວຸກ ແກ້ວມະນີ, ໄກສາ ມີ ແຖງ ມີ
De ongeloovigen bedoelen u uit Mekka te verjagen.

- De vijfde Naamval de Aanhoorder, ook Rooper ge-

Eenige voor beelden in de orde der Naamvallen gesteld, zullen het dus verre gezegde nog aanschouwelijker maken.

Laage taal	Hooge
1st. Naamv ଅଜ୍ଞ ପା de vader	1 ବା ପା de vader.
2d. ଆଜାମ of ମିଳ୍ଲି ଆଜାମ	2 ବାରୁ କିମିଳ୍ଲିବାରୁ des vaders.
3d. କାହାରେ ଆଜାମ	3 କାହାରେ କିମିଳ୍ଲିବାରୁ aan den vader.
4d. ଆଜା ମ	4 ବାରୁ den vader.
5d. ଏହାରୁ ନାହାଯୁଗୁଆଜାମ	5 ଏହା ନାହାଯୁ ବାରୁ O vader!
6st. କିମିଳ୍ଲି ଆଜାମ	6 କିମିଳ୍ଲି ବାରୁ van den vader.

Het Meervoud is het zelfde; schoon eigenlijk het naamwoord behoorde verdubbeld te worden, zoo heeft dit echter zelden plaats, wegens den wanklank, die deze herhaling zoude veroorzaken.

L.	H.	
1st. Naamv. ဘာမေး။	1 အောမယျ်	het paard.
2d. ဘာမေး၊ မိုးဘာမေး။	2 အောမယျ်၊ မိုးအောမယျ်	des paards.
3d. ပါးဘာမေး။	3 သာဒ္ဓိ အောမယျ်	aan het paard.

4d.	ԱՐՎԱԿ	4	ԱՐՎԱԿԻ	het paard.
5d.	ՎՐԱ ԱՐՎԱԿ	5	ՎՐԱ ԱՐՎԱԿԻ	o paard!
6st.	ՎՐԱՆ ԱՐՎԱԿԻ	6	ՎՐԱՆ ԱՐՎԱԿԻ	van het paard.

HET 2d ONDERDEEL.

Over de Bijvoegelyke Naamwoorden.

Bijvoegelijke naamwoorden zijn woorden, die eene hoedanigheid of eigenschap van eenen persoon of van eene zaak aanduiden. *Zij* zijn in de Javaansche taal zoomin onderhevig aan eenige verandering van naamval, geslacht of getal, als de zelfstandige naamwoorden. *Zij* volgen in de natuurlijke rangschikking der woorden in deze taal, altoos achter het zelfstandig naamwoord : als මුද්‍රා තොතියා - නීම් මාගා. Een goed mensch, මුද්‍රා පැංචා - රීම මාගා. Een groot huis, සැසුජාජාගාලු de Jonge Vorst.

Wanneer in de Nederduitsche taal het werkwoord *Zijn* met deszelfs afleidingen gebezigd wordt ; als, die Guldens *Zyn* goed, of dit huis is slecht, zoo wordt zulks in de Javaansche taal alleen met het aanwijzend voor-naamwoord, *ଶୀଘ୍ର*, *ଶୀଘ୍ର* H. *ବୁନ୍ଦିଳା* of *ଶୀଘ୍ର*; tusschen het zelfstandig naamwoord en het bijvoegelijke uitgedrukt, als : *ମହାଶୀଘ୍ରଯାଇ* H. *ମହାଶୀଘ୍ରଯାଇ* *କା* Die man is stout of ondernemend. *ଯାଇଶୀଘ୍ରକିମିଲ୍ଲୁ* Dit geld is goed. Evenwel ontmoet men bij wege van nadruk ook het bijvoegelijk naamwoord voor het zelfstandige en het voornaamwoord achter aan : als, *ମାତରଜୀପିଲ୍ଲୁ* *କା* *ହାତିଲୁ* Hij is een goed man. *ଏହାକିମିଲ୍ଲୁ ବୁନ୍ଦିଳା* Deze is

een bekwaam man, එහෙතුනිජීවානුප්‍රසාද හේතුවේ Het land van dien Heer is uitgebreid.

Voorts zijn 'er drie Trappen van vergelijking onder de bijvoegelijke naamwoorden: de stellende, de vergelijkende en de overtreffende trap.

De stellende trap drukt de hoedanigheid van een zelfstandig naamwoord uit zonder eenige vermeerdering of vermindering, als, මුළු ප්‍රතිඵිශ්චාරු නො මුළු ප්‍රතිඵිශ්චාරු een klein huis, මුළු මැග්‍රැඩ් ප්‍රතිඵිශ්චාරු een zwarte geit.

De vergelijkende trap drukt eene vermeerdering of vermindering van de beteekenis van het bijvoegelijk naamwoord uit.

Deze trap wordt op de gewoonlijkste wijze gemaakt, door de twee voorwerpen welke vergeleken worden, naast elkaar te zetten met een voegwoord tusschen hen beiden, en wel datgene welks meerder - of minderheid moet aangeduid worden, altoos vooraan; b. v. මුළු ජ්‍යෙෂ්ඨජ්‍යෙෂ්ඨ ප්‍රතිඵිශ්චාරු මුළු ජ්‍යෙෂ්ඨ ප්‍රතිඵිශ්චාරු Deze berg is hooger dan die berg. මුදා ජ්‍යෙෂ්ඨ ප්‍රතිඵිශ්චාරු මුදා ප්‍රතිඵිශ්චාරු Deze mensch is beter dan die. මුදා ප්‍රතිඵිශ්චාරු ප්‍රතිඵිශ්චාරු මුදා H. මුදා ප්‍රතිඵිශ්චාරු ප්‍රතිඵිශ්චාරු මුදා H. ප්‍රතිඵිශ්චාරු ප්‍රතිඵිශ්චාරු Deze Heer is verstandiger dan een Javaan. මුදා ප්‍රතිඵිශ්චාරු ප්‍රතිඵිශ්චාරු මුදා H. ප්‍රතිඵිශ්චාරු ප්‍රතිඵිශ්චාරු Deze man is zieker dan die.

Men kan dezen trap ook uitdrukken door de woordjes, යුති, H. යැයි, of පිළිගැනී, en පිළු, of ook door ජැකිගැනී meer; en dan laten achtervolgen ජිණා or මුදා, bij den stellenden te voegen; voorbeelden: මුදා ජ්‍යෙෂ්ඨ යුති, මුදා ප්‍රතිඵිශ්චාරු

ເສີມາຫຼັກໜີເຕັງ Deze berg is hooger dan die, ທຸງລະກູ
ເສີມານີ້ ດັ່ງກຳ ຖະແຈິກາຫຼັກລູກ, ພຶກເຕັງ H. ປຶກແບຍໍ່ເສີມານີ້
ເທົ່ານີ້ມີຄົນ ປຶກແບຍໍ່ເສີມາ Dit huis is groter dan dat.

Echter wordt de eerst gemelde wijze in den gewonen loop van spreken, op verre het meest gebezigd.

1st. De overtreffende trap vermeerdert of vermindert den stellenden trap tot den hoogsten of laagsten trap.

Deze trap wordt uitgedrukt door de woorden ແກ້ໄຂໍ່, ພຶກ
ໜີ້ ແກ້ໄທໍ່, ພຶກໜີ້, ແກ້ໄທໍ່ ລົມື້, ເພື່ອເຕັງ, ແກ້ໄທໍ່ເຫັນໜີເຕັງ
ນີ້ ແກ້ໄທໍ່ ເພື່ອເຕັງນີ້ມີເຕັງ or wel ແກ້ໄທໍ່ ແກ້ໄທໍ່ມີເຫັນໜີເຕັງ ເພື່ອ^{ນີ້}
ນີ້ນີ້ of ook slechts ແກ້ໄທໍ່ or ມາດັ່ງ ແກ້ໄທໍ່ bij den stellenden
trap te voegen. Voorbeelden:

ເສີມາຫຼັກ { ແກ້ໄຂໍ່, ພຶກເສີມາຫຼັກ }
ມາຫຼາ { ແກ້ໄທໍ່ ມາຫຼາ, ສັນຍັງລົມື້ມາຫຼາ }
ເສີນີ້ເຕັງ { ສີນີ້ເຕັງ, ວິນີ້ເຕັງ }
H. ແກ້ໄທໍ່ເສີນີ້ເຕັງ ສີນີ້ເຕັງ ວິນີ້ເຕັງ kleinst
ແກ້ໄທໍ່ເປັນ { ແກ້ໄທໍ່ ມາດັ່ງ, ແກ້ໄທໍ່ ມາຫຼາ } { aller
best }
H. ມາດັ່ງ ແກ້ໄທໍ່ ມາຫຼາ ແກ້ໄທໍ່ ຢູ່ເຫັນໜີເຕັງ dezelfs goed-
heid is overtreffende.

ກູ່ເງົ່າຫຼັກ { ແກ້ໄທໍ່ ກູ່ເງົ່າຫຼັກ }
H. ພຶກໜີ້ປູ່ເສີມາຫຼັກ { ແກ້ໄທໍ່ ກູ່ເງົ່າຫຼັກ }

Deze berg is bovenmate hoog.

ຖຸມັງເທົ່ານີ້ ແກ້ໄທໍ່ຖຸມັງ H. ອິຫຍ່ນປູ່ເສີມາຫຼັກ { ແກ້ໄທໍ່ ກູ່ເງົ່າຫຼັກ }

Deze man is de grootste.

2d. De overtreffende trap wordt niet zelden door eene verdubbeling van het bijvoegelijk naamwoord uitgedrukt, als ແກ້ໄທໍ່ສັງລັງ, ແກ້ໄທໍ່ມີມານີ້, ແກ້ໄທໍ່ມີມານີ້

କୋଣିକ୍ତ ଲିଙ୍ଗ te bovengaande, of boven mate. କୋଣିକ୍ତ ଲିଙ୍ଗ
ଅଛି ଅଛି zeer goed; କୋଣିକ୍ତ ଲିଙ୍ଗ zeer slecht; କୋଣିକ୍ତ ଲିଙ୍ଗ zeer
zeker, କୋଣିକ୍ତ ଲିଙ୍ଗ zeer veel, କୋଣିକ୍ତ ଲିଙ୍ଗ zeer blijde zijn.

3d. Zeer dikwerf wordt deze trap slechts door de woodjes සුතිරු en මානු මානු uitgedrukt, als සුතිරුමියු සුතිරුනිකිනීමා මානුනා පා God is de beste Beschermer ; සුතිරුමියු මානිරුමින්දාජ්‍යා මානිරුමින්දාජ්‍යා පා God is veel genadiger dan degenen die genadig zijn.

HET 3d. ONDERDEEL.

Over de Getallen.

Alhoewel men gewoonlijk de Getallen onder de bijvoeglijke naamwoorden gerangschikt heeft, uithoofde zij veel gemeens met elkanderen hebben, zoo zijn zij echter van dien aard, dat zij welvoegelijk als een bijzonder taaldeel kunnen aangemerkt worden.

De Getallen bestaan in bepalende, rang schikkende en gebrokene.

၁၅၃၆ ၁၅၄၂ vijftien. ၁၅၅၈-၁၅၆၄ zestien. ၁၅
 ၇၃-၁၅၈၂ zeventien. ၁၅၉၈ achttien.
 ၁၆၀၅-၁၆၁၁ negentien. ၁၆၂၁-၁၆၃၇ twintig.
 ၁၆၃၇-၁၆၄၃ vijf en twintig. ၁၆၄၃-၁၆၅၉ dertig.
 ၁၆၅၉-၁၆၆၅ veertig. ၁၆၆၅-၁၆၇၁ vijftig.
 ၁၆၇၁-၁၆၈၇ zestig. ၁၆၈၇-၁၆၉၃ zeventig. ၁၆
 ၉၃-၁၆၉၉ tachtig. ၁၆၉၉-၁၆၁၅ negentig.
 ၁၆၁၅ honderd. ၁၆၁၅-၁၆၂၁ twee honderd. ၁၆၂၁-၁၆၃၇ drie honderd.
 ၁၆၃၇-၁၆၄၃-၁၆၄၉ ၄၂၄ vier honderd. ၁၆၃၇-၁၆၄၃
 ၁၆၄၃-၁၆၄၉ vijf honderd. ၁၆၄၃-၁၆၄၉ acht hon-
 dred. ၁၆၄၃ duizend. ၁၆၄၃-၁၆၄၉ tien duizend. ၁၆၄၃
 hondred duizend. ၁၆၄၃-၁၆၄၉ een milioen. ၁၆၄၃-၁၆၄၉ tienmi-
 lioenen. ၁၆၄၃-၁၆၄၉ hundred milioenen. ၁၆၄၃-၁၆၄၉
 tien duizend milioenen. ၁၆၄၃-၁၆၄၉ hondred duizend
 milioenen. ၁၆၄၃-၁၆၄၉ een bilion. ၁၆၄၃-၁၆၄၉ tien bilionen ၁၆၄၃-၁၆၄၉
 een onnoemlijk getal.

Men ontmoet in hunne oude schriften nog de volgen-
 de namen voor de getallen, worden echter thans zelden
 gebruikt: ၁၆၃၇ een. ၁၆၃၇ of ၁၆၃၇ twee. ၁၆၃၇ drie. ၁၆
 ၃၇-၁၆၃၇ vier. ၁၆၃၇-၁၆၃၇ vijf. ၁၆၃၇ zes. ၁၆၃၇ zeven ၁၆၃၇
 acht. ၁၆၃၇ negen. ၁၆၃၇ tien. ၁၆၃၇ duizend. Zij zijn
 van sangskritschen oorsprong.

Tusschen de getallen twintig en dertig wordt ၁၆၃၇
 gebruikt gelijk ၁၆၃၇-၁၆၃၇ tusschen tien en twintig, be-

halve voor vijf en twintig, welk getal door կառա uitgedrukt wordt ; men zegt dus niet կառա սյու ինք voor één en twintig, maar մասնաւ կառա մասնաւ 22. Ֆիսյունաւ 23. Մատու համաւնաւ 24. մասնաւ մասնաւ 25. մատունաւ 26. մատունաւ 27. մասնաւ 28. մատունաւ 29. Ֆիսյունաւ ; 30. Maar de getallen boven de dertig enz : worden gemaakt met de eenheden achter de tienen te voegen, als: Ֆիսյունաւ 31, մատունաւ 42. enz.

De midden getallen boven honderd worden aldus uitgedrukt : հարացաւ հարացաւ 150. Ֆիսյու հարացաւ 250. համաւնաւ 350. համաւնաւ 450. համաւնաւ 550. մատունաւ 650. համաւնաւ 750. հարացաւ 850. մատունաւ մատունաւ 950. Op dezelfde wijze worden alle midden getallen gemaakt van duizenden, tien duizenden, honderd, duizenden en milioenen. Voor het overige worden de tusschen getallen gemaakt de grootste vooraf te laten gaan en de kleinen te laten volgen ; b. v. կառա սահյաց կառա սահյաց ; Ֆիսյունաւ 1823.

De wijze van spreken in onbepaalde getallen als : bij tienen, bij honderden enz: wordt uitgedrukt als volgt: պ սյունաւ bij tienen, սահյաց bij honderden կտրաւաւ

ഏണ്ടിയും ഒരു ദശലക്ഷം ഏണ്ടിയും ഒരു കോടിയും ഏണ്ടിയും ഒരു മില്യൻ ഏണ്ടിയും

De rangschikkende getallen zijn de navolgende
ଅତ୍ୟନ୍ତରୀକ୍ଷଣ of **ଅତ୍ୟନ୍ତମ୍ଭୟ** H: **ଅତ୍ୟନ୍ତିଷ୍ଠାନ**, **ଅତ୍ୟନ୍ତିଶୀଘ୍ର**
ଅତ୍ୟନ୍ତପଦ୍ଧତିକ୍ଷେତ୍ର de eerste; **ଅତ୍ୟନ୍ତିକ୍ଷେତ୍ର** of **ଅତ୍ୟନ୍ତିକ୍ଷେତ୍ର** H. **ଅତ୍ୟନ୍ତିକ୍ଷେତ୍ର**
ଅତ୍ୟନ୍ତିକ୍ଷେତ୍ର de tweede. De overigen worden van de bepalende
 getallen gemaakt door in de gemeene taal ମୁଁ en in de
 Hooge taal ଅତ୍ୟନ୍ତି �vooraan dezelve te hechten; als : **ଅତ୍ୟନ୍ତିକ୍ଷେତ୍ର** H. **ଅତ୍ୟନ୍ତିତାର** de derde, **ଅତ୍ୟନ୍ତମ୍ଭୟ** H. **ଅତ୍ୟନ୍ତିଚିତ୍ରାମ୍ଭୟ**
 de vierde. **ଅତ୍ୟନ୍ତିପ୍ରଥମ**—**ଅତ୍ୟନ୍ତିଷ୍ଠାନ** de tiende. **ଅତ୍ୟନ୍ତିପ୍ରଥମ**—**ଅତ୍ୟନ୍ତିଷ୍ଠାନ** H.
ଅତ୍ୟନ୍ତିଦ୍ୱାଦୁଷ de twinstigste. **ଅତ୍ୟନ୍ତିତ୍ରୈତିଃ** **ଅତ୍ୟନ୍ତିତ୍ରୈତିଃ** ପଦ୍ମମ୍ଭୟ
 de dertigste. **ଅତ୍ୟନ୍ତିଚତୁର୍ଦ୍ଵାଦୁଷ** H. **ଅତ୍ୟନ୍ତିଚତୁର୍ଦ୍ଵାଦୁଷ** ମହୀୟ
 de vijfenvijftigste. **ଅତ୍ୟନ୍ତିନ୍ତିତ୍ରୈତିଃ** **ଅତ୍ୟନ୍ତିନ୍ତିତ୍ରୈତିଃ** ପଦ୍ମମ୍ଭୟ
 de negenhondertste.

De gebrokene getallen zijn deze: ມີຫາງໝາ H. ມີຫມີ້
 één half, ພົບເຈົ້າຫມາແງ່—ພົບເຈົ້າຫມາແງ່ ຫຼື ພົບເມາແງ່ ຫຼື
 ພົບຫົ່າຫມາແງ່—ຫາກໆພາແງ່ ຫຼື ພົບຫົ່າຫມາແງ່ ຫຼື ພົບຫົ່າຫມາແງ່
 ພົບຫົ່າຫມາແງ່ ຫຼື ພົບຫົ່າຫມາແງ່ ຫຼື ພົບຫົ່າຫມາແງ່
 ຫຼື ພົບຫົ່າຫມາແງ່ H. ແລ້ວ ພົບເຈົ້າຫມາແງ່ ຫຼື ເກາງໝາເຄື່ອງ
 één en een half. ເຄື່ອງເຈົ້າຫມາແງ່ ເຄື່ອງເຈົ້າຫມາແງ່ two en een half
 ເຄື່ອງເຈົ້າຫມາແງ່ vijf en een half. ເກາງໝາເຈົ້າຫມາແງ່ zeven en een
 half ເຈົ້າຫມາແງ່ drie vierde. ພົບຫົ່າຫມາແງ່ vier
 vijfde.

De teekens of Cijferletters in deze taal gebruikelijk om de Getallen uit te drukken zijn de navolgende: m 1.

2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 0.
Uit deze tien teekens wordt elke gegevene som gevormd, door dezelve naast elkander te stellen op dezelfde wijze als in de Europische talen gebruikelijk is; b. v. 1823. Javaansch ۱۸۲۳. Doch in de gemeene

Javaansche taal zijn de Hollandsche Cijferletters in gebruik.

HET 4d. ONDERDEEL.

Over de Voornaamwoorden.

Een Voornaamwoord is een woord het welk in de plaats van een zelfstandig naamwoord gesteld wordt, en eenen persoon of eene zaak aanduidt die iets doet, lijdt, is of wordt.

De Voornaamwoorden ondergaan in ~~the~~ Javaansche taal zoomin eenige verandering in de verschillende naamvallen, als de naamwoorden.

De voornaamwoorden kunnen in de Javaansche taal ook in zeven soorten verdeeld worden ; namelijk 1st. in persoonlijke, 2d. in wederkeerige, 3d. in bezittelijke, 4d. in vragende, 5d. in aanwijzende, 6st. in betrekkelijke, 7d. in onbepaalde.

1st. Van de persoonlijke: Dezelve zijn talrijk in deze taal, en velen derzelven worden alleenlijk in Schriften en Gezangen gebezigd, anderen alleen van personen volgens hunnen rang en betrekking, nog anderen slechts in zekere distrikten.

Die van den eersten persoon zijn de navolgende : **ମୁଁ** - **ମୁଁଲ୍ଲି** - **ମୁଁମୁଁଳ୍ଲି** - **ମୁଁତ୍ତା** - **ମୁଁତ୍ତାର୍ଗ** - **ମୁଁତ୍ତାର୍ଗି** deze allen beteekenen Ik, en worden gebruikt, wanneer een van hoogeren rang tot iemand van minderen of van gelijken rang spreekt. Dezelve worden ook dus onveranderd in het meervoudig getal gebezigd ; echter wordt somtijds in dit geval nog ten overvloede het woordje **ମୋହନ୍ତି** er achter gevoegd, als : **ମୁଁମୁଁଳ୍ଲି ମୋହନ୍ତି**, **ମୁଁତ୍ତା ମୋହନ୍ତି** en **ମୁଁତ୍ତାର୍ଗ ମୋହନ୍ତି** beteekenen ik en wij, en komen alleen in hunne

Gezangen voor ; echter wordt de laatste ook in de wandeling dagelijks gebruikt in het district Tegal.

ନୁହଣ୍ଡି ik of wij, is alleen in de wandeling onder het landvolk.

ନୁହଣ୍ଡି or ନୁହଣ୍ଡି ik wij, welke eigenlijk beteekenen : Dienaar of Knecht, worden gebezigd van degenen die van minderen rang zijn, wanneer zij tot hunne meerderen spreken of ook uit beleefdheid tot hunnes gelijken of vrienden, kinderen tot hunne ouders of jonge lieden tot quden.

ନୁହଣ୍ଡି. ନୁହଣ୍ଡି. ମାତ୍ରିଦେଖୁଳ୍ପି. ମାତ୍ରିକାଷଣ. ନୁହୁଣ୍ଡି
ik, wij, duiden nog eene diepere zelfvernedering aan voor hem, dien men denkt verhevener te zijn, zoo wel in kunde als rang : b. v. onderdanen voor hunne Vorsten, en leerlingen voor groote Leeraren.

De Voornaamwoorden van den tweeden persoon zijn :
ମାତ୍ରିନା, ମାତ୍ରା, ନୁହଣ୍ଡି Gij. Deze worden alleen gebezigd, wanneer een meerder tot een minderen spreekt, of bij eene zeer gemeenzame wijze van spreken onder gelijken.

ମାତ୍ରା, ନୁହଣ୍ଡି, ମାତ୍ରାଧାଯାଙ୍କୁ gij, worden reeds van een minderen jegens een meerderen gebruikt. ନୁହୁଣ୍ଡି wordt ook niet zelden gehoord in stede van de zoo even genoemden.

ମାତ୍ରାଧାଯାଙ୍କୁଲ୍ପି ମାତ୍ରିନ୍ଦିଆ ନୁହୁଣ୍ଡିଲ୍ପି ନୁହୁଣ୍ଡିଲ୍ପି
ନୁହୁଣ୍ଡିମାତ୍ରାଧାଯାଙ୍କୁ Gij, worden van de onderdanen gebruikt bij het spreken tot hunne Regenten en Vors ten.

Allen hebbeu zoowel eene enkelvoudige beteekenis, als eene meervoudige: dan gelijk tot die van den eersten persoon, wordt somtijds ନୁହଣ୍ଡି-ମିଟାଣ୍ଡି or ମିଟାନ୍ତିନ୍ଦିପ୍ରି

er achter aangehecht, om het meervoudig getal uit te drukken.

Behalve de drie opgenoemden ontmoet men in de Javaansche Schriften, en hoort somtijds in de wandeling nog deze: ٖ ٖ ٖ ٖ welke insgelijks den derden persoon uitdrukken, ten einde de drie voorgaenden zooveel als mogelijk te vermijden, welke, indien dezelve zeer menigvuldig gebruikt wierden, geen geringen wanklank zouden veroorzaken.

Tot de bijzonderheden die de Javaansche taal heeft, behoort deze, dat zij eigenlijk geen woord voor den derden persoon heeft, maar dezelve wordt veelal omschreven door een zelfstanding naamwoord met het teeken van het bezittelijk voornaamwoord des derden persoons erachter aan te hechten, in plaats van een werkwoord met het voornaamwoord des derden persoons te gebruiken; of ook de zaak waarvan men spreekt dikwils te herhalen.

de beteekenis: die daar, hij daar. မြတ်သူ insgelijks met het teeken ။ er achter wort မြတ်သူ၊ မြတ်သူ။ komt van မြတ် gelijk, gezamenlijk, met ။ achteraan en ။ vooraangehecht, geeft daaraan de beteekenis: zij allen te zamen.

De tweede persoon ମୀରାଜୁଯାହା-କାନ୍ତାଗ୍ରେହ୍ୟାହା H.
 କ୍ଷେତ୍ରାଳୀ ଯାହୁତ୍ୟା-ମୁଖ୍ୟାବାଦ୍ୟା ପାଶ୍ୟାହୁତ୍ୟା-ଅନ୍ତିମିଆତ୍ୟା
 ଅମ୍ବାପିଶାହୁତ୍ୟା gë zelf.

Ten 3de volgen de bezittelijke voornaamwoorden. In den eersten en tweeden persoon zijn het alleen de persoonlijke voornaamwoorden van die personen, welke achter aan het zelfstandig naamwoord gehecht worden; als: മാനുഷ്യമുഖം or മാനുഷ്യമാനുഷ്യമുഖം mijn kind; മാനുഷ്യഃ മുഖഃ mijn huis. മാനുഷ്യഃ വാ H. മാനുഷ്യഃ ഉം Uw lichaam; മാനുഷ്യഃ കുഞ്ചിതഃ Uw kind. Nog wordt in den tweeden persoon, wanneer men zeer beleefd wil spreken, het woord മാനുഷ്യഃ vooraan het voornaamwoord ge-

hecht ; b. v. ଅମ୍ବାରକାରୁଳାପାଣୀଲୁ ନାହିଁ Uw paard,
ଅମ୍ବାରକାରୁଳାପାଣୀଲୁ ନାହିଁ Uw kind of zoon.

H. မာယုံဘန္တိပျော် ရာဘုံဘန္တိပျော် de zijne, de hare, het zijne. Het bezittelijke aanhangsel is voor alle drie geslachten hetzelfde.

Ten 4de de Vragende voornaamwoorden zijn die vragender wijze gebezigd worden, en op eene zaak of persoon doelen. **Zij zijn** : မဲ့၏ H. ပျော်၏ waar? မဲ့၏ မူးပဲ့၏-မူးပဲ့၏ welke? မူးပဲ့၏-ပျော်၏-ပျော်၏ wat? မူးပဲ့၏-ပျော်၏-ပျော်၏ welk? မဟ မဟ၏ H. မှို၏၏ မဟမှို၏၏ wie? မဟ၏၏ ဘုံ၏ H. ပျော်၏၏ ဘုံ၏၏ wat is dat? မဟပါးဘုံ၏ H. မှို၏၏ ဘုံ၏၏ wie is dat? မှို၏၏ ဘုံ၏၏ wie zijt gij?

Ten 5de Aanwijzende voornaamwoorden zijn die welke regtstreeks de woorwerpen aanwijzen waarop zij betrekking hebben. **Zij zijn** : မို၏၏-ပျော်၏၏ deze, မို၏၏-မို၏၏-ပျော်၏၏ die, dat; မို၏၏-မို၏၏-ပျော်၏၏ dezelve; မို၏၏-ပျော်၏၏ deze, hebben betrekking op het naaste voorwerp, en မို၏၏-ပျော်၏၏ op die van eenigen afstand, en မို၏၏-ပျော်၏၏ op de zoodanigen, die nog verder af zijn. မို၏၏-မို၏၏-ပျော်၏၏-မို၏၏-ပျော်၏၏ dezelfde.

Ten 6de Betrekkelijke voornaamwoorden zijn die welke betrekking hebben op eenen persoon of op eene zaak waarvan reeds gesproken is. **Zij zijn** deze: မို၏၏. H. မို၏၏ welke, of welk; မို၏၏-မှ မို၏၏-မှ မှို၏၏-မှို၏၏ wie, hij die, zij die enz.

Ten 7de Onbepaalde voornaamwoorden zijn die welke derzelver onderwerpen op eene onbepaalde of algemeene

wijze uitdrukken. Zij zijn deze : **মাতৃস্ত**, **মাতৃস্তি**, **মাতৃস্তির মাতৃ**
H. **মাতৃগুলু** **মাতৃগুলুর মাতৃ** **মাতৃগুলুর মাতৃ** **মাতৃ**
 elkeen, een ieder, een iegelijk. **মাতৃগুলুর মাতৃ** **মাতৃগুলুর মাতৃ**
মাতৃ **মাতৃগুলুর মাতৃ** **মাতৃগুলুর মাতৃ** **মাতৃগুলুর মাতৃ** **মাতৃ**
 wie ooit, een iegelijk. **মাতৃগুলুর মাতৃ** **মাতৃগুলুর মাতৃ** **মাতৃগুলুর মাতৃ**
 sommige, **মাতৃগুলুর মাতৃ** **মাতৃগুলুর মাতৃ** eenige. **মিহাগু**. **মাতৃ**
 die of zeker. **মিলুন্ত**-**মিলুন্তের মাতৃ** **মিলুন্তের মাতৃ** **মিলুন্তের মাতৃ**
মিলুন্তের মাতৃ **মিলুন্তের মাতৃ** alle, alle. **মাতৃগুলুর মাতৃ**.
মাতৃগুলুর মাতৃ **মাতৃগুলুর মাতৃ** allen, zoo velen als. **মাতৃগুলুর মাতৃ**-**মাতৃ**
মাতৃগুলুর মাতৃ **মাতৃগুলুর মাতৃ** beiden. **মাতৃগুলুর মাতৃ**-**মাতৃগুলুর মাতৃ** **মাতৃগুলুর মাতৃ** een an-
 der. **মাতৃগুলুর মাতৃ**-**মাতৃগুলুর মাতৃ** **মাতৃগুলুর মাতৃ** vele. **মাতৃগুলুর মাতৃ**-**মাতৃগুলুর মাতৃ** hoeveel ?
মাতৃগুলুর মাতৃ-**মাতৃগুলুর মাতৃ** **মাতৃগুলুর মাতৃ** een zulke, zulk een. **মাতৃগুলুর মাতৃ**
মাতৃগুলুর মাতৃ-**মাতৃগুলুর মাতৃ** **মাতৃগুলুর মাতৃ** zoodanig een. **মাতৃগুলুর মাতৃ**-**মাতৃগুলুর মাতৃ**
মাতৃগুলুর মাতৃ de meeste, grootste gedeelte. **মাতৃগুলুর মাতৃ**-**মাতৃগুলুর মাতৃ** veel, **মাতৃগুলুর মাতৃ**
মাতৃগুলুর মাতৃ zeer veel. **মাতৃগুলুর মাতৃ**-**মাতৃগুলুর মাতৃ** weinig. **মাতৃগুলুর মাতৃ**
মাতৃগুলুর মাতৃ zeerweinig of een klein weinig. **মাতৃগুলুর মাতৃ**-**মাতৃগুলুর মাতৃ** iemand.

Voorts is nog op te merken ten aanzien van het onpersoonlijk voornaamwoord : *het*, dat hetzelve in de Javaansche taal verschillende wordt uitgedrukt. somtijds door **গুলো** en somtijds slechts door een lijdend werkwoord; b. v. **গুলোজাৰা**-**গুলোজাৰা** men verhaald. **গুলোজিৱা** het is verloren. **গুলো** komt ook nog in 't tellen te pas, wanneer het getal van *ieder soort*, erdoor uitgedrukt wordt, b. v. **গুলোমীন** er is één of een stuk, **গুলোমোহু**

vier stuks. မိုးဘက်ဘက် လေမာ်ပံ့ပါ။ hoeveel paarden
zijn er ? ant : vijf stuks.

Alle de beschrevene voornaamwoorden zijn tevens aan geene verandering-och in naamval, noch in geslacht, noch in getal onderheving.

HET 5d. ONDERDEEL.

Over de Werkwoorden.

Een werkwoord is een veranderlijk woord het welk den toestand, het zijn, het bedrijf en het lijden van een persoon of van eene zaak te kennen geeft.

De werkwoorden kunnen in de Javaansche taal, zowel als de naamwoorden, in oorspronkelijke als in afgeleide verdeeld worden:

De oorspronkelijke Werkwoorden zijn in derzelver eerste beteekenis of overgaande-die het bedrijf van den daader overbrengen op een ander voorwerp-of zoodanigen welker bedrijf op geen ander voorwerp overgaat.

De afgeleide werkwoorden zijn die welke gemaakt worden door zekere vooranhangsels en achter aanhangsels, zoowel bij de werkwoorden zelve te voegen (om onzijdige in bedrijvende te veranderen) als bij zelfstandige-en bij voegelijke naamwoorden en bijwoorden, ten einde dezelve in werkwoorden te veranderen.

Voorts kunnen de werkwoorden in de Javaansche taal gelijk in alle andere talen verdeeld worden in bedrijvende, waarvan de werking overgaat op een ander voorwerp-en in lijdende, welke een lijden of aandoening te kennen geven, en noodzaaklijk een voorwerp insluiten, hetwelk dit lijden van iemand of van iets ondergaat b.v. **ନୀପାଣେଣ୍ଟି** gedood woorden.

Er zijn ook onzijdige werkwoorden, welke het zijn van

De vooraanhechtingen tot de verandering van werkwoorden, namelijk : om onovergaande of onzijdige tot overgaande of bedrijvende Werkwoorden te maken, of om zelfstandige—en bijvoegelijke naam-en bijwoorden, in werkwoorden te veranderen, zijn deze : **አንተ** **አንተ** **አንተ** **አንተ**

De Achteraanhangsels tot het vermelde einde zijn
nauw of **ଅନ୍ତିମ** en⁹ boven den laatsten Aksoro van
het woord.

Nog is op te merken, dat de achteraanhangsels niet altoos aan die woorden gehecht worden, aan dewelke de voorsteekens vooraangehecht zijn, zoodat men de voorsteekens dikwerf aan een woord vindt, zonder eenig achter aanhangsel. Dit heeft ook plaats ten aanzien van de vooraanhangsels; zoodat de achteraanhangsels zonder eenig voorsteen aan een woord kunnen gehecht worden. De gewoonlijkste wijze is echter, de vooraanhechtingen en de Achteraanhangsels beiden te gelyk te gebruiken.

De te voren vermelde voorwaanhechtingen kunnen maar ieder afzonderlijk voor eenige letters gesteld worden; als:

zenden. Doch als **ମ** voor **ଶ୍ରୀ** te staan komt, verandert **ଶ୍ରୀ** gewoonlijk in **ଶ୍ରୀ**; als van **ଶ୍ରୀମତୀ** wordt **ଶ୍ରୀମତୀ** weenen, van **ଶ୍ରୀମତୀ** komt **ଶ୍ରୀମତୀ** helpen. **ଶ୍ରୀ** wordt niet zelden door dit vooraanhangsel in **ଶ୍ରୀ** veranderd: als, **ଶ୍ରୀମତୀ** zich gorden, van **ଶ୍ରୀମତୀ** een lijfband. **ଶ୍ରୀମତୀ** met een blaaspip schieten, van **ଶ୍ରୀମତୀ** een blaaspip. **ଶ୍ରୀ** wordt door het vooraanhangsel insgelijks in **ଶ୍ରୀ** veranderd, **ଶ୍ରୀମତୀ** vermengen, van **ଶ୍ରୀମତୀ**, **ଶ୍ରୀମତୀ** noemen, onderstellen, van **ଶ୍ରୀମତୀ**. Ook verandert **ଶ୍ରୀ** in **ଶ୍ରୀ** daardoor b. v. **ଶ୍ରୀମତୀକୁଣ୍ଡଳୀ** doden, van **ଶ୍ରୀମତୀ**, **ଶ୍ରୀମତୀ** instemmen, van **ଶ୍ରୀମତୀ**. **ଶ୍ରୀମତୀ** met wierook rooken van **ଶ୍ରୀମତୀ**. **ଶ୍ରୀମତୀଜୀ** geloven van **ଶ୍ରୀମତୀ**.

ని, komt voor de letters నీ, నొ, ను, న్న, న్య, wanneer ని in న్య verandert, als న్యాణి herinneren, van న్యాన్, న్యాయి న్యి oordeelen, regten, van న్యాయి న్యి verderven; న్యాయి న్యి horen; న్యాయి న్యి dienen,

van **ଶାଖ୍ୟ** dienaar; waaruit dan blijkt dat **ଶା** in **ଶା** verandert; **ଶମ୍ଭିନିବାହ୍ୟ** ook **ଶର୍ମୀତିବାହ୍ୟ**—**ଶର୍ମୀତିକାହ୍ୟ** vergoeden, of in de plaats geven; **ଶାଶ୍ଵିଷାହ୍ୟ** vergunnen; **ଶମ୍ଭୁତ୍ୟ**—**ଶମ୍ଭିତ** gehoorzamen; **ଶର୍ମୀତିବାହ୍ୟ** verhaasten.

ଶାହ୍ୟ Eigenlijk **ଶାତମା**. Dit vooraanhangsel ontstaat wanneer een naamwoord, het welk met **ଶା** en **ମା** begint tot een werkwoord gemaakt wordt; het verschijnt derhalve altoos voor den tweeden letter van de naamwoorden, die op deze wijze in werkwoorden veranderd worden; b. v. **ଶାତମାଯାହ୍ୟ** naderen, van **ଶାତମାଯା** **nab୍ୟ**, **ଶାହ୍ୟ** (**ଶା**) trouweloos handelen, van **ଶାତମା**. Van **ମା**. **ଶାହ୍ୟବାହ୍ୟ** Schrijven **ମାତାହ୍ୟ**—**ଶାହ୍ୟ** (**ଶା**) oversteeken, van **ମା** (**ଶା**); **ଶାହ୍ୟତେ** **ଶାତମାହ୍ୟ**—**ଶାହ୍ୟ** (**ଶା**) eens willens zijn, van **ମାତାହ୍ୟ**.

Het voortteken **ଶାହ୍ୟ** kan alleen voor **ଶା** staan, als **ଶାହ୍ୟ** brengen, **ଶାହ୍ୟ** (**ଶା**) verbeteren.

Men ontmoet dikwijls werkwoorden met **ଶା**, **ଶମ୍ଭା** en **ଶମ୍ଭି** beginnende, maar deze wijs is alleen eene verkorting of weglatting van de behorelijke vooraanhangsels. Dus vindt men **ଶମ୍ଭାତାମ୍ଭି** in plaats van **ଶାତମାଯି**, **ଶମ୍ଭିତ**, voor **ଶମ୍ଭିନି**, **ଶମ୍ଭିତି** voor **ଶମ୍ଭିନିତି**.

Uit het voorgaande blijkt, dat de letters **ଶା**, **ଶମ୍ଭା**, **ଶମ୍ଭି**, **ମା**, **ମି**, **ମି**, **ମି**, door de vooraanhangsels eene verandering ondergaan; zoodat indien men de gemelde letters achter de vooraanhangsels niet veranderde, zulks zeer stuitend voor het gehoor zoude zijn. Ten overvloede

wordt hier nog eens herhaalt, dat **M** door de werking van **m** verandert in **n**; **m** wordt door de gepaste voor- aanhechting **mn**, insgelijks wordt **nl**, **nmn**; **nl** door **n** vooraan wordt **nl**; **nm** wordt of weggelaten-of veran- derd in **M** door het vooraanhangsel **M**; insgelijks worden **nl** en **nl** in **nl** veranderd door **M** vooraantehechten.

niet al te gemeen wil spreken of schrijven. Men ontmoet dus මැඩිත්‍රිච්චාකිටු මැඩිල්‍යාභාසිටු.

De oeloe met de behoorlijke vooraanhangsels maakt onzijdige werkwoorden tot bedrijvende, als van පිශී eten wordt පැමිශායුදී te eten geven. Deze oeloe⁹ wordt dan altoos boven de laatste letter van het woord geplaatst. Dit achter teeken (⁹) wordt tevens in vele woorden bezigd, om alleen de woorden in de laagere taal gebruikelijk, voor het gebruik in de hogere taal te vormen.

Bij de Werkwoorden komen in aanmerking :

1st. De wijzen, 2d de tijden, 3d de personen en 4d de getallen.

1. Over de wijzen. Men kan in de Javaansche taal vier wijzen aanneemen, als : de Aantoonende, de Aanvoegende of wenschende, de Bevelende en de Onbepaalde.

De aantoonende wijs toont de daad door het werkwoord uitgedrukt, regtstreeks aan, zonder van eenig voorafgaand woord af te hangen ; als : මාගු ගුණු ගැව් සිගු, Ik koop dat goed.

De aanvoegende wijs is die, welke de daad door het werkwoord uitgedrukt niet regtstreeks aantoon, en van enige voorafgaande woorden afhangt. Deze wijs wordt door de naastvolgende voegwoorden uitgedrukt :

යුහය-යුහායෙයු පාසුහ තු මුදු opdat, ten einde ; නුහ පා-පාසුහු පාසුහු මුදු dat, indien ; ජුහු möglich ; සිංහයෙයු මායාහ-න් සිංහෙයු laat het ; පායා kom aan; දුජාහ-දුජාහු මුදු dat het mogt. Deze laatsten

worden alleen op eene wenschende wijs gebruikt. Voorts krijgt de laatste letter van het werkwoord een toevoegsel van ໂ ໄ ແ ໂ ໂ enz; b. v. ດັບຫວາຍເຊີ້ນເຫັນ ondertekst
op dat ik zie; ດັບຫຼຸດເຊີ້ນເຫັນ als ik het weet;
ລັກ ລັກ ແກ່ຍອດທຳມານຸ mogt ik het verkrijgen.

અન્ય વીજો mogt gij dien man ontbieden en ondervragen.

De onbepaalde wijs stelt het werkwoord in eenen algemeenen zin voor zonder bepaling van getal en persoon ; als : **କୁଣ୍ଡିଲା** koopen, **ପାଇଲା** slaan.

Het bedrijvend deelwoord, wordt uitgedrukt door de onbepaalde wijs van het werkwoord met het een of ander woordje voor deze wijs te plaatsen ; degene tot dat einde gebezigt, zijn : სური, სარი, მასური, მამისუ, ხავარი ; ყალბი, დევალბა-მასი, დონიკე, terwijl, gedurende enz : b.
v. სარი ფერი slapende, მამისუ ფერი nog slapend, დონიკე გადასა- ; gaande.

De voorleden tijd van het bedrijvend Deelwoord wordt somtijds op eene eigenaardige wijs gemaakt, namelijk door **aa.** vooraan het werkwoord te hechten, en achter aan het teeken van het bezittelijk voornaamwoord van den derden persoon, b. v. van **အောင်** wordt dan **မအောင်ရှုရွယ်** gekocht hebbende H: **မအောင်ရှုပါပြု၍** Van **မခိုင်** H: **မခို-မခိုင်ရှုရွယ်** - **မဆောင်စီပြု၍** **မပျော်စီပြု၍** gekom- en zünde.

Men ontmoet het ook eenvouding door het hulpwerkwoord van den voorleden tijd voor aan de onbepaalde

wijs van het werkwoord geplaatst ; b. v. புயடு-முப்புக்கு
ஸப்பாவுப்பு gekocht hebbende. Het deelwoord van
den toekomenden tijd, kan gmaakt worden door alleen
een hulpwoord bij de onbepaalde wijs te voegen, of nog
door eenig ander voorzetsel erbij ; als : முயற்சி-முயற்சி
அழையு or அநிலையு-மலீநிலையு willende
koopen.

2d. Over de tijden. De tijden die bij een werkwoord in aanmerking komen, zijn drie: de tegenwoordige, de voorledene en de toekomende.

De tegenwoordige tijd geeft te kennen, dat eene zaak of daad in het zelfde oogenblik, waarin men ervan spreekt geschieft; en deze tijd wordt in de Javaansche taal alleen door het werkwoord, met het behoelijke voornaamwoord erbij gevoegd uitgedrukt, als: mineun ik koop.

De verdeeling van den voorleden tijd in drie onder afdeelingen-zulk als de onvolmaakt voorleden, de volmaakt voorleden en de meer dan volmaakt voorleden tijd-vindt in deze taal geen plaats, er zijn ten minsten

geene hulpwoorden ervoor aanwezig. Zelfs vindt men niet zelden den voorleden tijd door den tegenwoordigen uitgedrukt.

De toekomende tijd geeft eene zaak of handeling te kennen, die nog moet geschieden, en wordt somtijds uitgedrukt door de hulpwoorden: තැනෙයු—යැයා zal, worden, තැමුහු—යැක්සු—විභේදු in 't vervolg of toekomst, සිංහා—සැයා, මැයුහු පාම, මැරී zullen, willen.

Eene tweede toekomende tijd is in deze taal ook eene vreemde zaak, en dezelve kan alleen door den voorleden tijd uitgedrukt worden.

De bovengemelde hulpwoorden tot het maken van den toekomenden tijd, worden ook veelal weggelaten, hoewel de beteekenis op het toekomende ziet, en dit moet alleen uit het verband blijken.

3d. Over de personen. De personen, die bij de vervoeging van de werkwoorden in aanmerking komen, zijn drie. De eerste is die welke van zich zelve spreekt, de tweede tot welke gesproken wordt, de derde is die van wien men spreekt; onder deze laatste is het onbepaalde *men* en *Het* ermude begrepen.

4d. Over de getallen. In vele talen vindt men een onderscheid tusschen het enkelvoudig en meervoudig getal; maar dit onderscheid heeft naauwelijks plaats in de Javaansche taal. Hetgeen reeds te voren hier omtrent aangemerkt is bij de verbuiging van de naamwoorden, komt ook te pas bij de vervoeging van de werkwoorden; zoodat het meervoudig getal in geen aanmerking komt, noch in de voornaamwoorden, noch in de werkwoorden bij derzelver vervoegingen; dewijl zij daar-in altijd onveranderd blijven, of slechts een woord bij zich nemen hetwelk van zelf eene meerderheid of veel-

Het persoonlijk voornaamwoord of het zelfstandig naamwoord, het welk in den eersten naamval of werker staat, gaat gewoonlijk voor het werkwoord, en het gebeurd zelden, dat een ander woord tusschen beiden te staan komt, behalve het hulpwoord 't welk of den voorleden of den toekomenden tijd aantoont ; b. v. ମୀର୍ଗ୍ଯାନ୍ତି ଯା
ମୁଁ ik loopweg ; ମୀର୍ଗ୍ଯାନ୍ତି ଅଁ gij hebt gezien, ପାଞ୍ଚାଣ୍ଟିକ୍ଷେ
ମୋହାନ୍ତି, die man wil zeilen.

Eer wij een voorbeeld geven van een werkwoord vervoegd naar de onderscheidene tijden en wijzen, zullen wij van eenige hulpwerkwoorden gewagen, omdat dezelve gedeeltelijk gebezigt worden bij de vervoeging van een ander werkwoord, of om deszelfs tijd of deszelfs kracht nog nader aantekenen. *Zij* zijn de navolgende : မျတ်စုံပေး - ပေးသွေ့၍ verkrijgen, kunnen ; ဟန်ခေါ် or မှတ်ခြင်း - ဟန်စိုး၍ laten, bevelen ; ရှိနှုန်း - ရှိနော်၍ kunnen, raken ; အောက်လောက် - အောက်လောက်၍ bevolen, geboden ; ဟလျှော်ဆူ၍မှ willen အောက်လောက် - အောက်လောက်၍ zullen ; ဟန် - ပုံပေါ်အိုး၍ zijn, အိုး - ပုံပေါ်မှု၍ worden.

ແຕງ—ຖົກໆ—ນຳດ້ວຍເຫັນ verlogen en raken; als: ນາມ
ວະເຄີຍ ແກ້ໄຂ—ຖືກ້າເຄີຍລຸ່ມໆເຫັນແຈ້ງນູ່
het kan niet geschieden; ຖໍ່ຈຳເຫັນບຸກແຕງ ໄກສາ—ເຫັນ ບຸກນີ້ສາມາດ ປັບ
ປິດເຫັນກວ່າ; die man is ziek geworden (of letterlijk) ziek
geraakt; ສາງແກ້ໄຂທຸກໆຈາກເຄີຍ—ບີຄາວີບຸກນີ້ແກ້ໄຂ
ເຄີຍ ດັ່ງໆ; die vogel is niet geraakt.

အေမာင်-အေမာ zal worden, zal, om, worden somtijds tot het maken van den toekomende tijd gebezigt.

မယ်မယ် willen, worden insgelijks somtijds
gebruikt tot het maken van den toekomenden tijd, wan-
neer zij de beteekenis van *zullen* verkringen.

အော်မြို့-နေ့မှု၊ staat veelal in de plaats van ons

woordje *zal* en *moet*, als : ዘግኝ፣ ነገሱበኩለ ጠብቅና
Hij zal of moet dat doen.

အမေ-များ **ပြု၍** *zyn, hebben*, waar van de voorleden
tijd is, **သူမျှ** en **မလဲ-ပြု၍** *was, had*, worden gebezigd
als hulpwerkwoorden tot het maken van den voorleden
tijd bij de vervoeging van andere werkwoorden. **မလဲ၍**
ပြု၍ wordt ook in den beleefdten stijl gebezigd om iets

te verbieden: men zegt dus, ମାତ୍ରାକୁଳିଲ୍ଲିମାନିଙ୍ଗ୍ରେ
doe niet zoo: ମାତ୍ରାକୁଳିଲ୍ଲିମାନିଙ୍ଗ୍ରେ ga uiet.

南昌 en 乍忙スラバ schijnen gelijk het Maleische *ada*,
zich tot geenen tijd in het bijzonder te bepalen, tenzij
dezelve door eenig bijwoord afzonderlijk aangeduid
worde. Men zegt H. ပါနိဂုဏ်ဟယာ၏အမြတ်သွေးယျာလျှော်လျှော် L.
ပါယာဟနာဆီ၏အမြတ်သွေးယျာလျှော်လျှော် Ja ik heb het vergeten: hetwelk de
voorleden tijd is. ဆတ္တာရှာ၏အမြတ်သွေးယျာလျှော်လျှော်မဟိုဘဲ၏အမြတ်သွေးယျာလျှော်လျှော် Schoon er iets aan mogt ontbreken: hetwelk de
tegenwoordige tijd is.

Door middel van de vereischte Voor-en achteraanhangsels, kunnen de meeste van die Hulpwerkwoor-

Dus breedvoerig genoeg geweest zijnde, omtrent het
geen betrekking op de werkwoorden in derzelver ver-
voeging heeft, zal het niet ongepast zijn een voorbeeld
hierbij te voegen, om het gezegde nog aanschouwelijker te
maken. Hoewel er eigenlijk in de Javaansche taal geene
vervoeging plaats heeft. Wij nemen hier **ang**—**ang** **ang**
koopen, tot een voorbeeld.

AANTOONENDE WYS.

Tegenwoordige tyd.

Gemeene taal.	Hooge taal.
ମୁଁ କୁଣ୍ଡାଳୀ	ଆଖୁଯାଇଲୁଧ୍ୟ
ମୁଖାର୍ଜୀଙ୍କୁ	ମୁଖାର୍ଜୀନ୍ଦ୍ରିୟ
ମୁଖାର୍ଜୀଙ୍କୁ	ମୁଖାର୍ଜୀନ୍ଦ୍ରିୟ
ମୁଖାର୍ଜୀଙ୍କୁ	ମୁଖାର୍ଜୀନ୍ଦ୍ରିୟ

ମାନ୍ଦିଲ୍ଲିବାର୍ଯ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	ମାନ୍ଦିଲ୍ଲିବାର୍ଯ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	Gij koopt.
ତୁମ୍ଭାତୀର୍ଯ୍ୟାର୍ଯ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	ତୀବ୍ରିପ୍ରକାଶାର୍ଯ୍ୟାର୍ଯ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	Zij koopen.

Om het meervoud van het enkelvoud te onderscheiden, zou men achter het persoonlijk voornaamwoord ମୋହାର୍ଯ୍ୟ or ମାନ୍ଦି—H : ମିଶନ୍ତା or ମାର୍ତ୍ତି kunnen plaatsen.

Voorleden tyd.

Laage taal.

ମିଥ୍ୟାକ୍ରମାବ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	ମାନ୍ଦିଲ୍ଲିବାର୍ଯ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	Hooge taal.
ମିଥ୍ୟାକ୍ରମାବ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	ମାନ୍ଦିଲ୍ଲିବାର୍ଯ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	Ik heb (had) ge-
ମିଥ୍ୟାକ୍ରମାବ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	ମାନ୍ଦିଲ୍ଲିବାର୍ଯ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	kocht.
ମିଥ୍ୟାକ୍ରମାବ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	ମାନ୍ଦିଲ୍ଲିବାର୍ଯ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	Gij hebt
ମିଥ୍ୟାକ୍ରମାବ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	ମାନ୍ଦିଲ୍ଲିବାର୍ଯ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	(hadt) gekocht.
ମିଥ୍ୟାକ୍ରମାବ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	ମାନ୍ଦିଲ୍ଲିବାର୍ଯ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	Hij heest (had) gekocht.
ମିଥ୍ୟାକ୍ରମାବ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	ମାନ୍ଦିଲ୍ଲିବାର୍ଯ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	Wij hebben
ମିଥ୍ୟାକ୍ରମାବ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	ମାନ୍ଦିଲ୍ଲିବାର୍ଯ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	(hadden) gekocht.
ମିଥ୍ୟାକ୍ରମାବ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	ମାନ୍ଦିଲ୍ଲିବାର୍ଯ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	Gij hebt
ମିଥ୍ୟାକ୍ରମାବ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	ମାନ୍ଦିଲ୍ଲିବାର୍ଯ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	(hadt) gekocht.
ତୁମ୍ଭାତୀର୍ଯ୍ୟାର୍ଯ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	ତୀବ୍ରିପ୍ରକାଶାର୍ଯ୍ୟାର୍ଯ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	Zij
ତୁମ୍ଭାତୀର୍ଯ୍ୟାର୍ଯ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	ତୀବ୍ରିପ୍ରକାଶାର୍ଯ୍ୟାର୍ଯ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	hebben (hadden) gekocht.

Toekomende tyd.

ମିଥ୍ୟାକ୍ରମାବ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	ମାନ୍ଦିଲ୍ଲିବାର୍ଯ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	Ik zal koop-
ମିଥ୍ୟାକ୍ରମାବ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	ମାନ୍ଦିଲ୍ଲିବାର୍ଯ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ	en.

Hij zal koopen.

၁၇၂ မြန်မာစာ ၁၁၁ အပျောက်သာမဏေ။ Wij zullen
koopen.

koopen.

koopen.

၅၂၁။ မြန်မာဘာတေသနပုဂ္ဂန္တ၊ ၆၂၁။ မြန်မာဘာတေသနပုဂ္ဂန္တ

ଶ୍ରୀ ମହାପାତ୍ର

In stede van **အောက်ပါ** en **အောက်မှ** zoude men **ပိုမ်းမြောင်း**—
ပျော်မြောင်း kunnen gebruiken. De hulpwerkwoorden **မသု**
မပျော်—**မသုပျော်** en eenige andere ter vorming van den toeko-
menden tijd, worden ook gewoonlijk achter het voor-
naamwoord geplaatst, echter worden zij ook somtijds
voor het voornaamwoord gevonden te staan.

ED AANVOEGENDE WYS.

Tegenwoordige tyd.

I. വ്യാഹരിക്കുന്നതു - - II. വ്യാഹരിക്കുന്ന ഉസാദ്

ବ୍ୟାପା dat ik koop.

ଯୁଗମାନିବାର୍ତ୍ତନୀୟ - - - ଯୁଗମାନିବାର୍ତ୍ତନୀୟ

ଯାଇ କ୍ରିୟାତିଥିଲା dat gij koopet.

ମୁଖରୀରୀବ୍ୟାକ୍ଷାତ୍ତ୍ଵରେ ଏହାରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ

ପ୍ରାଣୀ କୁଳିଯାଇଲା dat hij koope.

ମୁଖରୀରେ ମୁଖରୀ ଥିଲା ।

କ୍ରିମିଶୀ dat wij koopen.

မျဟန္တာ၏အော် ။ မျဟန္တာ၏မခါလာ၏အော်
မခါ dat gj̄ koopet.

မျဟန္တာ၏သုတေသန of ပုံးဖို့အော်အော် ။ မျဟန္တာ
မခါထားလောက်လိုက်လျမာသာ dat zij koopen.

In plaats van မျဟန္တာ kan men gebruiken: စာလျှော်
ဆိုပါရဲ့ပါရပါ၊ ပာပူလွှာ၊ ပာပူ၊ မီဒေအြော် ဒါဘုံဟာ
အော် naar mate het verband van taal zulks eischt.

Voorleden tijd.

L. မျဟန္တာ၏မျှော်အော်	H. မျဟန္တာ၏မျှော်ပျောများ
အော်လျမာသာ dat ik gekocht hebbe.	
မျဟန္တာ၏ပျော်အော်	မျဟန္တာ၏မျှော်ပျောများ
အော်လျမာသာ dat gj̄ gekocht hebbet.	
မျဟန္တာ၏သုတေသနပျော်အော်	မျဟန္တာ၏မျှော်ပျောများ
အော်လျမာသာ dat hij gekocht hebbe.	
မျဟန္တာ၏မျှော်အော်	မျဟန္တာ၏မျှော်ပျောများ
အော်လျမာသာ dat wij gekocht hebben.	
မျဟန္တာ၏ပျော်အော်	မျဟန္တာ၏မျှော်ပျောများ
အော်လျမာသာ dat gj̄ gekocht hebbet.	
မျဟန္တာ၏ပုံးအော်အော်	မျဟန္တာ၏မျှော်ပျောများ
အော်လျမာသာ dat zij gekocht hebben.	

Toekomende tijd.

- L. ယျဟယပီးမျက္လာ၏အောင်၍ ယျဟ
H. ယျဟ၏မျက္လာ၍ ယျဟ
လုပ်စေခဲ့မညာ၏ သူမှာ dat ik zoude koopen.
ယျဟယမျက္လာ၏အောင်၍ ယျဟ
လုပ်စေခဲ့မညာ၏ သူမှာ dat gij zoudet koopen.
ယျဟယတဗ္ဗာ၏အောင်၍ ယျဟ
လုပ်စေခဲ့မညာ၏ သူမှာ dat hij zoude koopen.
ယျဟယပီးမျက္လာ၏အောင်၍ ယျဟ
လုပ်စေခဲ့မညာ၏ သူမှာ dat wij zouden koopen.
ယျဟယမျက္လာ၏အောင်၍ ယျဟ
လုပ်စေခဲ့မညာ၏ သူမှာ dat gij zoudet koopen.
ယျဟယပံ့ဖို့အောင်၍ ယျဟ
လုပ်စေခဲ့မညာ၏ သူမှာ dat zij zouden koopen.

Hier dient nogthans opgemerkt te worden, dat in den dagelijkschen stijl van spreken, en ook wel in schriften, de verlenging van de laatste letter des werkwoords menigvuldig vernalaatigd wordt, die anders in de aanvoegende of wenschende wijs altoos behoorde verlengd te worden.

De gebiedende wijs.

- L. များအောင်၍ မျိုးမျိုး
H. များပေါ်များလုပ်ခဲ့မညာ၏ သူမှာ
များများအောင်၍ မျိုးမျိုး
များလုပ်ခဲ့မညာ၏ သူမှာ of များ
များလုပ်ခဲ့မညာ၏ သူမှာ h̄ij koope.

ମେଲାପାର୍ଶ୍ଵକାଳୀନୀ

ମୋହାପାର୍ଶ୍ଵକାଳୀନୀ

ମୋହା କୋପ୍ତ ଗୁଣ.

ମୋହାପାର୍ଶ୍ଵକାଳୀନୀ

ମୋହାପାର୍ଶ୍ଵକାଳୀନୀ

ମୋହା ଦାତ କୋପ୍ତ.

Wat bij het maken van deze wijs meer in aanmerking komt, kan men nazien in de aanmerking over de gebiedende wijs.

DE ONBEPaalDE WYS.

Tegenwoordige tijd.

L. ଅଛୁଣ୍ଡ - H. ଅଛୁଣ୍ଡିଯୁ କୋପ୍ତ.

Voorleden tijd.

ଅଛୁଣ୍ଡ - ଅଲାପୁଷ୍ଟିତିନ୍ଦ୍ରିୟ ଗେକୋଚ୍ତ ହେବନ୍ତ.

Toekomende tijd.

ଅବ୍ୟାକ୍ରମୀତ୍ୟ - ଅବ୍ୟାକ୍ରମୀତ୍ୟିନ୍ଦ୍ରିୟ ଜୁଲାନ୍ତ କୋପ୍ତ.

HET DEELWOORD.

Tegenwoordige tijd.

ମୋହା or ମୋହାକୁଣ୍ଡ - ମୋହା or ମୋହାକୁଣ୍ଡ କୋପ୍ତେ.

Voorleden tijd.

ମୋହାକୁଣ୍ଡ - ମୋହାକୁଣ୍ଡିତିନ୍ଦ୍ରିୟ ଗେକୋଚ୍ତ ହେବନ୍ତ.

ଅଛୁଣ୍ଡ - ଅଲାପୁଷ୍ଟିତିନ୍ଦ୍ରିୟ ଗେକୋଚ୍ତ ହେବନ୍ତ.

Toekomende tijd.

ଅନ୍ତିମାବ୍ୟାପ୍ତି । । **ମହିଶାର୍ଯ୍ୟାବ୍ୟାପ୍ତି** ଲୁହ୍ଯ �zullende
koopen.

Het lijdend werkwoord wordt op onderscheidene wijzen uitgedrukt. De gewone vorm is ଲୁହ୍ଯ in de laage-en ପିଲୁହ୍ଯ ଲୁହ୍ଯ in de hooge taal, voor aan de onbepaalde wijs van het bedrijvend werkwoord te hechten, met weglatting van deszelfs vooraanhangsel ; b. v. van ଖାତ୍ରୀଙ୍କ H. ଖାତ୍ରୀଲୁହ୍ଯ koopen, wordt dan ପିଲୁହ୍ଯ-ଖାତ୍ରୀଲୁହ୍ଯ gekocht worden. Echter ontmoet men niet zelden in de Javaansche schriften ଖାତ୍ରୀଙ୍କ in plaats van ଲୁହ୍ଯ gebezigd ; als, b. v. ଖାତ୍ରୀଲୁହ୍ଯାସ୍ତ୍ର �verkocht worden.

Er bestaat nog eene andere wijze van het lijdend werkwoord uit te drukken door i en n tusschen de twee eerste letters van het bedrijvend werkwoord in te laschen, als : ଖାତ୍ରୀଙ୍କ-ଖାତ୍ରୀଲୁହ୍ଯ �wordt dan ପିଲୁହ୍ଯ-ଖାତ୍ରୀଲୁହ୍ଯ gekocht worden ; ଖାତ୍ରୀଲୁହ୍ଯ verlaten worden, van ଖାତ୍ରୀଲୁହ୍ଯ verlaten. Somtijds wordt behalve deze inlasching nog het achteraanhangsel ଖାତ୍ରୀ met de herhaaling van den laatsten letter van het werkwoord achter aan het woord gehecht, b.v. van ଖାତ୍ରୀଲୁହ୍ଯ wordt ଖାତ୍ରୀଲୁହ୍ଯ ଖାତ୍ରୀ en is dan een lijdend *deelwoord* van den tegenwoordigen tijd, verlaten wordende ଖାତ୍ରୀଲୁହ୍ଯ ଖାତ୍ରୀ vermaand wordende-of zijnde.

Er bestaat nog eene andere inlasching door ଲୁହ୍ଯ en ଲୁହ୍ଯ tusschen de eerste twee letters van sommige woorden in te voegen, wordende dan werkwoorden, en drukken

onder die gedaante een bedrijvend deelwoord uit, zoo wel van den tegenwoordigen als voorledenen tijd; voorbeelden zijn **ଅର୍ଥାତ୍ ଚାହୁଁ** ziende, of gezien hebbende, van **ଅର୍ଥାତ୍ ମନ୍ଦିର** gezigt. **ଅର୍ଥାତ୍ ଗୁରୁ** nederkomende, van **ଅର୍ଥାତ୍ ଯୁଗ୍ମ** gaande; van **ପଲାଶ** gang; **କୁଳାଳେ** geworden zijnde, van **କୁଳାଳି** worden.

De letter **କୁ** vooraan een bedrijvend werkwoord gehecht, drukt ook het lijdend deelwoord uit; als **କାର୍ତ୍ତିକୀୟ** H. **କାର୍ତ୍ତିକାପି** gevat; **କାର୍ତ୍ତିକୀୟ** onderwezen. Deze **କୁ** dus gebezigt, is echter in onnoemelijke gevallen gelijk met **କି** en **କିମ୍ବାର**.

Men vindt dikwijls **କୁ** voor aan een bedrijvend werkwoord gehecht en de achteraanhechting **ମାତ୍ର** aan het zelve; als: **କାର୍ତ୍ତିକୀୟମାତ୍ର** van **କାର୍ତ୍ତିକୀୟ**; **କାମ୍ବିଜ୍ଞାନୀୟମାତ୍ର** van **କାମ୍ବିଜ୍ଞାନୀୟ**. Deze vorm drukt veelal het lijdend deelwoord van den voorledenen tijd uit. **କାର୍ତ୍ତିକୀୟମାତ୍ର** Onderwezen zijnde, en heeft somtijds een gelijke beteekenis met **କାର୍ତ୍ତିକୀୟମାତ୍ର** onderwezen geworden zijnde.

Het voorzetsel **କି** voor aan een bedrijvend werkwoord gehecht, drukt insgelijks het lijdend werkwoord in den voorledenen tijd uit; als: **ମିମ୍ବାରିଅର୍ଥାତ୍ କିମ୍ବାର** ik ben gezonden, van **ମିମ୍ବାରିଅର୍ଥାତ୍** zenden. Deze vorm schijnt alleen te kunnen bestaan in woorden die met **ମି** of **ମିମ୍ବାର** beginnen.

Uit het gezegde zal het genoeg blijken, dat het lijdend

werkwoord onder verschillende gedaanten kan uitgedrukt worden. Hoedanig de onderscheidene wijzen en tijden van een lijdend werkwoord uitgedrukt worden, zal duidelijk genoeg blijken uit het hier volgende voorbeeld, waarvan echter slechts altijd de eerste persoon van 't enkelvoud zal gegeven worden. *Wij* nemen tot voorbeelden de werkwoorden သုတေသန in de geemeene taal, en သုတေသန in the hooge, zijnde van gelijke beteekenis; *onderwijzen*.

AANTONENDE WYS.

Tegenwoordige tijd.

Laage taal.

Hooge taal.

မိန္ဒီပြုသုတေသန	အပျောဆင်ပြုသုတေသန	Ik word onderwezen.
မိန္ဒီပြုခြင်းသုတေသန	အပျောဆင်ခြင်းသုတေသန	Ik word on- derwezen, oderwezen,

Voorleden tyd.

L. မိန္ဒီပြုခဲ့သုတေသန	H. အပျောဆင်လဲပြုသုတေသန
Ik ben of was oderwezen geworden.	

မိန္ဒီပြုခဲ့သုတေသန

Toekomende Tijd.

I. မိန္ဒီပြုခဲ့လိုပြုသုတေသန	H. အပျောဆင်ခဲ့မြို့ပြုသုတေသန
Ik zal onderwezen worden.	

မိန္ဒီပြုခဲ့လဲပြုသုတေသန

DE AANVOEGENDE WYS.

Tegenwoordige tijd.

Laage taal.

Hooge taal.

ଯୁଦ୍ଧରେ ପାଇଲା ମୁଁ କିମ୍ବା କିମ୍ବା
 ଯୁଦ୍ଧରେ ପାଇଲା ମୁଁ କିମ୍ବା କିମ୍ବା
 ଯୁଦ୍ଧରେ ପାଇଲା ମୁଁ କିମ୍ବା କିମ୍ବା
 ଯୁଦ୍ଧରେ ପାଇଲା ମୁଁ କିମ୍ବା କିମ୍ବା

Dat ik onderwezen worde.

Voorleden tijd..

L. ଯୁଦ୍ଧରେ ପାଇଲା ମୁଁ କିମ୍ବା
 ଯୁଦ୍ଧରେ ପାଇଲା ମୁଁ କିମ୍ବା
 ଯୁଦ୍ଧରେ ପାଇଲା ମୁଁ କିମ୍ବା

H. ଯୁଦ୍ଧରେ ପାଇଲା ମୁଁ
 ଯୁଦ୍ଧରେ ପାଇଲା ମୁଁ
 ଯୁଦ୍ଧରେ ପାଇଲା ମୁଁ

Dat ik onderwezen zij of ware geworden.

Toekomende Tyd.

L. ଯୁଦ୍ଧରେ ପାଇବା ମୁଁ କିମ୍ବା
 ଯୁଦ୍ଧରେ ପାଇବା ମୁଁ କିମ୍ବା
 ଯୁଦ୍ଧରେ ପାଇବା ମୁଁ କିମ୍ବା

H. ଯୁଦ୍ଧରେ ପାଇବା
 ଯୁଦ୍ଧରେ ପାଇବା
 ଯୁଦ୍ଧରେ ପାଇବା

ହାତିଥାବା ମୁଁ
 ହାତିଥାବା ମୁଁ
 ହାତିଥାବା ମୁଁ

Dat ik zoude onderwezen worden.

De Gebiedende wys.

ମୀରାତ୍ମାବୁନ୍ଦ୍ରାତ୍ମା । । । ଯାତ୍ରାପାଶନ୍ତିବୁନ୍ଦ୍ରାତ୍ମା
ଯାତ୍ରାବୁନ୍ଦ୍ରାତ୍ମା କିମ୍ବା ବୁନ୍ଦ୍ରାତ୍ମା । । । ମିହରାତ୍ମାବୁନ୍ଦ୍ରାତ୍ମା
of ଯାତ୍ରାବୁନ୍ଦ୍ରାତ୍ମା । । । of ମିହରାତ୍ମା

Word gij onderwezen. Hij worde onderwezen.

ONBEPaalDE WYS.

Tegenwoordige tijd.

L. କିମ୍ବା ବୁନ୍ଦ୍ରାତ୍ମା	H. କିମ୍ବା ବୁନ୍ଦ୍ରାତ୍ମା	} Onderwezen worden.
ଯାତ୍ରାବୁନ୍ଦ୍ରାତ୍ମା	ଯାତ୍ରାବୁନ୍ଦ୍ରାତ୍ମା	

Voorleden tijd.

L. ଉତ୍ସିଲିବୁନ୍ଦ୍ରାତ୍ମା	L. ମରାବୁନ୍ଦ୍ରାତ୍ମା	} Onderwezen gewordenzijn.
ଉତ୍ସିଲିବୁନ୍ଦ୍ରାତ୍ମା	ମରାବୁନ୍ଦ୍ରାତ୍ମା	

Toekomende tijd.

L. ଆମ୍ବୁଧା or ଆମ୍ବୁଧାକିମ୍ବା ବୁନ୍ଦ୍ରାତ୍ମା	H. ଆମ୍ବୁଧା or ଆମ୍ବୁଧା କିମ୍ବା ବୁନ୍ଦ୍ରାତ୍ମା
ଯାତ୍ରାବୁନ୍ଦ୍ରାତ୍ମା ଆମ୍ବୁଧାକିମ୍ବା ବୁନ୍ଦ୍ରାତ୍ମା	ଯାତ୍ରାବୁନ୍ଦ୍ରାତ୍ମା
Zullen onderwezen worden.	

Deelwoorden.

L. ଆମ୍ବୁଧା ବୁନ୍ଦ୍ରାତ୍ମା	H. ଆମ୍ବୁଧା	Onderwezen.
ମିହରାତ୍ମାବୁନ୍ଦ୍ରାତ୍ମା	ମିହରାତ୍ମାବୁନ୍ଦ୍ରାତ୍ମା	Onderwezen worden-de of zijnde.

ଶାଖ୍ୟ ନୃତ୍ୟ ॥ **ଶାଖ୍ୟ ସଂତୋଷ** Onderwezen ge-
worden zijnde.

ଶାଖ୍ୟ or **ଶାଖ୍ୟ ନୃତ୍ୟ** ॥ H. **ଶାଖ୍ୟ** of **ଶାଖ୍ୟ ନୃତ୍ୟ** zullende onderwezen worden.

ଶାଖ୍ୟ ନୃତ୍ୟ ॥ H. **ଶାଖ୍ୟ ସଂତୋଷ** te onderwij-
zen zijnde ; moetende onderwezen worden.

Behalve hetgeen reeds over de werkwoorden gezegd is, dient nog opgemerkt to worden, dat er nog verscheidene soorten van werkwoorden in de javaansche taal zijn, waaromtrent wij het navolgende aanmerken.

Er bestaat in deze taal, gelijk in meer andere Oosterse talen, een veroorzaakend werkwoord, hetwelk de beteekenis heeft van iets te laten doen, of veroorzaken dat het geschiede, worde-of gedaan worde. Deze vorm wordt gemaakt, door de Achteraanhangsels **ମାଣିକ୍ରମ** en **ମାଣିକ୍ରମି** zoowel aan bedrijvende als onzijdige werkwoorden, er achter aan te hechten ; b. v. van **ମାଣିପ୍ରାପ୍ତ** dienen, wordt **ମାଣିପ୍ରାପ୍ତ ମାଣିକ୍ରମି** laten dienen; **ଏହିକୁ** komen **ମାଣିକ୍ରମିକରାନ୍ତିକ୍ରମି** doen komen, veroorzaken te komen ; **ଏହିକୁ** werken **ମାଣିକ୍ରମିକରାନ୍ତିକ୍ରମି** laten werken, **ଏହିକୁ** worden **ମାଣିକ୍ରମିକରାନ୍ତିକ୍ରମି** doen worden.

Het worderkeerig werkwoord kan in de Javaansche taal alleen uitgedrukt worden met **ମାଣିକ୍ରମ** of **ମାଣିକ୍ରମି** of **ମାଣିକ୍ରମାନ୍ତିକ୍ରମ** of **ମାଣିକ୍ରମାନ୍ତିକ୍ରମି** achter het werkwoord te plaatsen ; b. v. **ମାଣିକ୍ରମିତେଜାଗାମିକ୍ରମି**

H. ගැඹු සහන් තිබා සිංග ප්‍රානා ගෝ සා Ik wil mij zelf slaan.
 සිංග නැතා යුතු නැතු මෙය පාහැදු නැවැටු — ගැඹු සහන් යුතු
 මැසි වා ගැඹු සහන් ගැඹු Gij mocht uzelven verkoopen ;
 එහැමැත් ගැඹු පාහැදු ගැඹු පාහැදු of පාහැදු නැවැටු — සිං
 යු සහන් ගැඹු ගැඹු පාහැදු of මැසි ගැඹු ගැඹු පාහැදු
 ගැඹු Die man wil zich zelven ontlijken. Dan er zijn
 vele werkwoorden in deze taal die in haren aard, op
 zich zelve reeds eene wederkeerende handeling uitdruk-
 ken ; als : ගැඹු ගැඹු zich zelven verhangen ; පාහැදු zich
 zelven wreken ; ගැඹු පාහැදු sich zelven verstikken ;
 මිංචාng zich zelven verwenschen ; පාහැදු මි පාහැදු sich eener
 zaak aantrekken.

De wederhoorige werkwoorden zijn, die het bedrijf on-
 derling doen terug keeren op de bedrijvers ; zij worden in
 de Javaansche taal uitgedrukt door het bedrijvend en
 lijdend gedeelte van een werkwoord zamen te voegen ;
 b. v. ගැඹු ගැඹු ගැඹු ගැඹු sich wederzijdsch helpen ; පාහැදු
 මි මි ගැඹු onderling beminnen.

Men ontmoet ook eene vorm van het werkwoord in
 de Javaansche taal, waarin vele of verscheiden perso-
 nen verondersteld worden iets gezamenlijk te doen, en
 indien het geoorloofd ware, zoude men dit de geza-
 mentlijke vorm van het werkwoord kunnen noemen. De-
 zelve wordt gemaakt door den eersten letter van het
 werkwoord, dat men onder dezen vorm wil brengen, te
 verdubbelen, en පාහැ or ගැඹු achter aan het woord te

hechten; b. v.: **ଶିବାନ୍ତରୁଣ୍ୟ** malkanderen omhelzen
ଶିଖାନ୍ତରୁଣ୍ୟ velen te zamen zitten; **ଶିର୍ଷକ୍ଷିଳୁଣ୍ୟ**
 gezamentlijk raadplegen; **ମିମାମସୁଣ୍ୟ** zich gezament-
 lijk groeten; **ଶିଖାନ୍ତରୁଣ୍ୟ** te zamen te paard rijden.
 Doch diende bij deze vorm van werkwoord nog altijd **ଏ**
 en **ଯାଇ** vooraan te staan, om zoo de gezamentlijke
 daad dese duidelijker uit te drukken; als: **ମାଯମିମା
 ମହେୟମଲିଶିର୍ଷକ୍ଷିଳୁଣ୍ୟ** enz.

Er is nog eene vorm van het werkwoord welke slechts den eersten letter des werkwoords herhaalt of verdubbelt, zonder een achter aanhangsel erbij te voegen. Deze vorm geeft eene herhaling en veelheid van de daad te kennen, die het werkwoord in deszelfs oorpronkelijken zin uitdrukt. Deze herhaling van letter vindt men bijzonder in de werkwoorden, die met **ଅଗ୍ରଚା** en **ପ୍ରାର୍ଥନା** beginnen; als: **କିମିଯା** dikwijls verzoeken; **କିମ୍ବ୍ରୁଣ୍ୟ** dikwijls en veel nemen; **କିମାଣ୍ଡେଣ୍ୟ** dikwijls en velen doden; **କିମ୍ବୁ
 କିମ୍ବୁ** dikwijls en veel raadplegen.

Van zekere bijvoegelijke naamwoorden ontstaat in de Javaansche taal nog een soort van werkwoord, die men de veinzende vorm zoude kunnen noemen. De eerste letter van het bijvoegelijk naamwoord wordt verdubbeld en een achter aanhangsel **ଶାନ୍ତି**-, **ଶାନ୍ତି**-, **ଶାନ୍ତି**-, **ଶାନ୍ତି**- of **ଶା** aan dat woord gehecht. Dus wordt van **ମିକିମ୍ବୁ** blind **ମିମିକିମ୍ବୁଣ୍ୟ** veinzen blind te zijn; van **ଶ୍ଵରିକିମ୍ବୁ** doof **ଶ୍ଵରିଶ୍ଵରିକିମ୍ବୁଣ୍ୟ** veinzen doof te zijn; van **ଶକ୍ତିକିମ୍ବୁ** krankzinnig **ଶକ୍ତିଶକ୍ତିକିମ୍ବୁଣ୍ୟ** veinzen krankzinnig te zijn.

Werkwoorden zelve kan men ook tot het maken van dien vorm bezigen; als: van **ବୁଦ୍ଧି** verward spreken als een dromende, komt **ବୁଦ୍ଧିର୍ଭାବାତ୍ମକ** met opzet verward spreken als in den droom; **ଗ୍ରହ** lagchen, **ପିଣ୍ଡାଶାତ୍ମକ** geveinst lagchen; (**ଯତ୍ନ**) oorlog, **ଯତ୍ନବିଷୟ** geveinst oorlogen. Maar alle werkwoorden kunnen niet onder deze vorm gebracht worden, zonder eenen anderen zin ervan te veroorzaken. Vele werkwoorden onder de geadaante van deze vorm gebracht, drukken geene andere dan eene onderlinge werking uit; verscheidene echter onder dezen vorm gebracht, duiden eene geveinste handeling aan, en geven ook eene onderlinge daad of werking te kennen. Dus b. v. **ପିଣ୍ଡାଶାତ୍ମକ** beteekent zoowel op eene geveinste wijs lagchen, als een onderling lagchen.

HET 6d ONDERDEEL.

Over de Bijwoorden.

De Bijwoorden zijn woorden, welke bij een werkwoord, bijvoegelijk naamwoord, of somtijds bij een ander bijwoord gevoegd worden, om de hoedanigheid en omstandigheid van hetzelve aan te tonen ; als : ປົກເຈົ້າແກ່-ເຈົ້າຍັງ ເປົ້າລາຍງານວາຍາ : die man leest wel ; ພົບໃຫ້ເປົ້າບໍ່ຈະຕໍ່ເສີ້ໂຄື້ອື່ຖານ-ມາດູ້ກົບໜີ້ຍັງທີ່ຕໍ່ ພາທາທິ່ນີ້ມາແກ່een wezenlijk goed man ; ປົກເຈົ້າແກ່ ໄກສີ້ມາຫຼື່ຫາຍາແກ່-ນີ້ແລ້ວ ແກ້ວມາຫຼື່ແກ່ຫາ ທີ່ມາ ໄກສີ້ແກ່ Hij schrijft zeer langzaam.

De Bijwoorden zijn velerlei. Er zijn bijwoorden van plaats, van tijd, van hoeveelheid, van getal, van orde, van bevestiging, van ontkenning, van twijfeling van ondervraging. Hier volgen van ieder soort eenigen.

1. Bijwoorden van plaats : **କିନ୍ତି-ପୁଣି** waar, **କିମ୍ବା**

తొండి tot hier; మినిగుబా op zijde; మయ్యవ్వాళ్ళ �langs-heen; మణితేగు—మణితేశ్వరిశ్రీ వan binnen మణి బ్రువీ—మణితేణి van achteren; మణికాటాగు—మణితే నీ van hier; ఖటావాగా లాబితి స్తోత్రి—శాశ్వతిగ్రాణ్ణి హేప్పుట్టిప్పుణ్ణి nergens; మయ్యల్చుల్చు algemeenlijk.

2. Bijwoorden van tijden దైణి కాలి నీ—సి క్రి కాలా ప్రాణిష్ఠి heden; నీతి—నీతి gisteren; నీతి మాత్రగా—నీతి దశా స్తోత్రి గిస-
teren avond; శథమ్యాస్తి వ్యాప్తి—శథితీతా స్తోత్రి 's morgens
vroeg; సీ నీ మాత్రా వ్యాప్తి voor den middag; సీ నీ వ్యాప్తి మాత్రా వ్యాప్తి—
సీ నీ మాత్రా వ్యాప్తి nadenmiddag; సి క్రి కాలా ప్రాణి తా తా Met zonsopgang;
ఘృ బ్రాత్తాత్తా తా zonsondergang;
వా నీ టా—వా నీ క్రి గిప్పి aanbreken van den dag; ఘృ వ్యాప్తి
schemeravond; నీ నీతి—నీ మణ్ణు 's avonds; నీ నీతి నీ
తి—నీ నీతి మణ్ణు middernacht; నీతా వ్యాప్తి నీ—నీతి స్తోత్రి వ్యాప్తి
voorgistern; మణిటా—మణి క్రి గిప్పి den geheelen; మయ్యవ్వ
వ్యాప్తి—శాశ్వతిగ్రాణ్ణి మorgen; శాశ్వతిగ్రాణ్ణి వ్యాప్తి—శాశ్వతిగ్రాణ్ణి
మorgen vroeg; సి క్రి గిప్పి overmorgen; శాశ్వతిగ్రాణ్ణి—
మాత్రగ్రాణ్ణి voorleden jaar; మాత్రగ్రాణ్ణి శాశ్వతిగ్రాణ్ణి—మాత్రగ్రాణ్ణి నీ
బయ్యి నీ బinnen dit jaar; మాత్రగ్రాణ్ణి దినిటా—మాత్రగ్రాణ్ణి జీ నీ
సి క్రి గిప్పి binnen een dag; బ్రువీ వా మాత్రా మాత్రా వ్యాప్తి—మాత్ర

ନାହୁଁ ପ୍ରଥମାନ୍ତ୍ରେ - ନାହୁଁ କ୍ଷେତ୍ରକିରଣ ଯାଏନ୍ତେ ter regter tijd ; ଲେଖନ୍ତି
କଂଚିମାନ୍ତ୍ରେ - ନାହୁଁ କଂଚିମାନ୍ତ୍ରେ ବ୍ୟାପ୍ତି ବ୍ୟାପ୍ତି ontijdig ; ମହିଳାଶାତ୍ରୀ ଗ୍ରେ
zoo dikwijls als, gewoonlijk ; କ୍ଷେତ୍ରକିରଣକିରଣେ te vroeg ; କାହିଁ
ବ୍ୟାପ୍ତି te laat ; ନାହୁଁ ବ୍ୟାପ୍ତି କଂଚିମାନ୍ତ୍ରେ langzaam; କାହିଁ କାହିଁ କାହିଁ
- ନାହୁଁ କାହିଁ କାହିଁ କାହିଁ haastelijk ; ମହିମାନ୍ତ୍ରେ - ମହିମାନ୍ତ୍ରେ in
eens ; ମହିମାନ୍ତ୍ରେ କାହିଁ in eenogenblik ; ମହିମାନ୍ତ୍ରେ - ମହିମାନ୍ତ୍ରେ
ମହିମାନ୍ତ୍ରେ ; nog eens ; ନାହୁଁ - ନାହୁଁ straks, onlangs ; କାହିଁ
କାହିଁ - କାହିଁ କାହିଁ nu en dan ; କାହିଁ କାହିଁ - ନାହୁଁ ନାହୁଁ
ମହିମାନ୍ତ୍ରେ ; ନାହୁଁ କାହିଁ zelden ; ନାହୁଁ କାହିଁ dikwerf ; କାହିଁ ନାହୁଁ - ନାହୁଁ
ନାହୁଁ onlangs ; ନାହୁଁ ମେଲ୍ଲେ op 't onverwachts ; ନାହୁଁ ମେଲ୍ଲେ ମହିମାନ୍ତ୍ରେ
ମହିମାନ୍ତ୍ରେ - ନାହୁଁ geduriglijk ; ନାହୁଁ ମେଲ୍ଲେ - ନାହୁଁ କାହିଁ କାହିଁ
କାହିଁ dagelijks ; ନାହୁଁ ମେଲ୍ଲେ maandelijks ; ନାହୁଁ କାହିଁ କାହିଁ - ନାହୁଁ କାହିଁ
କାହିଁ elken dag ; ନାହୁଁ କାହିଁ କାହିଁ - ନାହୁଁ କାହିଁ କାହିଁ om den
anderen dag ; ନାହୁଁ କାହିଁ କାହିଁ - ନାହୁଁ କାହିଁ କାହିଁ କାହିଁ om den
derden dag ; ନାହୁଁ ମେଲ୍ଲେ ମହିମାନ୍ତ୍ରେ meest altijd ; ନାହୁଁ ମେଲ୍ଲେ
ମହିମାନ୍ତ୍ରେ - ମେଲ୍ଲେ କାହିଁ କାହିଁ altoos, altijd ; ନାହୁଁ କାହିଁ କାହିଁ
tijd ; ନାହୁଁ କାହିଁ କାହିଁ - ନାହୁଁ କାହିଁ କାହିଁ nooit meer ;
ନାହୁଁ କାହିଁ - ନାହୁଁ କାହିଁ eindelijk ; କାହିଁ କାହିଁ କାହିଁ -
ନାହୁଁ କାହିଁ କାହିଁ te voren ; ନାହୁଁ କାହିଁ କାହିଁ - ନାହୁଁ କାହିଁ
ନାହୁଁ କାହିଁ eer ; ନାହୁଁ କାହିଁ - ନାହୁଁ କାହିଁ in 't

toekomend මොඩයු-යොඩා සා wanneer ; මොඩියු-සියුරා යදා
 එ-ජයත්වි ගුලු ගී-ගුලු පිළි tot, tot dat ; ගු-ජු පාරි-ජු-
 ගුලු ගී-ඡු පිළි නො tot dan ; මොඩියා ගුඩු- මොඩියා යය
 ගාදි පිළි tot morgen ; මොඩියා තැනි-ජයත්වි ගාදි පිළි නො, tot
 hiertoe ; ගුවු-ජයත්වි nog niet ; ගුවු-ජාහු-ජයත්වි නො
 නො nog nooit ; මොඩු පැඩු-යාජ්‍ය-යාජ්‍ය-යාජ්‍ය-යාජ්‍ය wanneer
 ooit ; මාං-යාජ්‍ය zoodra als ; උජු-උජු-උජු-උජු-යාජ්‍ය
 trapsgewijze.

4. Bijwoorden van getal. ମୁହିମାଣ୍ୟ-ମୁହିମାଣ୍ୟେ ଏକମାତ୍ର ;
ଦୁଇମାନ୍ୟ-ଦୁଇମାନ୍ୟେ, ଦୁଇମାନ୍ୟୀ ; ତ୍ରୈମାନ୍ୟ-ତ୍ରୈମାନ୍ୟେ
ତ୍ରୈମାନ୍ୟୀ ; ଚରମାନ୍ୟ-ଚରମାନ୍ୟେ ; ଅନ୍ୟାନ୍ୟ-ଅନ୍ୟାନ୍ୟେ ; ଅନ୍ୟାନ୍ୟୀ
ଦ୍ୱାରା ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ

hoeveel maal? କଣାହିଁ ଅର୍ଥାତ୍ - କଣାହିଁ ଅର୍ଥାତ୍ veel maal; କଣାହିଁ
ଯାଏଇବା-କଣାହିଁ ଯାଏଇବାସ୍ତମ୍ୟେ eenige maal; କଣିଲୁଗ୍ୟ
dikwijls; କାହିଁ dikwijls, veelmaal; ଅନ୍ତର୍ମିଳିକିଲୁଗ୍ୟ ପରି
କଣାହିଁ କଣାହିଁ zeer dikwijls.

6. Bijwoorden van Bevestiging of Bejaing : မိုဟ်-မိုး၊ ja ; မိုဟ်မေတ္တာပါ၍၍-မိုးဘို့မေတ္တာများပြု၍၍ ja; waarlijk; မိုဟ်မေတ္တာပါ၍၍-မိုးဘို့မေတ္တာများပြု၍၍ ja het is waar ; မေတ္တာပါ၍၍-မေတ္တာပါ၍၍ ပျော်၍၍ voor zeker ; မအောင်မြင်ပါ၍၍ zekerlijk ; မအောင်ဘူး-မအောင်များပြု၍၍ in waarheid ; မေတ္တာပါ၍၍-မေတ္တာပါ၍၍-မေတ္တာပါ၍၍-မေတ္တာပါ၍၍-မေတ္တာပါ၍၍-မေတ္တာပါ၍၍ juist zoo.

7. Bijwoorden van Ontkenning : မဟာဘာ-မအောင်မြင်၍၍ neen, niet ; မဟာဘာမဟာဘာ-မအောင်မြင်ပါ၍၍ geenszins ; မဟာဘာများမှာပြု၍၍-မအောင်မြင်ပါ၍၍ geeneens ; မဟာဘာမှာများ-မအောင်မြင်ပါ၍၍ er is niet ; ဖြော်-မရှာဘာ nog niet ; ဖြော်-မရှာဘာ geen, niet ; ဖြော်-မရှာဘာ-မရှာဘာ မိုးကြီး in geenendeel ; မဟာ-မဟာ-မြင်၍၍ doe niet ; မဟာပါမှာပြု၍၍-မမှာပါမှာပါ၍၍ doe geenszins ; မဟာဘာပါမှာပါလာများ-မအောင်မြင်ပါ၍၍ nooit meer.

8. Bijwoorden van Twijfeling : ပါဝါဝါ-ဖိုးပိုး၊ ပါဝါ နှင့်-မအောင်မြင်ပါ၍၍ misschien, somtijds ; မာရဟာမာရဟာ-မဟာ များ၊ မာရတို့မြင်ပါ၍၍-မဟာမာရတို့မြင်ပါ၍၍ als 't mogelijk is, zoo veel mogelijk ; မာရဟာမာရဟာ-မဟာမာရတို့မြင်ပါ၍၍ des noeds ; မာရဟာ-မာရဟာ-မဟာမာရတို့ in geval ; အမိန့်မြင်ပါ၍၍ möglich ; မူပံ့မာရဟာ hoe zou !

9. Bijwoorden van Ondervraging : ທ່ານຍໍາ-ກາບເກົາງາວເຊີງ
 ແກ້ງລາງທະບຽນ-ບັນຍາບ ໄດ້ວິຈິຕິແກ່ງ-ບື້ແຫບປະບອມ wat re-
 den? waarom? ພຶ້ມແຫຍງກາງໆແຕ່-ຫາງໆແກ່ງ waarom? ເຄຫແກ່ງ
 ຖ່ານີ້ບັນຍາບ wannen? ເຄຫ(ບີ້ມີ-ຕາງໆແດນມາ) ດີ້ໃຫ້ hoe?
 ຜ່າຕາງໆບັນຍາບ-ຜ່າງແຍບປະບອມ tot wat oogmerk? ທຳບາງ
 ຕາງໆແກ້ງ ກາບກາງໆບັນຍາດູ-ບັນຍາບແຄບໃນບັນຍາດູ waartoe dient
 het? ທຳບາງໆທີ່ຕົວຢ່າງ ບົ້າແກ່ງ-ບັນຍາບ ແລ້ວ ປີ້ເຈົ້າສົ່ງ ດີ້ບັນຍາດູ
 ເຄຫ wat is de meaning daarvan?

13. Bijwoorden van Verzameling : ଶାପ୍ର୍ଯୁ-ମଧ୍ୟେ ଅଳ୍ପ୍ୟେ
କ୍ଷୟୁ ଗେଜାନ୍ତିଲ୍ୟ, ତେଜାମ ; ହାତାମିନ୍ଦିମିନ୍ଦି-ମାତ୍ରିଯ କ୍ଷ୍ରୀଗ
ସ୍ଵର୍ଗ୍ୟୁ ଜାମେ ଏଣ ଫୋର ଏଣ ; ହାତାମିନ୍ଦି-ମାତ୍ରିଯ କ୍ଷ୍ରୀଗ
ଶ୍ଵେତ୍ସ୍ଵର୍ଗ୍ୟୁ ଏଣ ମେତ ଦେଇରେ ; ହାତାମିନ୍ଦିଯାଶିଖିଲ୍ୟୁ-ମାତ୍ରିହାତିଥି
ଅନ୍ତିମ୍ୟୁ ବେଦି ଗ୍ରୋଟ ଏକିମିନ୍ଦିଲ୍ୟୁ ; ହାତାମିନ୍ଦିଯାଶିଖିଲ୍ୟୁ-ମାତ୍ରି
କିମିଲ୍ୟୁ କିମିଲ୍ୟୁ in een hoop of gedrang ; ହାତାମିନ୍ଦିଯା
କ୍ଷ୍ରୀଗ୍ୟୁ ଏଣ ଓରିଂଲିଙ୍ଗ ଗେମେଲ ; ଲିମାନ୍ତ୍ରେ କ୍ଷ୍ରୀଗ୍ୟୁ bିପ୍ରିତ୍ରେ
ତ୍ରୈପ୍ରେଗ୍ୟୁ ତ୍ରୈପ୍ରେଗ୍ୟୁ ବେଦି ପାତାକ୍ରିଯୁ ବେଦି ପାତାକ୍ରିଯୁ
ଅଳ୍ପ୍ୟୁ ଅଳ୍ପ୍ୟୁ ଏଣ କିମିଲ୍ୟୁ-କିମିଲ୍ୟୁ ଏଣ କିମିଲ୍ୟୁ

17. Bij woorden van Gelegenheid: ມາ ໂເງົາ ແລະ ພັນ
ໜ້າວິ່ນ voegzaamlijk, ໂເງົາ ເຊີ່ນ ນໍາມາ ແລະ ໄກສະໜັບ

ter rechter tijd; ພາສູງ ພາສູງ ພາຍໃຕ້ - ໜັກທຳດີ ໜາຍໃຕ້ gelegen-
lijk, met gemak.

18. Bijwoorden van Moeijelijkheid: ဟံမာ သျေ moeijelijk; အံမာတ္ထု-ပဲ အီလ္ထု zwaar, ဘပုံဘပုံ naauweliëks, သျေစားသု onwilling, ဒါပုံ ongaarne, met weerzin, အေးအေးနှိမ်လ္ထု zeer moeijelijk; ဒါယံးအီနှိမ်လ္ထု zeer gedrukt.

19. Bijwoorden van Spoed : କିମ୍ବା ଯେ-ଏହାରୁ କିମ୍ବା
 କିମ୍ବା ଯେ-ଏହାରୁ କିମ୍ବା ଯେ haastelijk, ଯେ ହି-ଏ
 ଏହାରୁ op staande voet, ଏହାରୁ-ଏହାରୁକୁଣ୍ଡିଯେ-ଏହାରୁ
 ଏହା-ଏହାରୁକୁଣ୍ଡିଯେ onmiddelijk.

20. Bijwoorden van Gemaatigdheid ; ମୁଖ୍ୟମାତ୍ରାଙ୍କ ଶବ୍ଦରେ
 ପିଲାପିଲା-ପିଲା-ପିଲା zachtjes; ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟରେ met
 gemak; ମନ୍ତିରରେ-ମନ୍ତିରରେ ମନ୍ତିରରେ-ମନ୍ତିରରେ ge-
 maatigdlij̄k.

21. Bijwoorden van Hoedanigheid. ଖାର୍ଯ୍ୟାମ୍ବଦ୍ୟୁ kort;
ଖାର୍ଯ୍ୟୁ asgebroken; ଫ୍ରେସମ୍ବଦ୍ୟୁ toevallig; ହାମ୍ବିଗ୍ରହ
ମ୍ବିଗ୍ରହ liefderijk; ମାତ୍ର ଅନ୍ଧ୍ୟା-ମହ୍ୟଣ୍ଠାରୀ betamelijk;
କୌଣସି ଆଜା ପାପୀ ପ୍ରୟୁସି naastiglijk; ଖାର୍ଯ୍ୟ-ପାଳ ପାଶ୍ୟୁସ୍ୟୁ
gemakkelijk; ମାତ୍ର୍ୟାମ୍ବଦ୍ୟୁତା ଲେଖିବା ଭାବୀଭାବୀଭାବୀ
ନାଲାତିଗିଲାକୁ ନାଲାତିଗିଲାକୁ nalaatiglijk; ମାତ୍ରୀ ପାଦ୍ମୀ naauwkeurig, ମାତ୍ରୀପାଦ୍ମୀ
ପାଦ୍ମୀପାଦ୍ମୀ op eene laage wijze; ମାତ୍ରୀ ପାଦ୍ମୀ eigenzinnig;

ନାହିଁଲ୍ୟ-କିମ୍ବାଲ୍ୟ gerust ; ନାହାନ୍ତାନ୍ତା-ନାହିଁଯ ନାହିଁ
ଲ୍ୟ zeldzaam ; ନାହିଁଯୁଦ୍ଧାଳୀ-ନାହିଁଲ୍ୟ vreeslijk ; ନାହା
ନ୍ତି-ଲିଙ୍ଗକ୍ରମୀ doodelijk ; ନାହା-ନାହାଲ୍ୟ leelijk ; ନା
ନ୍ତିଷ୍ଟାଲ୍ୟ-ନିର୍ମାଣାମାଳ୍ୟ ellendiglijk ; ନାହାଲ୍ୟ ପ୍ରତିକ୍ରି
ପ୍ରେରିଗିଲ୍ୟ ; ନାମ୍ବୁ luid, hard ; ନାଶାନାଶ �duidelijk,
ନ୍ତିର୍ଦ୍ଦ୍ଵାରା ଲ୍ୟ-ଲ୍ୟ meer.

Ten aanzien van de trappen der vergelijking van de dusverre beschrevene Bijwoorden, dient men op te merken, dat *zij* geene verandering ondergaan, indien men ze in een hooger en minderen trap brengt; daar deze vergelijking alleen gemaakt wordt door ନ୍ତିର୍ଦ୍ଦ୍ଵାରା ଲ୍ୟ-ଲ୍ୟ of ଲ୍ୟ-ଲ୍ୟ voor het bijwoord te plaatsen, wanneer men den vergelijkenden trap wil hebben. De overtreffende trap wordt uitgedrukt door ନାଶାନାଶ or ନାଶାନାଶ or ନାଶାନାଶ achter ନ୍ତିର୍ଦ୍ଦ୍ଵାରା ଲ୍ୟ-ଲ୍ୟ of ଲ୍ୟ-ଲ୍ୟ te voegen : b. v. ନ୍ତିର୍ଦ୍ଦ୍ଵାରାଲ୍ୟ harder : Overtreffend ନ୍ତିର୍ଦ୍ଦ୍ଵାରାନାଶାଲ୍ୟ-ଲ୍ୟ-ଲ୍ୟ-ନାଶାନାଶାଲ୍ୟ-ଲ୍ୟ-ଲ୍ୟ-ନାଶାନାଶାଲ୍ୟ.

HET 7d. ONDERDEEL.

Over de Voorzetels.

De voorzetels zijn woordjes welke voor andere woorden geplaatst worden, om dezelve met elkaar te verbinden, en dus de betrekking tusschen de eene zaak en de andere aan te tonen. *Zij* worden meestal voor de Naamwoorden en Voornaamwoorden gezet.

Ը՞ՐԱ-ՆԻՐԱ-ԾԱՅԻ omrent; ԸԱՀՈ-ԲԻՇՎ-ՌԱԿԻ rond,
 rondom; ԲԻ-ԾԵՄ-ԲԻ-ՖԻՇԻ-ԾԱՅ bove; ՏԱՄԱ-ԾԵՐԱ-ՏԱ
 ՐԵՋԱ-ԾԵՐԱ-ԾԱՎՐԱ-ԾԻ volgens, ingevolge; Ը՞ՐԱ-ԲԻ-
 ՆԻՐԱ-ԲԻ aangaande, betreffende; ԾԱՐԱ-ԾԱՄԱ-ԾԱ
 ԽԵՎԾ պահ առ առ առ պահ; ԾԱՎԻ-ԵԱՖԻ tegen,aan,ինի jegens; ԲԻ-
 ՖԱՇՎԱ-ԲԻ-ՖԱՇՎԱ-ԾԵՎ ոnder; ՏԱՄԻ-ՂԱՇՎԱ-ԾԵՎ ալvorens; ԾԱ
 ԽԵՎԾ-ԵԱՖԻ-ԾԵՎ digtbij ՏԱՄԱ-ԾԻ-ԾԵՎ verre; ՖԱԾԱ Պ
 ԵՎԾ-ՖԱՇՎԱ-ԾԵՎ պահ առ պահ voor, tegen woerdig, ՖԱԾԱ-ԾԵՎ
 ՖԱՇՎԱ-ԾԵՎ voor, ԾԱՎԻ-ԲԻ-ԾԵՎ achter; ԲԻ-ՖԻՐԱ-ԲԻ-ՖԱՇՎԱ
 ԾԵՎ beneden, onder; ՏԱԾ-ՖԱԾի behalve; ՎԻ ԾԱ tussch-
 en; ՏԱ ԾԱ-ԾԵՎ ՏԱ ԾԱ-ԾԵՎ voorbij; ՂԱՄԱ-ՂԱՇՎԱ-ԾԵՎ door
 ՏԱՎՐԱ-ՏԱԾԻ; bij, aan; ՏԱԾԻ-ԾԵՎ met; ՏԱԾԵՎ-ՏԱԾԻ
 ԾԻ-uitgenomen, behalven; ՏԱԾ-ՖԱԾի slechts; ՎԻ ԾԱ
 voor, in plaats, ՎԻ ՂԱՇՎԱ voor, als; ՏԱՎՐԱ-ԾԻ ՎԱԾԵՎ
 voor; ՖԻ-ԾԱ-ԾԵՎ van, ԲԻ-ԾԱԾԵՎ in, aan, met,
 ՏԵՎՐԱ-ՖԻ-ԾԵՎ in; ՏԵՎՐԱ-ՖԻ-ԾԵՎ uit, buiten, ԲԻ-ՏԵՎՐԱ-ԲԻ-
 ՏԵՎՐԻ-ԾԵՎ buiten, ՄԱՇԻ overzijde, ԾԵՎՐԱ-ԾԵՎ door en door;
 ԾԱՎԻ-ԾԱՎԻ-ԵԱՖԻ-ԾԵՎ պահ, tot, aan, ԾԵՎՄ-ԾԻ-
 ՖԻ-ԾԵՎ op, ԾԱՎԻ-ԾԵՎ-ԵԱՖԻ-ԾԵՎ opwaarts, ԾԵՎ
 Մ-ԾԻ-ԾԵՎ պահ naarboven ՏԱ ԾԵՎ-ԾԵՎ-ՄԵՎ-

ମୋହାର୍ଗ-ମୋହିନୀ met, mede, ମୋହାର୍ଗ-ମୋହିନୀ
binnen.

HET 8STE ONDERDEEL.

Over de Voeg- of Koppelwoorden.

ແກ່ອະນາບີ່ແຖງ-ແກ່ອະນີ່ບູ ຕື່ນາ behalve dat; ນິວາບຕີ່-ທີ່
 ດັບີ່; hoe veel temeer; ແກ່ບລຕີ່-ບູ ແກ່ບລຕີ່; om zoo
 meer nog: 6). Vergelijkende: ແກ່ຫ-ແກ່ງແມ້ນງົງ-ສິ່ງ gelijk
 als; ແກ່ຫ ໂກເກຫຍ-ແກ່ງ ອຸ່ນ ອຸ່ນ ອຸ່ນ ອຸ່ນ ອຸ່ນ juist als; ລູຫ;
 -ສິ່ນ; voornamelijk.

HET 9d ONDERDEEL.

Over de Tusschenwerpsels.

De Tusschenwerpsels zijn woorden welke eenige ge-
moedsbeweging van iemand uitdrukken. Dezelve zijn
zeer weinigen in de Javaansche taal.

မျှေးမျှေး hoor hier ! hee ! O ! မှာ ယျိုး Och, Helaas !
လီဗျား kijk ! zie daar !

ສຶກສາ ຝ່າຍ !

မျှမော်ဖိုးသို့ Och wee!

መኅጋዊ-ገዢ-ገዢ-ገዢ kom aan !

足跡をfoei!

ଦେଖି
ଧର୍ମପାତ୍ର, bij God !

maar wel goed!

—baw baw

mo', nu, daar!

moësen nu dan!

HET 10d. ONPERDEEL.

Over de Voor-en achteraanhechtingen.

Er is reeds op zijn plaats gesproken van die lettergrepen welke gebezigd worden om zekere woorden in verschillende te veranderen. Echter zal het hier niet ondienstig zijn om dezelve hier als in een oogpunt bij een te vatten, te meer daar eenigen ervan nog niet in aanmerking gekomen zijn. Wij spreken eerst van de Vooraanhechtingen.

1. De Vooraanhechtingen. Dezelve zijn: **မြတ်စွာ**
မြတ်စွာပြုရန် Dezelve worden gebezigt tot het maken van overgaande en bedrijvende werkwoorden, gelijk reeds in het gebruik te voren is aangetoond.

၁၁။ Vooraan een zelfstanding naamwoord gehecht, geeft aan hetzelvē eene bezitteljke beteekenis; als : မြတ်၏ in het bezit zijn van land, of land in het bezit hebben ; မြန်၍ လျှောက်၍ eene lans hebden ; မြန်၍ ဂါ၍ မြေ၍ in het bezit van een paard zijn.

Wordt gebezsgd tot het maken van het lijdend deelwoord, insgelijks tot het maken van naamwoorden afgeleid van Werkwoorden of van Bijwoorden, met de behoorlijke Achteraanhangsels : ook tot het maken van bijvoegelijke naamwoorden van zelfstandige, met het affix **g** achter aan het zelfstandig naamwoord te hechten.

၁၅။ **၁၆။** Zijn de voorkeurs om een bedrijf-
vend werkwoord tot een *Lydend* te maken.

¶ Deze letter wordt gebezigd als een vooraanhangsel bij woorden die met dezelfde letter beginnen, om

dezeve met het achteraanhangsel tot naamwoorden te maken.

Worden insgelijks gebezigt tot het maken van afgeleide naamwoorden. ဗြ met de achteraanhangsels မှု or ယောက် maken een zelfstandig naamwoord te beteekenen de plaats der handeling die in het oorspronkelijke woord behelsd is ; b. v. ပျော်ဘဏ္ဍာ၍
een waijansplaats van ရိုးဘဏ္ဍာ waÿang မီ-မိုးမီ-လျှို့၍
နဲ့မီ vooraan woorden gehecht, maken dezelve tot Zelfstandige naamwoorden en drukken niet zelden den bewerker eener daad uit; voorbeelden: မူးပါးပါ၍ een moordenaar, van အျော်ပါ၍ ombrengen ; မိုးကျော်၍ hulp ; မိုးတို့ပါ၍ Trooster, မိုးမိုးဖျော်စွဲ opregtheid van မိုးသွေ့.

ମୀ. ମୀ. ମୀ. ପ୍ରକୃତି Kunnen aangemerkt worden als
M. 2

aantoonende voornaamwoorden ; de eerste twee worden bij eigene namen van menschen gebezigt, om dikwijls daardoor het geslacht duidelijker te onderscheiden, **ମି** is vrouwelijk en **ମିନ୍ଦି** heeft eene mannelijke beteekenis ; als : **କିଦିନ୍ଦି** de (vrouw) Kidin ; **ମିର୍ଜି** de (man) Wirjo ; **ମି** wordt onverschillig van dieren en menschen gebezigt ; als : **ମିତାତଗାତା**, dat kind ; **ମିଖୁଣ୍ଡି** de kat. **ମୁଣ୍ଡି** is gelijk **ମିଆନ୍କରାତିକାରୀ** krachten waarde, en wordt in de hooge taal gebruikt.

2d. De Achteraanhangsels zijn : ဘာဝါး၊ ဘာ၊ ဘာမိုး၊ ဘာ။

Dit zijn Lettergrepen dienende tot het maken van zelfstandige naamwoorden.

မြတ်နှုဂ္ဂ en **မြတ်စာ** zijn van veel dienst bij het maken van bedrijvende werkwoorden.

አማርኛ zijn de teekens der bezittelijk voornaamwoorden achter aan de naamwoorden gehecht.

¶ Ontmoet men somtijds achteraan het vragend voor-naamwoord, om somtijds aan de vraag meer nadruk te geven, of het woordje *dan* in onze taal ermede uit te drukken. Somtijds wordt het nog aan andere woorden gehecht, zonder dat het juist eene vraag te kennen geeft, maar verzekerd gebruikt wordt, wanneer het *immers* betekent, als : **ମୁଁ ଯାଏ ?** **ମୁଁ ଯାଏ ?** wij moeten immers ook sterven. Aan de gebiedende wijs wordt het ook somtijds gehecht, wanneer het *toch* betekent, als : **ଯାଏ ?** nu schielijk, **ଯାଏ ?** Ga toch heen.

HET 3d. HOOFDDEEL.

Van de Woordvoeging.

· In het voorgaande gedeelte van dit werkje gesproken
hebbende van ieder soort van woorden in het bijzonder,
zoo yalt onder dit hoofdeel te spreken, over de Regelen,
volgens welke de woorden in de Javaansche taal moe-
tengerangschikt en gewijzigd worden, om over eenkom-
tig den aard dier taal te spreken en te schrijven.

Deze taal in derzelver aard eenvoudig en natuurlijk in de zamenstelling van eene zinsnede zijnde, zoo moeten de Regelen slechts weinigen zijn, die bij eene rede in aanmerking komen. En daar reeds in het voorgaande het een en ander aangestipt is over de betrekking, welke de woorden jegens elkander aannemen in de eene of andere vervoeging, zoo zal in dit deel minder breedvoerigheid noodig zijn.

In meer zaamgestelde zinsneden, dan de zoo even aangehaalde zijn, waarin de derde naamval (Ontvanger) voorkomt, volgt dezelve meestal achter den vierden naamval (Lijder) b.v. ପାତାରୀରେ ଯାଏନାମାର୍ଜନ କିମ୍ବା ପାତାରୀରେ ଯାଏନାମାର୍ଜନ

ဘုရားမင်္ဂလာဒေသအိုမိန္ဒရှိချောင်းတော်သူ၏ လုပ်ငန်းလုပ်ဆောင်ရွက်

Batavia zenden om den Generaal kennis te geven.
ကျော်မြန်မာစီမံချမှတ်ချမှတ်ရအတွက်
Ik geef dit
geld aan u.

Echter ontmoet men niet zelden den vierden naamval te staan voor den eersten, en den derden onmiddelijk achter het werkwoord ; als **ମୀଖାତିଆପ୍ରାଣୀଙ୍କୁମୁଦ୍ରାନ୍ତିକୁ**
ବାହ୍ୟାକାଣ୍ଡିଲେଖିବା Ik geef u het distrikt pasoeroean tot een geschenk **ଏଥିମିଶ୍ରବ୍ରାହ୍ମବାଦପାତ୍ରାଗ୍ରହ**
ମୂଷାପାତ୍ରାଗ୍ରହାପାତ୍ରାଗ୍ରହିଲିବା Nu broeder des koopmans beken ; of als gij niet bekent, zoo snijd ik u den hals af. **ମୀଖାପିବାମୁଦ୍ରାବାହାଲିପ୍ରାଣୀଙ୍କୁ** u maak ik staljongen. **ବାହ୍ୟାକାଣ୍ଡିଲେଖିବା**

၁၂၅၂ မျှတေသနပျော် ပျော်မြို့၏ အောင် မျှတေသနပျော်မြို့၏
Uw paard benevens deszelfs zadel en toom heb ik door
Wirijo gezonden. မြို့မြို့ပါယ့်လျှို့မှုလာယောက္ခာ၏
မြို့ Mogen gij de volle som betalen.

Het gezegde ten aanzien van de naamvallen, heeft tevens betrekking op de aantonende of stellige wijs van het werkwoord, en het is in die wijs, dat de naamvallen in dezelfde orde komen te staan, zooals hier boven vermeld is.

In de aanvoegende wijs gaat de Bewerker ook ge-

woonlijk voor het werkwoord gelijk in de aantonende wijs.

In een zinsnede van de bevelende wijs gaat gewoonlijk de persoon, aan welke iets bevolen wordt voor het werkwoord vooraf; als : ဆ ဒီနာဟုပ်ဘာပိုက္ခာ (၆၁) Hei! vermeng u maar met ons hier; ဆ မျှမြောက်ပိုက္ခာ (၆၂) Hei ! Sendi zijt toch stil, wat weent gij? Maar men ontmoet ook niet zelden het voornaamwoord achter het werkwoord ; als : ကျွဲ့အဟနာ Ga gij ; ကျွဲ့မျှမြောက်ပေးယိုင်း Schrijf dezen brief. Men vindt ook in deze wijs twee werkwoorden achter elkaar, hebbende het teeken der bevelende wijs aan

zich ; b. v. မိန္ဒာတဲ့အား၏မယူ၍ဘုရားသာမျှ။ Snijdt gij gras, dat tien paarden ervan verzaadigd worden. ပေါ်မိန္ဒာတဲ့ဟနဲ့အားပါမိန္ဒာအသံလဲ။ Nu geef het teeken en vergader al mijnen volk.

In de vragende vorm staat het voornaamwoord gewoonlijk in het begin; als : မိန္ဒာမယ်ဟနဲ့ဘုရား၏၌ မယ္ဗာ။ Wat is uw naam en waar is uwe wooning ? မြတ်မယ္ဗာ၏၌ မယ်ပဲ၍၌ မယ္ဗာ။ What is uws vaders naam ? မြတ်အောင်ပဲ၌ မယ္ဗာ။ van waar zijt gij ? Het zaakelijk vragend voornaamwoord မြတ်, wordt meestal voor eene vraag geplaatst, en heeft dan verder geene beteekenis dan alleen de aandacht te trekken van hem die gevraagd wordt ; b. v. ဟပ်မိန္ဒာ၏၌ မယ္ဗာ၏၌ မြတ်များ၏၌ မယ်။ Sendi heeft u de toorn van mijnen oudsten broeder getroffen ? မြတ်မိန္ဒာ၏၌ မယ်။ Wie kan onophoude- lijk oorlogen ? Indien echter het zaakelijk vragend voor- naamwoord de beteekenis van *Wat* in de vraag heeft, zoo wordt het van မြတ် achter volgd als : ဟပ်မိန္ဒာ၏၌ မယ်။ Wat weent gij ? ဟပ်မိန္ဒာ၏၌ မယ်။ Wat doet gij ? Of het wordt aan het eind van de vraag geplaatst, als : မိန္ဒာ၏၌ မယ်။ Wat zoekt gij ?

In de Lijdende vorm staat de eerste naamval gewoon- lijk voor het werkwoord in de eenvoudige zamenvoeging van woorden, en de Bewerker achter hetzelve met-of

zonder een voorzetsel, zoo als de welklank het eischt ; als : **ଶ୍ରୀମତୀପ୍ରକଳ୍ପିତାକୁଣ୍ଡଲେନ୍ଦ୍ରିୟମ୍ଭାବୀ** Ik word geslagen van dien man.

ମିଶ୍ରମାହିତୀପ୍ରକଳ୍ପିତାକୁଣ୍ଡଲେନ୍ଦ୍ରିୟମ୍ଭାବୀର୍ଥାପ୍ରକଳ୍ପିତା Aanstonds werd de Kapitein van Pangeran

Poeger met een speer gestoken. Somtjds vindt men echter ook den *Lijder* achter het werkwoord te staan ; bijzonder schijnt deze wijjs van schikking plaats te grijpen, als de derde naamval mede in de zinsnede voorkomt,

als : **ମହାରାଜାର୍ଥାଚାରୀ ଶାରୀ ଏହୁତ୍ୟବୀର୍ଗମ୍ଭେଷ୍ଯ**.

De vorst hadt den Tomengoeng provisie gegeven. **ମାହିମା ନୀରାଜାର୍ଥାଚାରୀଶାରୀଗମ୍ଭେଷ୍ଯ** Men gaf den Staljongen een

klein grasmes. **ଶ୍ରୀମତୀଶାରୀପାଲପ୍ରକଳ୍ପିତାର୍ଥାଚାରୀଶାରୀଗମ୍ଭେଷ୍ଯ** En de Minister

gaf Damar Woelan eene mand en een gras mes. **ଶ୍ରୀମତୀଶାରୀପାଲପ୍ରକଳ୍ପିତାର୍ଥାଚାରୀଶାରୀଗମ୍ଭେଷ୍ଯ**

Aan Kisomo werden vier tahil gouds gegeven.

Nog dient aangemerkt te worden, dat de Javanen zeer dikwijls de Lijdende vorm bezigen, waar zij volgens de natuurlijke orde van zaken de bedrijvende vorm moesten gebruiken. Voorbeelden hiervan zijn de navolgende :

ବ୍ୟାପ୍ରକଳ୍ପିତାନ୍ତିର୍ମାଣଶାରୀପ୍ରକଳ୍ପିତାର୍ଥାଚାରୀଶାରୀଗମ୍ଭେଷ୍ଯ in stede : **ଶାରୀପ୍ରକଳ୍ପିତାର୍ଥାଚାରୀଶାରୀଗମ୍ଭେଷ୍ଯ** De Madurezen vatten de Mataramers en bragten hen om't leven. **ମାତରାମାଶିର୍ଜୁପାଂଶ୍ଚାର୍ଯ୍ୟ**,

DE WOORDVOEGING.

in stede ဟန္တုပျမာနီယျာပံ့အေၤ Ik heb dien man gevonden. In den derden persoon, in die wij̄s van zamenvoeging, komt voor: မျမှေးကျောရီယျာၤ H̄ij groef het goud op, of letterlijk : het goud werd opgegraven. မျမှေးစာရွှေအဲမြို့ပြေးနှင့်သီခာယျာပါတော်ၤ Elken morgen zond men hem vier Schotels eten. ခေါ်စောမျိုးလို့မြို့ပြေးနှင့်သီခာယျာၤ Maar de Straks gemelde bezending van eten at Damar Woelan niet ; letterlijk : Dat gezondene eten konde van Damar Woelan niet opgegeten worden. Hier konde volgens ons taal gebruik Staan : မူလျှော်သူတော်၊ မြို့ကျောရီယျာၤ မြို့ပြေးနှင့်သူတော်၊ မြို့မြို့ပြေးနှင့်သီခာယျာၤ Het papier heeft uw Jonger broeder verzocht. Men ziet tevens, dat deze wij̄e van uitdrukking ten aanzien van den derden persoon zeer onbepaald is.

Zelfstandige naamwoorden betekenende één en dezelfde zaak, worden Slechts naast elkaar gezet zonder eenig voorzetsel : b. v. ဧရာဝတီ Het eiland Java. မာတိကျုံး De Profeet Mozes. ဘာဇားဘဏ္ဍာလာၤ Koning Salomon. ဟံသာတွေးဘဏ္ဍာလာမြို့သာၤ Zend een brief aan Uwen ouderen broeder den Koning.

Als twee Zelfstandige naamwoorden naast elkander staan, is het tweede altoos in den tweeden naamval of bezitter van het eerste. Dan het eerste heeft altijd het betrekkelijk voornaamwoord အဲ or မို့ၤ voor zich, of het

Het Byvoegelyk naamwoord volgt meestal achter het Zelfstandige ; behalve in enkele gevallen wanneer het voor het zelfstandig naamwoord staat ; b. v. များအနီးအမြတ်—အိမ္မာရာရှာ Een goed mensch. များရှိခိုင်—ခိုင်သာ Een groot huis.

In de zamenstelling waar de zin, die anders in andere talen door een werkwoord en bijvoegelijk naamwoord of bijwoord uitgedrukt wordt-en in de Javaansche taal bij wege van omschrijving door een zelfstandig naamwoord en een bijvoegelijk uitgedrukt wordt-staat het bijvoegelijk naamwoord voor het zelfstandige; Als b. v. de uitdrukking: Hij verzogt sterk, wordt omschreven:

ମୁହୂର୍ତ୍ତି Letterlijk : sterk is mijn verzoek ; dit kan ook geschreven worden : **ମୁହୂର୍ତ୍ତିକାରୀବ୍ୟାପକିତ୍ତ୍ଵ** Ik verzoek dringend. **ମହାମୁହୂର୍ତ୍ତିକାରୀବ୍ୟାପକିତ୍ତ୍ଵ** Letterlijk : Groot was zijne verontwaardiging. **ମୁହୂର୍ତ୍ତିକାରୀବ୍ୟାପକିତ୍ତ୍ଵ** Hij sprak hard. **ମହାମୁହୂର୍ତ୍ତିକାରୀବ୍ୟାପକିତ୍ତ୍ଵ** Mennak Djingo was grootelijks verheugd.

Somtijds wordt het betrekkelijk voornaamwoord **ମୀ-ମନ୍ଦ** of **ମୀ-କାଳ** tusschen het zelfstandig naamwoord en het bijvoegelijke gezet, en schijnt dan eenige nadruk of nadere bepaling te kennen te geven ; als : **ମହାମୁହୂର୍ତ୍ତିକାରୀବ୍ୟାପକିତ୍ତ୍ଵ** een mooi man. **ମହାମୁହୂର୍ତ୍ତିକାରୀବ୍ୟାପକିତ୍ତ୍ଵ** letterlijk : Een man, die mooi is. **ମହାମୁହୂର୍ତ୍ତିକାରୀବ୍ୟାପକିତ୍ତ୍ଵ** Een rijpe vrucht. **ମହାମୁହୂର୍ତ୍ତିକାରୀବ୍ୟାପକିତ୍ତ୍ଵ** Een vrucht die groot is. **ମହାମୁହୂର୍ତ୍ତିକାରୀବ୍ୟାପକିତ୍ତ୍ଵ** Een groot man.

ମାତ୍ରା Staat ook dikwijls voor een zelfstandig naamwoord, om somtijds aan hetzelde eene meer bepaalde beteekenis te geven, en schijnt in sommige gevallen het bepaalend Lidwoord te zijn ; als : b. v. **ମାତ୍ରାକାରୀବ୍ୟାପକିତ୍ତ୍ଵ** Nadat de Lijn gevormd was. **ମାତ୍ରାମିଳିବାନ୍ତି** De soldaten. **ମାତ୍ରାମିଳିବାନ୍ତି** De anderen zeiden. **ମାତ୍ରାମିଳିବାନ୍ତି** De een werd gezocht, en de ander gejaagd. **ମାତ୍ରାମିଳିବାନ୍ତି** Juist kwam de wacht om dien

De bepalende getallen komen gewoonlijk voor de naamwoorden te staan, echter worden zij ook somtijds achter de naamwoorden geplaatst. ମାତ୍ର ଯାଏ ଯାଏ 100 menschen. ଯାଏ ଯାଏ ଯାଏ 1000 jaren, naar de welklank zulks eischt. Echter is de eerste voeging gebruikelijker, କିମ୍ବା ଦେଇ drie dagen. ମିଳ ଲୁଗୁ ହାହାଙ୍ଗୁ 10 Spaansche daalders.

De Rangschikkende getallen staan altoos achter de naamwoorden waarop *zij* betrekking hebben; als: ମୂଳିତିକିଣ୍ୟ-ଶରୀରାନ୍ତିକିଣୀ. Het derde huis. ଅନ୍ତର୍ଗତ ମୀଯାଲ୍ୟ-ନମାନ୍ତିମାଲ୍ୟ, Het duizendste jaar.

De onbepaalde getallen volgen in de natuurlijke orde achter het naamwoord ; als : ମହାତ୍ମାରାମ—କୌଣସିଲୁଗୁ, veel mensen. ମହାମହିଳାରାମ୍ �weinige mensen. କୌଣସିଲୁଗୁ alle mensen.

Wanneer uw Heer hierin valt. De heremiet sprak zacht. Dan de Bijwoorden staan ook niet zelden voor het werkwoord, zelfs voor den eersten naamval. Dus vindt men hard spreken. Gij zult mij spoedig volgen. Aanstonds zal uw vijand met verslaagenheid op u zien. Haastelijk roept den vader Heremiet. Dikwijls staat ook het betrekkelijk voornaamwoord en tusschen het Werkwoord en het Bijwoord, het welk echter geene verandering in den zinschijnt te veroorzaken; b. v. Het linnen mooi schilderen. Uw geel ijzer moet gij wel bewaren. Schrijf gij goed of wel.

De Voorzetsels staan in derzelver orde achter het werkwoord voor het naamwoord of voornaamwoord, om de richting eener handeling of werking ten aanzien van het voorwerp aantoonen, of ter aanwijzing van eene daad naar, tot, van, door, voor, of eenige andere denkbare betrekking op het voorwerp. Enige voorbeelden van de gebruikelijkste voorzetsels zullen dit nader ophelderen :

မလိုအေသာက်မယ် Zij gingen in de nacht weg.

အကျင့်မြတ်စွာ၊ အကျင့်မြတ်စွာ မယ် အသာက် အသာက်

Ik bied u mijne groetenis aan.

အကျင့်မြတ်စွာ မယ် အသာက် အသာက်

Was in het geheele land vermaard.

မန္တာရီ ဘာခိုင် မျှော်ဟနဲ့ မျှော်ဘီး

ဘဏ္ဍာရီ ဘဏ္ဍာရီ မာခိုင်

Ik geef aan u het district Pasoe-

roeän tot eene beloonding.

များဘာရီ များဘာရီ

Schijf een brief aan den Regent van Toeban.

များဘာရီ များဘာရီ

Dien gij mij.

များဘာရီ များဘာရီ

Als gij u tegen de Hollanders durft verzetten.

លោកស្រីនាយកដីរាជការ De Koning sprak tot
សាធារណរដ្ឋបាលិកអ្នកគ្រប់គ្រង់រាជរដ្ឋាភិបាល

Rongo. ພົມກາບເຄີຍກາຫຼວງກາທີ່ເມື່ອລາມື່ອເກຫຍາ Soerapati
viel op den Kaptein aan.

၁၅၈

ເຕັກີ ພິລູ ໃງໝາ ໃກ ສົກ ສົກ ສົກ ສົກ ສົກ ສົກ ໃກ ສົກ ສົກ

Ik sterf van wege groote beschaamdheid.

ໆແພນ ລົມ ແກ້ວມື ເລຸ່ມຫາ ມື ທີ່ ດັບ ພົງ ນີ້ ບໍລິ ແກ້ວມື ແກ້ວມື

De ligging van dat dorp is regtstreeks zuidelijk van pa-

soeroeân, ໂພນທໍ່ ທີ່ ຕົກ ທີ່ ດັບ ພົງ. Deze hrief is van mij.

ເຟີປູ ແກ້ວມື ປາກ ທີ່ ດັບ ພົງ ຖໍ່ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ

Het volk van Raden Patih stak met lansen.

ໆພາ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ

ໆລົງ ພົງ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ

Alle uwe vijanden zijn be-

vreest voor uw vermogen, ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ

ໆເຕັກີ ເຕັກີ ເຕັກີ ເຕັກີ ເຕັກີ ເຕັກີ ເຕັກີ

Devrouw even genoemd nam Brawidjojo tot vrouw.

ໆລົງ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ

ໆລົງ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ

ໆລົງ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ

O! mogt gij dezen

ນັງນັງ broeder zenden tot vertroosting voor den Vader.

ໆມີວາງ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ

Geef uw Kris voor uw leven.

ໆມີວາງ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ

Dit geld is voor dit goed.

ໆມີວາງ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ

Sla met uwen staf in

de zee.

ໆມີວາງ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ

O, Heer ! maak eenen god voor ons.

ໆມີວາງ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ

En zij namen het gouden kalf

voor hun god.

ໆມີວາງ ພົກ ພົກ ພົກ ພົກ

Ik sterf met u.

De Voeg-of Koppelwoorden zijnde menigvuldig in de javaansche taal, kunnen in twee soorten anderscheiden worden: als in zoodanige die slechts de woorden en led'en eener rede zamenverbinden, en in zoodanige die een verderen invloed op het achtervolgende gedeelte der rede hebben. Van het eerste soort zijn: **ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୋ-ତ୍ରୀ** **ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୋ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୋ-ନାମ୍ବୁ** **ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ** **ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୋ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ** enz: en **ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୋ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ** of; dezelve dienen alleen om naamwoorden zamentehechten, en worden tusschen de woorden geplaatst die *zij* zamen voegen; b. v. **ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୋ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ** Hemel en aarde. **ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୋ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ** De Regent van Probolingo, en de Regent van Padjarakkan, en die van Kintjangan.

Dikwerf wordt het voegwoord beteekenende *en* tusschen twee woorden uitgelaten, waar man het in de gedachten moet bijvoegen; b. v. **ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ** Dag en nacht **ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ** Vader en moeder.

Het tweede soort van voegwoorden, die dikwijls invloed hebben op het achtervolgende, en bijzonder op het werkwoord en hetzelve in de aanvoegende wijs brengen, zijn: **ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ** op dat, ten einde: **ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ** of schoon, **ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ** als, dat. **ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ-ନାମ୍ବୁ** opdat gij zien

mogt. ເມື່ອງຫຍວງແກ້ໄຂ ປັບເມື່ອງຫຍວງແກ້ໄຂ ຕຸກໆ ທ່ານໄດ້ແລ້ວມີລູ່ຍ ຖໍ່ເປົ້າ
Ten einde
God tot Mozes mogt spreken. ເມື່ອງຫຍວງແກ້ໄຂ ທ່ານໄດ້ແລ້ວມີລູ່ຍ
Schoon Mertopoeroe mogt sterven. ແລ້ວມີລູ່ຍ
ປັບເມື່ອງຫຍວງທີ່ເຫັນໄວ້ຈະບໍ່ໄດ້ ທ່ານໄດ້ແລ້ວມີລູ່ຍ
Als gij tien jaren
lang mogt hoeden.

ହୋରୁ ମାନେତାବୁଣ୍ଡି ମହାନ୍ଦି ମୁଣ୍ଡି Hola ! of hoor !
wie lust heeft om te sterven, die kom uit tegen mij.

wee, Vader en moeder wij sterven ! သုတေသန O wee !
 ယုတေသနပါမာစိမာအား မှ သုတေသန Och, mogt ik maar sterven !
 ဟဲ အုတေသနကုပ္ပ၊ ပါ မှ သုတေသန Zoo ! durft gij tegen mij ?
 မားသောပေါ်အံသန Komt ! laten wij gaan.

De weinge Regelen en opmerkingen hier boven vermeld, ten aanzien van de rangschikking en overeenstemming, en beheersching der woorden in eene rede, kunnen als toereikende worden aangemerkt, om een denkbeeld ervan te verkrijgen, en zeer nuttig zijn voor een 'Beginner in de Javaansche taal.

Wij eindigen dit Hoofddeel met een Aanhangsel over den Toonval in de Jayaansche Taal.

OVER DEN TOONVAL.

Zonder over die onderscheidingen des accents uit te wijden, die in andere talen aangenomen zijn, zíj het genoeg hier aantemerken, dat in deze Taal de toon veelal valt op de eerste lettergreep van een twee lettergripig woord-en op de tweede lettergreep van een drie lettergripig woord ; als : **ମୁଁଙ୍ଗିର**, **ମୁଁନ୍ଦୋର**,
ଦାଳେନ, **ବେକୋ**. Er zijn vele twee lettergripige woorden, die geen bijzonderen nadruk van toon noch op de ééne noch op de andere lettergreep hebben : tot dezelve behoren **ମିଳାଇ** een getuige ; **ମିଳି** vermoedende ; **ନେଇ** regelen ; **ଖୀର** gering. Zoude men echter op soortgelijke woorden eenen onderscheidenden toon dienen te leggen, zoo moet dezelve op de eerste letter-

greep vallen. Dit heeft dadelijk plaats, wanneer de Javaan met een'bijzonderen nadruk wil spreken, dan legt hij op die woorden eenen accent die anders geen' zouden hebben. Er zijn twee lettergrepige, woorden wier laatste lettergrepes lang zijn en den toon hebben: als **ଗ୍ରୀବ୍ରା** groot, en nog anderen.

In woorden van drie lettergrepes valt de toon algemeen op de middelste, ten minste in alle de woorden die met eene korte lettergrep eindigen. Eenige voorbeelden hiervan zijn: **କର୍ଦେବାନ୍ ଶ୍ରୀ** kardewan zeker; **ତିନ୍ଦିଶ୍ଵରୀ ଶ୍ରୀ** wiwfetan geboomte; **କାଶମୁଖୀ ଶ୍ରୀ** kasâmboet geleend; **କାନ୍ତିକା ଶ୍ରୀ** kantênen, zeker.

Er zijn vele drie lettergrepige woorden waarvan de laatste lettergrep lang is, en ook in deze valt de toon op de voorlaatste lettergrep; als: **ତିନ୍ଦିଶ୍ଵରୀ ଶ୍ରୀ** tjentjôlo een gebrek; **ଦ୍ରିଷ୍ଟିମା ଶ୍ରୀ** djemôwo praaLEN: **ମେଂକବୋନୋ ଶ୍ରୀ** mengkôno.

Deze opmerking is insgelijks toepasselijk op de vier lettergrepige woorden. De toon valt altoos in deze woorden op de voorlaatste lettergrep. Indien er dus vier lettergrepige woorden gemaakt worden van twee of drie lettergrepige, zoo vertrekt de toon altijd van de voorgaande lettergrepes op de voorlaatste van het woord; als van **ତିନ୍ଦିଶ୍ଵରୀ ଶ୍ରୀ** tjentjôlo wordt **ହତ୍ତେଶ୍ଵରୀ ଶ୍ରୀ** tjentjalânné: **ହତ୍ତେଶ୍ଵରୀ ଶ୍ରୀ** hatðegoer gedurig bewaken, **ଶ୍ରୀ ପାତାଳା ଶ୍ରୀ** toegoerhôno.

Woorden van vijf en zes lettergrepes, hebben door-

gaans ook den toon op de voorlaatste lettergreep van het woord ; als **ତାମା ଶୀଖିଯାଏ** tanpowilângan, zondergetal ; **କିମିଲିଷିବାନ୍ତିକିଲ୍ପୁ** tjekkel tjinékkel zich onderling vatten ; **(ହୋଲା ଖ୍ରୀତୀ ବ୍ୟାକୁ)** bramatijanipoen zijne verontwaardiging ; **ଅଲ୍ଲାହାବା ହୋଲାକ୍ତିଲ୍ପୁ** bekendstellen : **ମି ଲିଲିଯାମା କାଳିଲ୍ପୁ** hameliassâken bevrijden, verlossen.

In woorden welke uit eene verdubbeling van het zelfde woord bestaan, valt de toon op dezelfde lettergrepen op dwelke hij valt, wanneer het woord niet verdubbeld is ; b. v. van **ମି ଶବ୍ଦି** komt door de verdubbeling **ମି ଶବ୍ଦିଶବ୍ଦିଲିଲିଲ୍ପୁ**. Volgens den regel valt de toon in **ମି ଶବ୍ଦି** op de tweede lettergreep, en in **ମି ଶବ୍ଦିଶବ୍ଦିଲିଲିଲ୍ପୁ** op de vierde lettergreep ; dus tot een woord zaamgevoegd, vallen de tonen op de tweede en zesde lettergrepen, als selâmi-laminipoen, voor altoos ; **ଶବ୍ଦିଶବ୍ଦିଶବ୍ଦିଶବ୍ଦି**, hangnâsihâsih liefderijk.

Mogelijk zoude hier nog veel dienen gezegd te worden over het vallen van de zware en scherpe toonen ; doch in de Javaansche taal, die in alle opzichten zoo verre van de Europeesche talen afwijkt, en nog door geen kundig Europeér verder taalkundig is bewerkt geworden, zoude het zeer moeijelijk vallen, om dit alles naauwkeurig te bepalen ; en menigvuldige aanmerkingen des aangaande zouden veeleer het aanleeren van de zelve verzwaren dan verligten.

HET 4d. HOOFDDEEL.

Van de Dichtkunst.

Men kan met rede veronderstellen, dat de javaansche Dichtkunst geen zeer hoogen trap kan bereikt hebben; en men moet dus geenszins de regels der Grieksche of Romeinsche Dichtkunst op de Javaansche willen toepasselijk maken. Echter bestaan ten naastenbij alle de Javaansche Schriften uit Dichtstukken, of zamenstellingen, afgemeten naar een zeker voetmaat, hetwelk verschilt van dat in de Maleische, als ook van die in andere talen gebruikelijk. Alle hunne Geschiedenissen, Romans en Fabels bestaan allen in verzen en gezangen.

De Maatstaf der Javaansche Dichtkunst schijnt uit de oude Kawische taal ontleend te zijn; en de nieuwere dichterlijke zamenstellingen hebben dezelfde betrekking op die oude Dichtstukken, ten aanzien van maat en tijd, als de nieuwere Dichtkunde van Europa heeft op de voetmaten der oude Grieken en Romeinen. De namen der Dichtstukken in de Javaansche taal zijn ontleend uit de Kawi taal, hetwelk een blijk is dat dezelve opgesteld zijn in navolging van de dichterlijke opstellen in die verouderde taal.

Er zijn in de Javaansche Dichtkunst over de twintig soorten van verzen of stanzas, in hunne taal genaamd *ujj*; elk bestaande uit een zeker getal van Pauzen of Dichtregels, en elke pauze uit een zeker getal van voeten. Deze poepoehs of stanzas kunnen aangemerkt worden, als de maten van alle hunne dichtstukken; Elke stanza bestaande uit een gegeven getal van Dichtregels, en die dichtregels in dezelfde stanza, moeten zonder afwijking eindigen in één en denzelfden klinker die ervoor bepaald is. Deze eindklinkers van

ieder dichtregal worden verdeeld in *fijne* en *groeße*, of in *Ding* en *Dong*, zoo als *zij* van den Javaan genaamd worden. *Ding* drukt i en e uit-en *dong* o en oe.

Ieder pauze of dichtregel wordt bij de Javanen *podo lingso* d. i. kleine voet genaamd; en ieder vers of couplet, bestaande uit een zeker getal van dichtregels, *podo gede*, dat is groote voet, of ook slechts *podo*-voet, genaamd. Zeker stanza of vorm naar dewelke het gedicht vervaardigd is, heet *Tembang*, hetwelk zoowel Rijm als melodij beteekent.

Maar op verre na het grootste getal van deze stanzas worden zelden gebruikt in hunne gedichten, en zijn derhalve weinig bekend.

Er zijn echter voornamelijk acht derzelven, die gewoonlijker voorkomen in de Javaansche schriften dan de overige. Derzelver nameu zijn de navolgende: *Samarsono*, *doermo*, *kenanti*, *pangkor*, *dandanggoelo*, *Maskoemembang*, *midjil* en *sinom*. Deze onderscheidene stanzas kunen allen in een dichtstuk of Geschiedenis gebezigd worden, echter met dat onderscheid, dat elk van dezelve overeenkomt met het onderwerp, het welk met ieder, dier onderscheidene stanzas volgens 't gebruik, moet verbonden worden; als b. v. de onderwerpen van *Liesde*, van *Gorlog*, van *Raadpleging* enz. zijn gemeenlijk de onderwerpen van zulke stanzas, die het langdurig en menigvuldig gebruik ervoor gewettigd heeft.

Ook is de letterlijke beteekenis van de namen der stanzas eene zinspeling op het onderwerp hetwelk 'erin bezongen wordt. Dus is de beteekenis van *samarsono* vermaak, en wordt gemeenlijk gebezigd voor een minnegedicht. *Dandanggoelo* de zuikerkraai, wordt gebruikt bij zamenspraken; *Sinom*, *Jongman*, als het onder-

werp eene Lofrede is. Maskoemembang, beteekent zwemmend goud, wordt gebruikt als smart, bekommernis, tederheid en medelijden bezongen worden. Pangkor en Doermo worden gebezigt : als oorlog het onderwerp is.

Wij zullen nu van eenige der gebruikelijkste Poepoehs of Stanzas eene korte afzonderlijke beschrijving geven, van de hoeveelheid der dichtregels die ieder Stanza heeft, en van de hoeveelheid der lettergrepen in ieder dichtregel van dezelve. Weinig kan echter van de lengte en kortheid der voetmaten gezegd worden, omdat de bepaling daarvan alleen van den Lezer zulk eener Stanza schijnt af te hangen, hoe kort of lang hij de voorkomende lettergrepen wil uitspreken. En hoewel men tracht in deze zaak achter de waarheid te komen, zoo heeft men doch weinig voldoening daaromtrent te verwachten. Wij zullen echter eenige opmerkingen van ieder Poepoeh in het bijzonder hier mede delen.

In Samarandono heeft ieder couplet zeven Dichtregels ; en de eerste vier dichtregels hebben ieder acht lettergrepen : de vijfde heeft zeven lettergrepen, en de twee laatste hebben ieder acht lettergrepen. De eerste regel eindigt in den klinker *i*, de tweede in *o*, de derde in *e*, de vierde in *o*, de vijfde in *o*, de zesde in *oe* en de zevende in *o*. Hiernevens volgt een voorbeeld van de Samarandono.

କାବ୍ୟମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରିଲାଲି-	Kawoelo noehoen Ramadji,
କାବ୍ୟମହାତ୍ୱପ୍ରଧାନ-	Kawoelo hanoehoen doeko :
ଶବ୍ଦବାଚିକୀ ପିଲାଇଅଳ୍ପଗ୍ରହି-	Jen serto hidin sangradjeng
କାବ୍ୟମହାମନ୍ତ୍ରିଲାଲି-	Kawoelo harso mantoekko

মানুষের পাতা হলুব
মানুষের পাতা হলুব
হলুব পাতা মানুষের পাতা

Dateng negri kawoelo ;
Hing Dorowati poekeloen
Hoedjoeng dateng hing soe-darmo.

Ik verzock mijn vader koning ! ik smeek het niet kwalijk te nemen, als het uwer Majesteits goedkeuring weg mogt dragen : wenschte ik naar huis te keeren ; naar mijne plaats, in uwe Majesteits bezittingen Doro Wati, om aan mijne ouders hulde te doen.

Volgens de opmerking ten aanzien van de voetmaat soude dit Couplet aldus staan :

Dichtregels,	1,	- - - - -	c - c c c -
2,	*	- - -	c c - - c c -
3,	-	- - -	- c - c - c -
4,	-	- - -	c - c - c c -
5,	-	- - -	c - - - - c -
6,	-	- - -	c c c c c - -
7,	-	- - -	c - - - c c c -

Volgens deze voorstelling zouden in dit Couplet zijn in de eerste regel : twee Trochæi (— o) één Pijrrhichius (o o) en één Spondeus (— —) ; in de tweede regel : één Anapæstus (o o —) één Dactylus (— o o) en één Spondeus (— —) ; in de derde regel : drie Trochæi en een Spondeus, in de vierde regel : één Jambus (o —) twee Pijrrhichii en één Spondeus ; de vijfde regel één Jambus, één Antibacchius (— — o) en één Spondeus ; in de zesde regel : één Pijrrhichius, een Tribachius (o o o) en een Molossus (— — —) ; in de zevende regel : een Jambus, een Trochæus, een Pijrrhichius en een Spondeus. Dit zoude de ontleding van dat vers volgens de eens in de Dichtkunde aangenomen

voetmaat, zijn. Men moet zich echter geenszins verbeelden als of deze regel van de hier boven aangetoonde voetmaat doorloopend dezelfde ware in alle de Coupletten of verzen van de Stanza Samarandono. Want de lang of kortheid der voeten hangt weder zoo naauw te zamen met de taal, die in ieder Couplet gebezigt wordt, dat het gebruik van voeten dikwijls weder verandert. Echter moet ieder dichter, die een gedicht wil vervaardigen volgens deze stanza, het getal van de eens daarin aangenomen pauzen of Dichtregels inachtnemen, behalve dit moet hij den slotklinker van ieder regel behouden. Hier dient nog aangemerkt te worden: dat in ieder dichtregel van deze Stanza de twee laatste lettergrepen zeer sleepend uitgesproken worden.

KENANTI.

Ieder couplet van Kenanti heeft zes Dichtregels, en ieder dichtregel heeft acht lettergrepen. De eindklinker in de eerste regel is *oe*, in de tweede *i*, in de derde *o* of *i*, in de vierde *i*, in de vijfde *o*, en in de zesde *i*. Om dit aanschouweliker te maken, staat er een voorbeeld hier naast.

କୋସୁମୋ ଶିନ୍ତୋ ହାମୋଵେସ,	Koesoemo Sinto hamoewoes,
ଲିର ତିନ୍ତକ୍କୋ ମିନ୍ତୋ ରିରିସ;	Lir tjintokko minto riris;
କାଦ୍ଜୋ ପୋଲୋଙ୍ଗ କେପିପିଟ,	Kadjo poeloeng kepipit,
ହିଙ୍କାଂ ସିନାମବଟିଂ ତାଙ୍ଗିସ:	Hingkang sinambatting tangis:
ଲେଗୋ ଲାନାରିନ୍ନିରୋ	Legowo lannarinniro
ଦେନେ ତାନନୋ ଗ୍ନୋଲାତି.	Dene tannono gnoelati.

Koesoemo Sintos stem was gelijk die van den kik-vorsch wannneer hij om regen roept ; ja gelijk een geprangd hart van benaauwheid uitroept en weent : omdat er niemand was, die naar Legowo en deszelfs jongeren broeder omzag.

De voetmaat van Kenanti zoude dan deze zyn :

1.	— o — o o — —	2.	o o — — o — — o
3.	o o — o — o — —	4.	— o — o o o o —
5.	o — — — o o — o	6.	— — o — o o — o

DANDANG GOELO.

Deze Stanza heeft in ieder couplet tien Dichtregels. De eerste regel bestaat uit tien lettergrepen, en de cindklinker is *i* ; de tweede regel heeft tien grepen en eindigt in *o* ; de derde bestaat uit acht grepen, en de laatste klinker is *e* ; de vierde regel heeft zeven grepen, en eindigt in *oe* ; de vijfde heeft negen lettergrepen, en *i* is de slotklinker ; de zesde heeft zeven grepen en eindigt in *o* ; de zevende heeft zes grepen, en *oe* is de eindklinker ; de achtste heeft acht grepen, en *o* tot slotklinker ; de negende heeft twaalf grepen, en eindigt in *i* ; en de tiende bestaat uit zeven grepen, waarvan de slotklinker *o* is. Hiernevens volgt een couplet.

ଫୁଲାତ୍ମୁ ଯାହା ନାହା କୁଣ୍ଡଳା ପାଖି ମୁହଁ	Djono Legowo hate tanjo haris :
ନାହା କୁଣ୍ଡଳା ପାଖି ମୁହଁ ଯାହା	Opo horanniro sang Geroedo ?
ଧେରି ଯୁଦ୍ଧ କୁଣ୍ଡଳା ଗିରି କାହା	Dening gnaloem- proek hing kene,
କୁଣ୍ଡଳା ପାଖି ମୁହଁ ଯାହା	Koewandaniro remoek ?

କିମ୍ବା ମିଶା ବା କା କା କା
 ଖୁଲୁ ମା ବା କା କା କା
 ଯୁଦ୍ଧ ଯୁଦ୍ଧ ବା କା
 ମିଶା ମା ବା କା କା
 ଯୁଦ୍ଧ ଯୁଦ୍ଧ ବା କା କା
 ମିଶା ମା ବା କା କା

Tekko siromarek ma-
 riki,
 Hoelesmoe montjo
 werno ?
 Soen doeloe koem-
 pjoer.
 Peksigaroedo hatoer-
 njo:
 Poen getajoe westo
 kowoelo Goesti !
 Milo hannandang
 bronno:

Djano Legowo vroeg zachtjes : Hoe heet *gij* Arend ? en waarom werpt *gij* u hierneder met een zulk gewond ligchaam ? en waarom komt *gij* aldus hier, hebbende vederen van ongewone kleur ? Ik ben door het gezigt van u getroffen. De Arend hernam : Mijn Heer ! mijn naam is Gitajoe, en de reden dat ik zoo verwond ben is : enz.

Deszelfs voetmaat kan aldus voorgesteld worden :

1. o o - o - o - -	2. - o - - - o o - -
3. o o o o - - -	4. o o - o o - o
5. - o - o - o o -	6. - o o - - o -
7. o - - o - -	8. o o - o - o - o
9. - o o o - o o o o -	10. o - o o o - -

MASKOEMAMBANG.

Ieder Couplet van Maskoemambang heeft vier Dichtregels. De eerste regel heeft twaalf letter grepen en derzelver eindklinker is *i*; de tweede regel heeft zes

grepen en eindigt in *o*; de derde regel heeft acht grepen, waarvan de laatste klinker *i* is; de vierde regel bestaat uit acht grepen, en derzelver eindklinker is *o*.

କିବନ୍ଦିତିର୍ଯ୍ୟ ମିଶାଚି ଖାଗାର୍ଯ୍ୟ	Kiwo tengen den-apit segoro genni.
ଅୟାଗ୍ରୟ ଖାଗାର୍ଯ୍ୟ	Koekoes lawan wedang.
ମିଶାଚି ଗ୍ର୍ଯାମି ଖାଗାର୍ଯ୍ୟ	Segoro goeng gna-pit margi;
ମିଲାନେ ତାଙ୍କାର୍ଯ୍ୟ ଖାଗାର୍ଯ୍ୟ	Milane tan kenno njimpang.

Links en regts bepaald door een vuurzee, rookend en kookend; ja die groote zee versloot hem den weg; en daarom konde hij niet uitwijken.

De voet- 1.—○○○○—○○— 2.—○○○—
maat, 3.—○—○○○—○. 4.○——○○—

DOERMO.

Doermo heeft zeven Dichtregels, waarvan de eerste twaalf lettergrepen heeft, en de laatste klinker *o* is; de tweede regel bestaat uit zeven grepen, en de eindklinker is *i*; de derde heeft zes grepen, en eindigt in *o*; de vierde bestaat in zeven, waarvan de laatste klinker *o* is; de vijfde heeft acht grepen en de laatste eindigt in *i*; de zesde bestaat uit vijf grepen, en de eindklinker is *o*; de zevende heeft zeven lettergrepen waarvan de laatste in *i* eindigt.

ମିଳାନେ ଅୟାଗ୍ରୟ ଖାଗାର୍ଯ୍ୟ	Sigro nglan-goet berapan kadjo barat.
ଖାଗାର୍ଯ୍ୟ ମାଧ୍ୟ ମିଲାନେ	Haneng wadjo wiatti:

ମାତ୍ରା କାନ୍ଦିଲାଗା
ମାତ୍ରା କାନ୍ଦିଲାଗା
କାନ୍ଦିଲାଗା କାନ୍ଦିଲାଗା
ମାତ୍ରା କାନ୍ଦିଲାଗା
ମାତ୍ରା କାନ୍ଦିଲାଗା

Joto kawernoho :
Sang Praboe doso moeko
Kang binekto Koesoem adi,
Haneng hing tawang,
Hawor lan mego poethi.

Onmiddelijk zweesde hij weg door de lucht als van den wind gedreven. Zijn volk was ook in de boven lucht. En er wordt gezegd, dat koesoemoadi zijne Majestieit den koning, Doso Moeko zoodanig in de hoogte bragt, dat zij zich vermengden met de witte wolken.

De voetmaat zou deze zijn :

1. — o — o o o o — o — — —	2. o — — o o — —
3. o o — — o —	4. o — o o — o —
5. o o — — o —	6. — e — e — — —
7. o o — — o —	

MIDJIL.

Midjil heeft zes Dichtregels, waarvan de eerste tien lettergrepen heeft en de laatste in *i* eindigt; de tweede heeft zes grepen, en de eindklinker is *o*; de derde bestaat uit tien grepen en eindigt in *i*; de vierde bestaat insgelijks uit tien grepen en eindigt ook in *i*; de vijfde heeft zes grepen waarvan de slotklinker *i* is; de zesde bestaat uit zes grepen en de eindklinker is *oe*.

ମାତ୍ରା କାନ୍ଦିଲାଗା ପଂଖି
ମାତ୍ରା କାନ୍ଦିଲାଗା ପଂଖି
ମାତ୍ରା କାନ୍ଦିଲାଗା ପଂଖି

Sango Praboe Doso
moeko hangling :
Adoh Dewaningngong!
Poenopoho den pedjai
hanger?

ଦ୍ଵୀପ ରୂପ କାହିଁ ପାହାନ୍ତି
ଶବ୍ଦାଳା ପାହାନ୍ତି
ଶବ୍ଦାଳା ପାହାନ୍ତି

Dipoen loeroch siang
lawan latri :
Mangke woes kapangih,
Gnong karjo garwakoe.

De Vorst Doso Moeko zeide: Och mijn Engel ! nadat ik u dag en nacht gezocht heb, heb ik u gevonden : ik maak u tot mijne gemalinne, waarom zoudet gij, dierbare ! worden omgebracht ?

SINOM.

De Poepoeh Sinom heeft in ieder Couplet negen Dichtregels, waarvan de eerste vier regels uit acht lettergrepen bestaan, en de eerste tot slotklinker *o* heeft, de tweede *i*, de derde *o* en de vierde *i*; de vijfde regel bestaat uit zeven grepen, en de eindklinker is *i*; de zesde heeft acht grepen, en eindigt in *oe*; de zevende regel bestaat uit zeven lettergrepen, waarvan de laatste in *o* eindigt; de achtste heeft acht grepen en de eindklinker is *i*; de negende bestaat uit twaalf grepen, waarvan de laatste in *o* eindigt. Een voorbeeld van deze Stanza.

ଜୋଗେନ୍ତି କାଵେରନୋହୋ
କାଙ୍ଗ ହାନେଂ ଦ୍ଜୋମେନ୍ତୋରେକି
ସିରୋ ସାଂଧି ନେରୋଡ଼ୋ
ଲାନ୍ ବେଟୋରୋ ବ୍ରୋମୁଙ୍ଗି
ଲାଵାନ୍ ପାଂତି ନେରୋପଟି
ପାଂଜି ନେରୋତୋମୋରୋଇ

Joto genti kawernoho :
Kang haneng djoe mento reki,
Siro Sang pandji Nerodo,
Lan Betoro Bromo singgih
Lawan sanggnendro Pati.
Pandji Nerodo toemoeroen,

ଶନ୍ତିପାତ୍ର ହାମିଲା ହୃଦୟ
 ପରିଚିତ କ୍ଷେତ୍ରଜୀବନି
 ହୃଦୟ ଉତ୍ସବ ଅନ୍ତର୍ମୁଖ୍ୟମୁଖ୍ୟମାନା
 Sangking hing mego petak,
 Hanggrangkoel mring Rodjo Bali :
 A doh ! njowo poetoeningsoen hangsalkarjo.

1. -o---o o--- 2. o o-o o o--- 3. o o - o - o - o
4. o - o --- o - 5. o - - o o - 6. - o o o - o - -
7. o o - o o - - 8. - o - o - o - 9. o o - o o o o - -

Nu volgt er een, onder onderwerp. Er waren in de boven lucht Sang Pandji Nerodo, insgelijks Betoro Bromo, benevens Sanggnendro Pati. Pandji Nerodo kwam naar beneden uit de lucht, en omhelsde den koning van Bali zeggende : " Och, mijn geliefde Kleinzoon! ik heb het oogmerk bereikt."

PANGKOR.

De Poepoeh Pangkor heeft in ieder Couplet zeven Dichtregels, waarvan de eerste regel uit acht lettergrepen bestaat en de laatste in *o* eindigt; de tweede regel heeft elf grepen, en de slotlinker is *i*; de derde regel bestaat uit acht grepen, waarvan de laatste in *oe* eindigt; de vierde heeft zeven lettergrepen, en de eindklinker is *o*; de vijfde regel bestaat uit twaalf grepen, waarvan de laatste in *oe* eindigt; de zesde regel bestaat uit acht grepen en de slotlinker is *o*; de zevende regel heeft acht lettergrepen, ook somtijds slechts zes, en eindigt in *i*. Een voorbeeld :

ଲାହ କିଜେବଙ୍ଗ ହୋତୋସନୋ
 ମ୍ରିଂ ପାଳେବଙ୍ଗ ଶିରୋ ଓହୋ ହୋପେକ୍ସି
 Lah kidjebeng hoe-toessono,
 Mring Palembang siro weho, hoepeksi

ଶବ୍ଦାବାକ୍ୟାତ୍ମେଷ୍ଟିପ୍ରୟୁଗ୍ରୀ

ଶିଖ ମି ନିର୍ବାଚାନ୍ତା

ଶବ୍ଦାତ୍ମେଷ୍ଟିପ୍ରୟୁଗ୍ରୀ ଯାଚି ସ୍ଵାହାତ୍ମେଷ୍ଟିପ୍ରୟୁଗ୍ରୀ

ଶିଖ ପ୍ରୟୁଗ୍ରୀ ନିର୍ବାଚାନ୍ତା

ଶବ୍ଦାତ୍ମେଷ୍ଟିପ୍ରୟୁଗ୍ରୀ ଲିଲାନେ ନିର୍ବାଚାନ୍ତା

Haperkoro Soetan-
ipoen,
Hijo Si Petjattondo.

Hapanijo hoetoes
selambattipoen :

Miloe laboeh Ra-
toe kopar.

Djaloekken lilane
nenggih.

Nu den kidjebbing ! zendt naar Palembang, geef kennis ten aanzien van zijn' zoon Petjattondo : (hoewel het eene langwijlige zending is) hoe hij de zaak des ongelovigen konings voorstaat, en verzoek goedkeuring van daar.

Voetmaat.

1. o - o - o o --	2. o --- o o - o - -	3. o - o - o o - -
4. - o o - o - -	5. o - - o o - o - -	6. o o - o - -
7. - o o o - o - -		

De hierboven in het breede beschreven Poepoehs of Dichtmaten, zijn de meest gewone in de Schriften der Javanen, en men vindt verscheidene geheele boeken, die alleen volgens deze acht dichtmaten zijn zaamgesteld en alleen onderling afwisselen naar mate de onderwerpen die bezongen worden, zulks verëischen.

Wat aangaat de slotklanken van de onderscheidene Dichtregels in de aangehaalde Stanzas, is het blijkbaar genoeg, dat dezelve geen de minste overeenkomst hebben met onze wijze van Rijmen. De groote afstand van klanken, die met elkander eenige overeenkomst schijnen te hebben, moeten derzelver werking op het gehoor reeds verloren hebben, eer de daarop slaande klank gelezen

of gezongen wordt. Desniettemin moeten *zij* echter zoo onveränderlijk na gevuld worden, dat zelfs de regtschrijving'ervoor moet wijken. Somtijds wordt er een geheele lettergreep van een woord weggelaten, somtijds worden er lettergrepen of wel woorden bij gevoegd, zonder eenigen zin 'eraan te hechten, om maar de Dichtmaat van de betrekkelijke Dichtregel vol te maken, en den Eindklinker te treffen, die eens voor die regel bepaald is.

Dit weinige zij genoeg overde Javaansche Dichtkunst. De verdere uitpluizing van de Regelen die 'erin heerschen, en de verdere naauwkeurige bepaling der voetmaten laat ik gaarne aan meer geëfenden over. Iets volmaakts kan in deze eerste proeve geenszins verwacht worden.

HET 5de HOOFDEEL.

Eenige Stukken ter oefening.

କଣ ଭୁଷା ହୀନ୍ଦୁ ରୂପ ତିଳେ ମୁଖ ଯଥାରୀଗର୍ଭାସଗ୍ରାମ ଯା ଯୁଦ୍ଧ ହିଁ-
ଶୁଭେନ୍ଦୁ ମା (ହିଁ ମା ଲାକ୍ଷ୍ମୀରୀପ ପାତ୍ରୀ ଅଭ୍ୟାସୁରଙ୍ଗୀ ଜୀବିତ ଶୁଭ
ଚାରିମିଳି) ହୀନ୍ଦୁରେ ତିଳେ ମୁଖ ତିଳେ ମନୀଶ ପ୍ରତି ପ୍ରତି ମା ହିଁ-ମାତ୍ରାରେ
ତିଳେ ତିଳେ ମନୀଶ ପାତ୍ରୀରୀପ ପାତ୍ରୀରୀପ ମନୀଶ ପାତ୍ରୀରୀପ ପାତ୍ରୀରୀପ

ପିଲ୍ଲାମ ତେଣେ ପି ଗୁରୁ...ଯା ଯା ମୀ...ମନୀ...ଯା ଗୁରୁ

Waarvan de letterlijke vertaling deze is : Deze brief
benevens de groete van den ouderen broeder genaamd
Raden Hario Noto Koesoemo, die begunstigd is met het
bestuur van het district Bonko onder det Europeesche
Gouvernement, wordt aangeboden aan zijn jongeren
broeder Raden Hario Koesoemo Joedo, dien opgedraa-
gen is het bestuur over Bongo. Dit vooraf gezegd heb-
bende, is er niets verder, dan dat ik U een Kris (dolk)
zend, een van het soort Dapor inten met deszelfs dikke
gouden schede. Ik zend u dezen Kris metzoo veel spoed,
omdat dezelve reeds dikwerf in den droom aan mijne
dochter verscheenen is, en er op aangedrongen heeft, om
van mijnen jongeren boeder gedragen te worden. Mijn
verlangen is nu, dat dezen kris geen zuur noch vergift
mogt ontbreken.

Geschreven den - - - der maand - - in't Jaar - - -

ମାତ୍ରାବ୍ୟକ୍ରିୟାରେ

କ୍ରୂଷୁ ମିଳନ ମୀ ବାଜା ଲାଗା ହିଁଲାମଣ ପୁଣି ତା ଏବଂ ହିଁଲାମଣ
ଖାଲି ବାହାରଙ୍ଗ ଦେଇ ଯୁଗର ଯୁଗ ମିଳନ ଆହାର୍ଜୁ କାର୍ଯ୍ୟ କାହିଁଲେ

Het antwoord op den voorgaenden brief. De brief en de komplimenten van den jongeren broeder Raden-Koessoemo Joedo die in de stad Bongo woonachtig is onder het Europeesch bestuur, aan zijnen broeder Raden Hario Noto Koesoemo woonachtig in de stad Bongko.

Dit nu vooraf gezegd hebbende, vermelde ik U, dat ik uwe bezending ontvangen heb, benevens een brief uit welken ik zag, dat Gij mij eenen Kris van het soort sa

boekhinten ten geschenke gezonden hebt met deszelfs dikke goude Scheë, en heb tevens de oorzook vermeld gezien, waarom **Gij** denzelven zoo schielijk gezonden hebt: omdat **hij** in den droom verscheen, en er sterk op aandong bij mij te willen zijn. Zoodra als die Kris aankwam, heb ik hem onderzocht en bevonden, dat dezelve wezenlijk van het soort Saboek hinten was. En ik betuige u nu mijnen sterksten dank daarvoor. Mogen ik nu ook uwen zegen hebben, zoo lang als ik denzelven draag. Geschreven den maand des Jaars

ପିଲାଙ୍କାର୍ତ୍ତି କୁଣ୍ଡଳୀରେ ଏହା ହେଉଥିଲା ।

Deze brief met de eerbiedigste groetenis van den zoon Raden Tomenggoeng Brongto Koesoemo, die begunstigd is met het bestuur over Singo Sari onder het Europeesch gezach, aan deszelfs vader den Hoogedelen Heer Tomenggoeng Soerio Diningrat, wiens bediening is onder de Companie in het district Montjo Negari. Dit vóóraf gezegd hebbende, vergeluk ik UHEg. met UHE. aankomst van Soerokarta. Voorts wensche ik oopregtelijk, dat UHEg. een' vogel Poejoeh mag gekreegen hebben, maar ik verzoek om een' die onlangs gevangen is, dat ik hem voor eenigen tijd mogt hebben.

Geschreven den der maand in het jaar

မန္တာရီ စေသိနား၏ ပျော်များ မှ မင်းမင်းကြံး ၁၁ ယောက်
မ ယောက် ပါး မင်း မင်း ပျော်များ မှ မင်းမင်း ၁၁ ယောက်
၂၂ မင်းမင်း ပျော်များ မှ မင်းမင်း ၁၁ ယောက် ၂၃ မင်းမင်း
၂၄ မင်းမင်း ပျော်များ မှ မင်းမင်း ၁၁ ယောက် ၂၅ မင်းမင်း

Deze brief benevens den zegenwensch van den vader Soerio diningrat, die in het distrikt montjo negari zijn verblijfhoudt, aan zijnenzoon Raden bringto Koesoemo. Dit nu vóóraf te hebben doen gaan, meld ik u slechts de ontvangst van Uwen brief aan mij, welks geheelen inhoud ik wel onderzocht en bevonden heb : dat Gij mij geluk toewenscht met mijne aankomst van solo ; ja, ik ben wel door Uwe kinderlijke voorbede. Voorts mijn zoon ! heb ik opgemerkt, dat gjí gaarne eenen vogel Poejoeh haddet: ja, ik hcb er een' op jagt gekreegen ; maar neem het mij niet kwalijk, dat ik het vergeten had U dien te zenden.

Geschreven den — der maand — in't Jaar.

Een brief benevens de nederige komplimenten van Raden Adipati Hario Mankoe Prodjo, die het district Kaneman in het Demaksche onder de Hollanders bestuurt, aan zijnen jongeren broeder Raden Tomenggoeng Prawirodiningrat, die te Kendal woont. Dit nu geuit hebbende, heb ik verder niets te verzoeken dan, als het U H'E. behaagt, U H E's. Vogel Poejoeh genaamd Wranggas, die onlangs den Vogel Bobah Tjanggalek overwonnen heeft. Ik verzoek hem te leenen, om hem te doen vechten met dien van Woelan Dinjobrantji, genaamd, Si Doemoeng ; omdat dezelve nu juist alleen binnen is. Dezen vogel Wranggas, hoop ik, indien het U behaagt, mij te doen geworden met brenger dezes.

Gescreven te Demak den der maand Jaars

De brief benevens de nederige komplimenten van den jongeren broeder Raden Tomenggoeng Prawirodiningrat.

die het bestuur over Kendal onder de compagnie heeft, aan zijnen ouderen broeder Raden Tomenggoeng Hario Mangkoeprodjo, die te Demak woont. Dit nu te hebben laten vooraf gaan, heb ik slechts te melden, dat ik uwen brief door uwen Zendeling wel ontvangen heb ; en deszelfs inhoud lezende, zag ik, dat UEd. mijnen vogel poe-joh wrangas genaamd, wenscht ter leen te hebben, ten einde hem te doen vechten met den vogel van Njobrantji. Aan dit uw verzoek zoude ik graag voldoen, maar wrangas is nog onwel van het laatste gevecht; dan zoo-dra hij hersteld is, zal ik UEd. denzelven spoedig toezen-den, en ik zal zelf mede, hoewel op eene matige wijze, in het weddenschap declen.

Geschreyen te Kendal den . . . der maand . . . in't Jaar.

၌။ အေပါကဟန္တရှိဟနာမာနီ လာဘ၏ ဇန်နဝါရီလ၏ ၁၅၂၆ ခုနေ
သီပျော်မာမာ အေ အဲ၌ ပြု၍ ပြု၍ မာမာနီ အေပါကရှိ-ယျော့မ
အံ့ဌာဏျော်မာမာ ၂၅၂၇ ခုနေ ဒါ ပါ ပါ အေ အဲ၌ အေ အဲ၌ ပြု၍
၂၅၂၈ ခုနေ ဒါ ပါ ပါ အေ အဲ၌ အေ အဲ၌ ပြု၍ ပြု၍ မာမာနီ
၂၅၂၉ ခုနေ ဒါ ပါ ပါ အေ အဲ၌ အေ အဲ၌ ပြု၍ ပြု၍ မာမာနီ
၂၅၃၀ ခုနေ ဒါ ပါ ပါ အေ အဲ၌ အေ အဲ၌ ပြု၍ ပြု၍ မာမာနီ
၂၅၃၁ ခုနေ ဒါ ပါ ပါ အေ အဲ၌ အေ အဲ၌ ပြု၍ ပြု၍ မာမာနီ
၂၅၃၂ ခုနေ ဒါ ပါ ပါ အေ အဲ၌ အေ အဲ၌ ပြု၍ ပြု၍ မာမာနီ
၂၅၃၃ ခုနေ ဒါ ပါ ပါ အေ အဲ၌ အေ အဲ၌ ပြု၍ ပြု၍ မာမာနီ
၂၅၃၄ ခုနေ ဒါ ပါ ပါ အေ အဲ၌ အေ အဲ၌ ပြု၍ ပြု၍ မာမာနီ
၂၅၃၅ ခုနေ ဒါ ပါ ပါ အေ အဲ၌ အေ အဲ၌ ပြု၍ ပြု၍ မာမာနီ
၂၅၃၆ ခုနေ ဒါ ပါ ပါ အေ အဲ၌ အေ အဲ၌ ပြု၍ ပြု၍ မာမာနီ
၂၅၃၇ ခုနေ ဒါ ပါ ပါ အေ အဲ၌ အေ အဲ၌ ပြု၍ ပြု၍ မာမာနီ
၂၅၃၈ ခုနေ ဒါ ပါ ပါ အေ အဲ၌ အေ အဲ၌ ပြု၍ ပြု၍ မာမာနီ
၂၅၃၉ ခုနေ ဒါ ပါ ပါ အေ အဲ၌ အေ အဲ၌ ပြု၍ ပြု၍ မာမာနီ
၂၅၄၀ ခုနေ ဒါ ပါ ပါ အေ အဲ၌ အေ အဲ၌ ပြု၍ ပြု၍ မာမာနီ

Deze zend ik mede ten geleide van den Mantri van Samarang, en zijn gevolg, bestaande uit vier soldaten, en een hoofd die juist hier in demak geäarresteerd zijn.

wegens pligtverzuim in het transporteren van's lands goederen naar soerabaja, welke goederen ik UEG. toe zend benevens de gevangen en door den mantri.

ଓପୁଣ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଗତି ହେଲା ଏହି ମାର୍ଗରେ ଯାହା ଛୁଟିଲା
କଥି କାହିଁମାତ୍ର ନେହି ପ୍ରତିପଦିତ ହେବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହା
ନିର୍ଦ୍ଦିତ (ମିଶନ୍ ମିଶନ୍ ମାର୍ଗରେ ମାର୍ଗରେ ଏହା କାହାରେ ଯାଏ
କଥା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମିଶନ୍ ମିଶନ୍ କାହାରେ ଏହା କିମ୍ବା କଥାରେ ଯାଏ
କଥା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଥାରେ ଏହା ମାର୍ଗରେ ଯାଏ କଥାରେ
କଥା ମାର୍ଗରେ ଏହା ମାର୍ଗରେ ଏହା ମାର୍ଗରେ ଏହା ମାର୍ଗରେ
ନେହି ପ୍ରତିପଦିତ ହେବା ଏହା ମାର୍ଗରେ ଏହା.

Ik geef UEG : kennis ten aanzien van de roverij geplegd aan het Hoofd van het Dorp Polobogo, genaamd Singodiwirio, en dat dezelvenu is opgekomen met klagten tegen de rovers, van dewelke er één gevat is, genaamd Heko diwongso, die een mede inwoner van Polobogo is. Ik zende UEG. hiernevens het vermelde dorpshoofd en zijne aanklagte schriftelijk.

କ୍ଷେତ୍ର କୁଳ ଜିତାଗାନ୍ତି ସହି ବାନୀକା ଏବଂ କିମ୍ବା କଥାରେ ଯାଏ
କଥାରେ ଏହା କଥାରେ ଏହା କଥାରେ ଏହା କଥାରେ
କଥାରେ ଏହା କଥାରେ ଏହା କଥାରେ ଏହା କଥାରେ
ଏହା ଏହା ଏହା ଏହା ଏହା ଏହା ଏହା ଏହା
ଏହା ଏହା ଏହା ଏହା ଏହା ଏହା ଏହା ଏହା

ବାନୀକା କିମ୍ବା କଥାରେ ଏହା ଏହା ଏହା ଏହା

Neemt wel in acht dezen mijnen brief van den Regent Hario Noto Koesoemo, welke behelst een bevel aan alle Dorpshoofden, als komende van de Hooge Regeering.

Wij hebben goedgevonden aan alle ambtenaren en Hoofden te gelasten, ten einde zij het allen mogten weten en volbrengen : dat het niemand voortaan zal vrijstaan in overhoopte ambtsbezigheden, dezelve aan een' gemachtigden of aan een' van hunne familie-noch aan iemand anders optedragen, tenzij in geval van wettige verandering ; en ingeval zulks mogt plaats hebben, zoo zal

de ambtenaar zonder uitstel kennis'ervan geven aan een' van zijne Gebieders met de oorzaken daarbij, die zulks noodzaaklijk maakten. Maar indien de reden onvoldoende gevonden worden, die hij vermeende toereikende te zijn om zijn werk aan iemand anders optedragen, zal hij ervoor gestraft worden ; en indien de voorgewende noodzaaklijkhied geheel ongegrond is, zal hij van zijnen post ontslagen worden wegens pligtverzuim.

Gegeven den der maand des Jaars.

Alle wij Hoofden en ambtenaren UEG. dienaren, ons tot handen gekomen zijnde een bevel schrift van UEG. aan een ieder land ambtenaar gericht, bieden wij onze gehoorzame onderwerping ten aanzien van dezelve UEG: den Radcn Adipati Hario Noto Koesoema aan, die te Djapan zijn verblijf houdt. Onze nederige onderwerping te kennen gegeven hebbende, erkennen wij verder UEG. bevelschrift gelezen te hebben, komende oorspronkelijk van de Hooge Regeering, bij welke Hunne Hoog Edelen ons gelasten: dat wij voortaan bij geene gelegenheid hoe genaamd, onze ambtsverrigtingen aan

geen' gemachtigden-of aan iemand van de familie-noch aan iemand anders zouden opdragen, tenzij in geval van noodzaaklijke verhindering, en dat dan zoodanig ambtenaar onverwijld aan een' van zijne Gebieders van de zaak moest kennis geven; en dat in geval hij zulks niet doet, zal gestraft en van zijnen post wegens pligtverzuim afgezet worden. Dit bevel zullen wij allen stiptelijk trachten te gehoorzamen.

Geschreven den des Jaars.

Deze brief benevens vele groetenissen, komt van den vriend N. N. aan zijnen Vriend Mas Tomenggoeng Noto Koesoemo Sari, die te Djenggolo woonachtig is onder de Companie. Dit nu vóóraf geuit hebbende, wilde ik UEd. slechts verzoeken, indien het UEd. behaagd : om mij twee-of vier stuks van Uwe grote planken te laten

hebben, wijl ik ze noodig heb. Indien UGd. het mogt vergunnen mij de gemelde planken te laten hebben, zoo hoop ik dat zij mij dan spoedig mogten geworden.

Samarang den in t Jaar.

ମେବାଟି ମୁଖ୍ୟ

မြန်မာဘာသာရေးနှင့်ပုဂ္ဂန်များ၊ မနီး၊ အေပါက္ခာ

De brief en vele komplimenten van uwen vriend Mas Tomenggoeng Notokoesomo sari, die het district djeng-golo onder de Companie bestuurt, aan den Heer N. N. dien alle de publieke werkzaamheden te Samarang opgedragen zijn. Ik geve UEd. kennis, dat ik uwen brief ontvangen en gelezen heb, in den welken Gij mij, vriend, slechts verzoekt om 2 of 4 stuks groote planken van moesodo hout, en UEd. dezelve met eenige haast te doen gevonden worden. Overdit alles heb ik wel nagedacht. Danik moet UEd. verzoeken, om eenig geduld te willen hebben, uit hoosde ik geen hout soemodo in mijn district heb, maar het moet in andere bosschen gezocht worden, en zoodra het gevonden is, zal ik het UEd. spoedig toezienden.

Geschrevan den in t. Jaar.

မြန်မာဘာသာရေးနှင့်ပုဂ္ဂန်များ၊ မနီး၊ အေပါက္ခာ
မြန်မာဘာသာရေးနှင့်ပုဂ္ဂန်များ၊ မနီး၊ အေပါက္ခာ

କୌଣସିବାକୁ ପାଇଁ ପାଇଁ ମହିନେ ଏବଂ ଶରୀରକୁ

De brief met vele komplimenten van Raden Tomenggoeng Nilo Perbungso, die het district Djagaragi onder de Companie bestunrt, aan zijnen vriend den WEG. Heer Colonel Ham, Resident van Samarang, Demak, Kendal en Kaliwoengoe. Dit vooraf. Dat UEG. mijn paard, genaamd Sengkali, wenscht te hebben, daar tegen heb ik niets, maar nu is het juist ziek ; uit zijn bek komt slijm en uit de neus bloed. Ik laat het medicineeren door iemand die diergelijke paardeziekte kent. Neem het dus niet kwaalijk. Zoodra het weder wel zal zijn, zal ik het UEG. spoedig toezen den.

Geschreven den . . . in t Jaar.

ମନ୍ଦିରମୁଣ୍ଡାବ୍ୟେ... ମହି... ଶାଖ୍ୟ

De brief en vele komplimenten van den vriend Petor Van Joen Opperkoopman, die woonachtig is te Pamekassan in de Oost, en hetzelve bestuurt, aan zijnen vriend den WEG. Heer Raden Adipati Noto Negari, die daar woont te Sokarame. Dit vooraf geuit hebbende, heb ik slechts te herinneren, dat UEG. mij nog antwoord schuldig is; mogelijk heeft UEG. het vergeten. Doch ik heb nog eene flauwe hoop, dat UEG. mij nog in het vervolg van tijd een antwoord zal laten geworden.

Pamekassan den in 't Jaar.

କେବୁଣ୍ଠା-ଏହିମାତ୍ରାପାଇଁ ବ୍ୟାକାଗିମିଳାନ୍ତିବ୍ୟାକାବ୍ୟାକା
ମିଳିବ୍ୟାକାନ୍ତିବ୍ୟାକାଗିମିଳାନ୍ତିବ୍ୟାକାବ୍ୟାକା
ଯୁଦ୍ଧବାହିନୀବ୍ୟାକା-ମିଳାନ୍ତିବ୍ୟାକାବ୍ୟାକା
ପ୍ରକାଶିତିବ୍ୟାକା-ମିଳାନ୍ତିବ୍ୟାକାବ୍ୟାକା
ବ୍ୟାକାବ୍ୟାକାବ୍ୟାକା-ମିଳାନ୍ତିବ୍ୟାକାବ୍ୟାକା
ବ୍ୟାକାବ୍ୟାକାବ୍ୟାକା-ମିଳାନ୍ତିବ୍ୟାକାବ୍ୟାକା
ବ୍ୟାକାବ୍ୟାକାବ୍ୟାକା-ମିଳାନ୍ତିବ୍ୟାକାବ୍ୟାକା

De brief en de vele komplimenten van den vriend Raden Adipati Noto Negari die het bestuur over Sokarame heeft onder de Companie, aan zinen vriend den Heer van Joen Opperkoopman, woonachtig op het kantoor Pamekassan in de Oost. Niets verder, dan dat ik zeer getroffen was bij de ontvangst van UEDs. brief. Ik had op uwen voorigen den zoo veelsten van dit jaar aan UED. een antwoordschrijven laten afgaan. Ook heb ik eene bezending van UED. ontvangen, bestaande in twaalf manden Bangbanganvisch, voor dewelke ik UED. nogmalen mijn' dank betuige.

Geschreven den in 't Jaar.

ରେମ୍‌ବାଣ୍‌ଜିଲ୍‌ପ୍ରିୟ ହେବାଷନ୍‌.. ମହିଳା.. କୋଟିଗୁପ୍ତ

De brief en de groetenis van Raden Tomenggoeng
Prawiro Nogoro te Djipang woonachtig, aan zijnen
vriend, den Heer Koendrat te Samarang. Na dit gezegd
hebbende, zend ik UED. een paard benevens dezen brief,
en verzoek UED. te willen vernemen onder de Heeren
te Samarang of 'er een van hun is, die mijn paard zoude
willen koopen. Deszelfs prijs kan niet veel minder zijn
dan 100 SpD. Doch indien het in het geheel niemand
voor dien prijs zoude wille koopen, daal dan op 't uitter-
ste tot 80 Sp. matten, uithoofde ik het geld schielijk moet
gebruiken.

Geschreven den . . . in 't Jaar.

၁၃၆၂ ပို့ဆောင်ရေး မြတ်စွာ လာပါး အောက်ဖော်လာသူများ ပါ အောက်ဖော်လုပ်သူများ

De brief benevens vele groetenissen van Koendrat te Samarang, aan zijnen vriend den Raden Tomenggoeng Prawiro Nogoro te Djipang. Hierna heb ik verder niets te melden, dan dat ik een paard benevens een brief van

UED. ontvangen, en bij het lezen van denzelven ontwaard heb, dat UED. mij één paard gezonden heeft met verzoek, om hetzelve voor 100 Sp. D. te verkopen : en indien er niemand zoo veel geld voor mogt willen betalen, te dalen op het uiterste tot 80 Sp. D. omdat UED het geld hoog noodig heeft. Dit nu alles is zeer wel. Indien er dan in 't vervolg een onder de heeren mogte zijn, die den bepaalden prijs voor uw paard zoude willen geven, zoo zal ik het UED. ten spoedigste melden.

Samarang den in 't Jaar.

De brief met vele groetenissen van Harkinas, kantoropziener te Samarang, aan zijnen vriend den Heer Mas Tomenggoeng Mangoen Joedo, die te Djapang woont. Na dat geef ik UEG. mijn vriend, kennis, ten aanzien van zekeren Javaan genaamd Peksakidin, die thans een kooperslager te sebat in uw district geworden is, dezen man nu, verzoek ik UEG. als bet UEG. behaagt te willen laten roepen en hem ondervragen, van waar hij afkomstig is, en wat zijne eigenlijke bezigheid is. Als UEG. zijne verklaring bevonden heeft met de waarhied overeen te komen, zoo verzoek ik UED. om mij daaromtrent te willen schrijven. Want gemelde Peksakidin heeft mij eenigen tijd geleden verlaten, heeft van 't mijne drie Tahil gouds, dat nog onverwerkt was mede genomen ter waarde van 96 Sp. Daalers. Boven dat heeft hij nog 120 zilverre matten gestolen, die ik hem gegeven had om goud voor vrouwen-ciéraad 'ermede te

koopen: zoodat de geheele som, die hij mij ontvreemd heeft, bedraagt 216 Sp. D. Mogen UEG. nu waarde vriend, de goedheid hebben, om ten eersten te onderzoeken, of de gedachte kooperslager wezenlijk dezelfde Peksakidin is of niet.

Geschreyen den in t Jaar.

Een verhaal van het Rijk Padjadjaran. Dat land was eens bezocht met eene pestziekte, zoodat de menschen des morgens ziek wordende des avonds stierveu, of des avonds ziek wordende des morgens stierven; en er stieren dus zeer veel mensen. Er staat vermeld, dat de Koning toen zeer bedroefd was, over het verlies van zool yelen zijner onderdanen, en grootelijks bekommerd om een middel ter verdrijving dier pestziekte van zijn land.

te vinden. Voorts wordt er verhaald, dat toen de zon eens ondergegaan was en de Koning nog's nachts in stilte over de zaak nadacht, hoorde hij omtrent middernacht, eene stem, die dus sprak: "O, Koning! zijt niet alte bedroefd in uw gemoed omtrent den toestand van uw Rijk; overlaat de geheele zaak uwen Minister. Trek u der zaak niets aan, want hoe zoude hij onkundig in het beschikken van die zaken zijn, slechts de welvaart gaat u aan." Deze stem gehoord hebbende, riep de koning des morgens een van zijne Pagies en zeide: Ga gj tot den Minister en roep hem hier; want ik wil met hem over de belangens des Rijks spreken. De Pagie ging haastelijk naar het paleis van den Minister. Daar aangekomen zijnde en den Minister ontmoet hebbende, opende hij zijnen last aan hem zeggende: De Koning ontbiedt UExcellentie tot hem. zijn Majesteit wenscht met u over den deerlijken toestand des Rijks te raadplegen. Oogenblikkelijk volgde de Minister de order, en den koning ontmoet hebbende, zeide hij tot den Minister: Zijt gj in staat om een middel te vinden tot genezing van de tegenwoordige ziekte in het land? De Minister antwoordde den koning: Ik gevoel mij daartoe niet in staat. De koning hernam zeggende: Hoor Minister, in de voorleden nacht eenzaam nadenkende, hoorde ik eene stem zeggen: "O, koning! bezwaar uw gemoed niet ten aanzien van den ongelukkigen toestand van uw Rijk; overlaat de zaak zoo als zij is, goed of kwaad aan uwen Minister, gj moet alleen van welvaart weten. Hoe zoude uw minister daarvan onkundig zijn? Daarom draag ik u nu de belangens des Rijks op, zoo als zijn goed of kwaad. Of gj onkundig zijt dezelve wel te beschikken, gaat mij verder niet aan. Terstond verliet de minister den Koning, en te huis komende, zeide hij tot zijne vrouw: Vrouw steek stroo in den brand, om'er aschwater van

te maken. Daarop hernam de vrouw: Mijn heer, voor wat zal dat aschwater dienen? Hij antwoordde: vrouw, weet dat de koning mij gelast heeft, om een Geneesmiddel tegen de pest uit te vinden, en daarom zal ik mij zelve benevens u begraven. Voorts kleedde zich de Minister in witte kleederen; de onder kleederen, kaba-ja, buikband en hoofddoek alles was wit. De vrouw kleedde zich insgelijks geheel in 't wit. Daarop riep hij zijne bediendens tot zich zeggende: nu mijne dienaars, ik en mijne vrouw gaan ons zelve begraven; als wij veertig dagen in het graf zullen geweest zijn, graaf ons dan op. Wanneer de Minister veertig dagen in het graf geweest was, groeven hem zijne bediendens op, en ziet! hij en zijne vrouw waren in kanons veranderd. Dit nu werd haastelijk den koning berigt, dat de minister en zijne vrouw kanons geworden waren, die dan zijne soldaten zond, om die kanons optehalen, maar zij waren niet in staat zulks te doen. Verder wordt verhaald, dat de koning eene stem des nachts hoorde zeggen: Het volk van het geheele land te zamen, is niet in staat, om deze kanons op te halen, maar gj alleen kunt zulks doen. Zoo-dra het dag was, begaf zich de koning naar het graf om de kanons uit den kuil op te halen, en dezelve beiden te gelijk in eens daaruit geligt hebbende, zag men hem de beide kanons in de handen houden.

De Geschiedenis omtrent het Geslacht der Kallangs. De menschen kallangs genaamd, wonen in eene plaats die Grogol heet of Trekdorp. Hunne huizen zijn op karren die van buffels getrokken worden. Des daags trekken zij onverschillig naar alle rigtingen; en waar zij op houden, daar grazen de buffels. Dat gedeelte waar de buffels geweid hebben, behoort dan tot het dorp Grogol. En hoewel de karren niet altijd ophouden en de buffels gedurende dat zij trekken grazen, zoo wordt dat gedeelte waardoor zij heen getrokken zijn, ook gerekend tot Grogol te behoren; om die rede is het district van een Trekdorp zoo uitgestrekt. Zoodra het avond is, houden zij met hunne karren stil, en zoodra het dag is trekken zij weder op naar 't Zuiden en Westen van Grogol. Als de grogl of Trekdorp groot is, wordt er opgehouden

zoolang de buffels eten : maar als het klein is eten de buffels terwijl zij trekken. In het Mataramsch gebied, is zulk een Trekdorp, in het Kaliwoengsche is er ook een, en over het algemeen is elk dorp dat uit kallangs bestaat een Treckdrop. Doch tegenwoordig trekt noch dat in het Mataramsche, noch dat in het Kaliwoengsche rond. De reden waarom de dorpen der kallangs Grogols genaamd worden, is deze: ten tijde toen de Sultan van Demak, eens eenen Tijger in 't bosch wilde vangen, werd er eene groote heining rondom een stuk woetijn gemaakt, deze heining nu werd grogol genoemd ; om die rede wordt thans nog dat gedeelte van eene woestijn 'twelk van kallangs bewoond wordt Grogol genaamd. Als er iemand een staart heeft, die behoort tot het geslacht der kallangs. Want de kallangs zijn een soort menschen afstammende van een roden hond. Voorts kleeden zich de kallangs niet op de Javaansche wijze, maar omwinden zich slechts met een stuk linnen.

Een Verhaal omtrent de bergbewoners. Er was een bergbewoner die had drie zoons. Dezelve waren ongehoorzaam jegens de vermaningen hunner ouders. En een ieder, die de ouders niet gehoorzaam is, is een slecht mensch. Van de drie zoons zoo even vermeld, was de oudste een straatrover, de middelste een dief, en de jongste een haanevechter; ja, deze drie mensen deden gantsch niets goeds. Zij deden niets dan spelen, straatrovers, stelen, haanevechten, moorden, benijden en kraakelen. Het was overal ruchtbaar, dat deze man drie zulke slechte zoons had, en daarom werd de plaats waar hij woonde, Salatiga genaamd, dat is: alle drie slecht. Zelfs nu nog zijn de bewoners van salatiga zulke slechte mensen, die alleen vermaak hebben in roven, moorden, vechten en schieten. Dit is nu de rede waar-

om die plaats salatiga genaamd is, om dat het hart van die drie menschen geheel bedorven was.

Eene Geschiedenis van Kali Demak. In de rivier van Demak is een wittekaaiman die goude voetringen draagt, en een witte Schildpad. Zij waren de voedsterlingen van den Sultan te Demak. De eigenlijke verbljfsplaats van de witte kaaiman is bij de brug van den Paser Sampangan. In deze rivier kan zich geen ander kaaiman ophouden dan alleen deze witte. Maar als 'er een kaaiman uit de zee in de rivier komt naar boven zwemmen tot aan Sampangan, en indien hij zich zoude willen verzetten, zoo wordt hij van den witten kaaiman gebeten. Maar eens des jaars mogen zij in die rivier naar boven

komen. De rede dat zij slechts eens des jaars mogen opkomen is deze : ten tijde toen Djokotingkir uit de boven landen afgewandeld was om den Sultan van Demak ontmoeten, zoo was zijn uitzet op deze reis een houtvlot. Op de plaats komende, het zonnendiep genaamd, kende dat vlot niet vooruitgaan, maar bewoog slechts heen en weder, wordende van kaaimans aangevallen. Terstond sprong Djokotingkir in de rivier, en begon tegen de kaaimans te slaan. De kleine kaaimans over wonnen zijnde, kwam de minister van den koning der kaaimans te voorschijn, ook deze werd overwonnen. Daarna kwam de Koning zelve, ook hij werd spoedig ten ondergebragt. Daarop werd Djokotingkir in het paleis van den kaaiman koning genoodigd, en daar gekomen zijnde, zeide de koning tot hem : Ik ben overwonnen. Djokotingkir hernam : als gj overwonnen zijt, zoo zijt mij onderworpen. En gj moet mij van nu af vanieder kaaiman een jaarlijkschen tol betalen. Daarop zette Djokotingkir zijne reis voort naar Demak. De koning der kaaimans gaf bevel, dat veertig van zijne onderhorige Djokotingkir zouden geleiden en zijn vlot bewaken. Van wege die overwinning mag zich tot heden geen kaaiman in de Demaksche rivier ophouden.

Eene gebeurtenis voorgevallen in zeker land. Dat land was groot en des Konings naam vermaard. Er was een koopman in dat land, die zwaar bestolen werd. De goederen die weggeraakt waren, bedroegen 2000 daalers in waarde. De koopman nu was zeer bedroeft, en de voornaamste reden zijner droefheid was, dat hij niets meer had om weder te beginnen, en dat de verloren goederen niet zijn eigendom waren. De koopman dan zeide tot zijne bedienden : Hebt gij mij bestolen ? Deze allen ontkenden, zeggende : " wij hebben u niets gefstolen." Daarop begaf zich de koopman tot den koning. Toen de koning hem zag zeide hij tot hem : Ei ! koopman waarom komt gij tot mij, wat is uwe begeerte ? De koopman hernam haastelijk : De oorzaak, woorom ik zoo vroeg voor Uwe Majestieit kom, is, dat ik in de voorleeden nacht zwaar bestolen ben. De waarde der weggeraakte goederen bedraagt 2000 daalers. Hoe zoude dit Uwe Majestieit kunnen onbekend blijven ? Mijn neiderig verzoek aan Uwe Majestieit is, om de gestolen goederen te willen laten opsporen. De koning dit horende, speet het hem zeer. De koopman voegde erbij : die het gestolen goed vindt of ontdekt, dien geef ik de helft 'ervan. Terwijl de koopman dus sprak, was er een oude lamme bedelaar buiten de poort, die de belofte des koopmans horende, zich oogenblikkelijk van daar omtrent een mijl verre, van de stad begaf, waar hij ging liggen en zich toedekte met droog gras. De koning zelve ging naderhand binnen in zijn paleis en at niets wegens droefheid. En de koopman keerde naar zijne woning terug. Om-

trent twee maanden daarna gebeurde het, dat er drie wijze mensen nabij de plaats kwamen waar de arme lamme bedelaar lag. Deze drie nu begonnen een onderling gesprek, waarin de eene tot den anderen zeide : Hoe groot schijnt u wel dit land te zijn ? De andere antwoordde : de breedte van dit land schijnt mij slechts zoo groot te zijn als een Gandoe.* En die gevraagt had zeide, dat lijkend'er niets na. Daarop vroeg hij den tweden : Hoe groot schijnt u wel dit land te zijn ? Waarop die hernam : dit land schijnt mij zoo groot te zijn als een Okkernoot. Daarna zeide hij die gevraagt had, ook gjt weet er niets van, en daar bij voegende : Mij komt dit land slechts voor zoo groot te zijn als een Tamarinde pit. Toen de lamme bedelaar dit gesprek gehoord had, stond hij haastelijk op hinkende naar de stad, om tot den koning te gaan. Voor de poort van het paleis gekomen zijnde, melde hij zich bij hem die de wacht voor de poort hield, zeggende: ik verlang den koning mijne opwagting te maken. De wacht antwoordde : zit hier eerst neder, tot ik u bij den Koning heb aangemeld. De bedelaar zeide : ik wil niet voor de poort blijven zitten, ik moet tot den koning spreken, en liep al hinkende regtstreeksch tot den koning. De koning den bedelaar ziende, zeide tot een van zijne pagies: wat is dat voor iemand die daar op het voorplein zit ? De pagie hernam : het is een bedelaar. De bedelaar riep hard uit zeggende : ik geef Uwe Majesteit kennis, dat degenen gevonden zijn, die den koopman bestolen hebben ; zij zijn drie in getal, en zijn thans nog in het Dorp dus genaamd. De koning hernam zoo ! is dat waar ? De bedelaar bevestigde zijn gezegde nog eens. De koning gaf onmiddelijk last aan enige van zijne bediendens : gaat die drie mensen opsporen, vat hen en

* Een soort van platte boon omtrent één duim breed.

brengt hen hier. Dezelve gingen nu de paard uit, om de dieven te halen. Het duurde ook niet lang, of zij waren gevonden en gevat ; en geen één van hun was weigerachtig om mede te gaan. En niet lang daarna waren zij voor den koning, die hen aldus aansprak : *Zijt gij die menschen, die den koopman onlangs bestolen hebben ?* Zij antwoordden : *O, koning ! wij zijn geen dieven, noch slechte menschen.* De koopman dien de goederen ontstolen waren, kreeg het spoedig te horen, dat zijne dieven gevat waren, en begaf zich onverwijld tot den koning zeggende : *Mijn Heer koning, zijn dit de menschen, die mijne goederen gestolen hebben ?* De koning zeide : *zij ontkennen het nog.* Wanneer de bedelaar hoorde, dat zij alle drie ontkenden, zoo overtuigde hij hen en sprak : *waarom ontkend gij ? Is het dan niet waar dat gij gevraagd hebt, hoe groot dit land scheen te zijn ? en uw makker antwoordde : het schijnt mij toe zoo groot als eene Gandoe te zijn ; en uw ander makker zeide, het ware zoo groot als eene Okkernoot ; en gij zelve zeidet : het ware zoo groot als een Tamarinde pit ? Wilt gij nu ontkennen dit gezegd te hebben ? Nu ieder een, dien dit land zoo groot voorkomt als een Tamarinde Pit, die moet zekerlijk alles weten wat 'erin is, en die alles weet wat in een land is, die moet ook den dief weten, die den koopman bestolen heeft.* De wijzen gevoelden de waarheid van deze redenering ; temeer daar zij zich niet konden herinneren eenig mensch of dezen bedelaar gezien te hebben, terwijl zij dus tot elkander gesproken hadden. De wijzen zeiden daarop tot den koning : *weet, de eigen broeder des koopmans is de dief, eisch slechts de verloren goederen van hem.* En dit gezegd hebbende, verdweenen zij. De koning zeide dan daarop tot den broeder des koopmans : *beken gij ; idien*

gij niet bekent, laat ik u den hals afsnijden ; want niemand anders als gij heeft de goederen uwes broeders gestolen. Die man werd nu grootelijks velegen, en zoude gaarne ontkend hebben, maar de vrees voor den dood hield hem ervan te rug, en zoude hebben willen bekennen, maar hij was voor zynen broeder beschaamd. Ten laatste beleed hij de daad, en sprak tot den koning : ja ik heb mijns broeders goederen gestolen. Aanstonds werden de goederen uit het huis van den dief gehaald en voor den koning gebracht; en de Koning bevond na onderzoek derzelver waarde te zijn 2000 daalders. Nu ontving de koopman 1000 ervan aan waarde, en den bedelaar werd de andere helft gegeven. De bedelaar nu rijk zynde, begaf zich spoedig naar huis al hinkende en zeer blijde. Hij bouwde kort daarop een huis, trouwde eene vrouw en schafte zich een paard aan, op het welk hij alle namiddagen op de parade plaats kwam en zich vermaakte. De koopman begaf zich ook naar zyne woning.

Er wordt verhaald, toen iemand zijnen schuldenaar maande, dat zij te zamen strijd kregen; om rede dat de schuldenaar zijne schuld ontkende. Daarop zeide de schuldeischer, den schuldenaar willende overtuigen: Hoewel gij de zaak ontket, gij hebt echter te voren dus tot mij gespoken: "Ik verzoek u om vijf daalders te leen, ik wensch één buffel te kopen." En toen ik u die vijf daalders geleend had, zoo gingt gij 'ermede naar huis. De schuldenaar hernam: Ik kan mij niet herinneren, dat ik u iets schuldig ben, ook weet ik niet of het zilver,

of kopergeld was, dat ik van u zoude ontvangen hebben. Daarna ging de schuldeischer tot den Regter en zeide : Heer Regter, ik heb aan Singo vijf daalders geleend, en nu ik hem 'erom maan, ontkent hij de schuld, en zegt dus tot mij : " ik weet niet, dat ik u iets schuldig ben, ook weet ik niet wat soort van geld ik van u zoude ontvang hebben." De Regter zeide dan tot den bode : Ga, roep dien man hier. De bode ging oogenblikkelijk en haalde den schuldenaar voor den Regter. De Regter zeide tot hem : Singo zijt gij dezen man vijf daalders schuldig, betaal hem nu. Hij antwoordde den Regter : ik ben dezen man niets schuldig, ook is er geen bewijs, dat ik ooit van hem geleend heb. De Regter zeide tot den schuldeischer: hebt gij een bewijs van dien man ? Hij antwoordde, ik heb er geen. De Regter vroeg verder: toen gij hem dat geld leendet, was er dan niemand getuige van ? Hij zeide neen, er is geen getuige. Waarop de Regter hernam: dus kan aan uwen eisch niet voldaan worden, om dat er geen bewijs is, dat hij u schuldig is : 'er zoude nog aan kunnen voldaan worden, al was 'er geen schriftelijk bewijs, als er maar een getuige was. Echter zoude dit nog niet kunnen geschieden, indien de getuige eene vrouw ware, of een kind, of een blinde, of een doove, of de echtgenoot of kind, alle deze kunnen geene geldende getuigen zijn. Voorts zijn er vier omstandigheden, die bij een voldoende getuige in aanmerking komen ; de eerste is, dat hij een ambtenaar zij, de 2) dat hij de hoofd priester in het district zij, de 3d dat hij een opregt man zij, de 4) dat hij een man van goed gedrag zij. Voorts als iemand, die ter leen geeft een getuige heeft, hoewel er geen schriftelijk bewijs is, en de schuldenaar de schuld mogt ontkennen ; als er één van de straks opgenoemde getuigen is en de schuldeischer,

en hun getuigenis met eenen eed bevestigen, zoo wint hij zijnen eisch; maar indien zij mogten weigeren eenen eed te doen, zoo verliest het de schuldeischer, omdat de getuige slechts kan omgekocht zijn. Een schriftelijk bewijs van schuld, zal het voldoend zijn, moet in zich behelen den dag der maand, den naam van het jaar, het Jaargetal en van den crediteur en den schuldenaar onder teekend zijn. Als dit het geval is, zoo ontstaat er geen twist. Anders geeft het leenen tuschen vrienden slechts aanleiding tot verwijdering.

Eenige leeren uit de Natnur ontleend,

Men kan zelfs van de groote vleidermuis leeren, name-
lijk uit derzelver bezorgdheid voor hare Jongen. Als zij
pas jongen gekregen heeft, zoo houdt zij dezelve zoo digt
bij hare zijde, dat zij niet van haar kunnen afraaken, zoo

lang *zij* nog niet vliegen kunnen. De bezorgdheid dier Vleidermuis, dat *zij* de Jongen uiet van hare *zijde* laat gaan, indien die nog niet oud genoeg *zijn*, kan hun zoo verre tot voorbeeld ter nàvolging dienen, die in den dienstbaren staat *zijn*, dat *zij* hunnen Heer niet moeten verlaten als *zij* deszelfs toestemming en beloning nog niet ontvangen hebben.

အရာမျိုးတွေကြော ယချောမာတဲ့ ပေါ်စာ၍ ဟနီ၌ ဘဏ္ဍာဖျော်
များပါမူလာသံဃာမျိုး ရှိခဲ့တယ် ဘာပဲ။

Er is weder eene toepasselijke leering afteleiden van den vliegenden Hagedis, dat is: het goede van dien hagedis waardig ter navolging voortestellen. Deze hagedis woont overal waar groot een kleingeboomte is. De nuttige leering van dien hagedis is deszelfs voorzigtighed en bezorgdheid. Als de wind sterk waait, hecht zich deze hagedis in alle haast aan een boom, klein of groot, laag of hoog vat hij, ten einde hij niet mogt op den grond vallen. Dit is de wijze van iemand die als onderdaan in eene plaats leeft. Waar hij dan ook mogt wonen, die plaats is hem van den Allerhoogsten aangewezen. Alles wat God geschapen heeft, heeft hij bevolen om tusschen het goede en het kwaade te onderscheiden zoo als het alles in waarheid bestaat. Alle schepselen in de wereld, zijn van dien Heer den Geest die lang vóór het begin van het wereldäl bestond ; derhalve moet gij dien Heer vrezen, die de oorsprong van alle dingen is.

Wederom kan eene gelijkenis van den loop des waters ontleend worden. Want de aard des waters is uittermate goed en nuttig en wel naar den wil van God, die de oorsprong daarvan is, die bevolen heeft, dat het water bestaan zoude. Het water heeft eene groote nuttigheid, en deszels beteekenis en namen zijn menigvuldig, omdat het dient tot het onderhoud van alle levende schepselen. De namen van ouds aan het water gegeven zijn : Banjoe, Tojo, Hongo, Tirto, Tjahe, Warih en Warsan. Het water genaamd Tojo is eigenlijk hetgeen 't welk uit een' middelmatigen berg voortvloeit. Het water Tirto Boelajat genaamd, is hetgeen dat aan den voet van een' grooten berg opwelt ; Tjahe het geen, dat aan den voet van iederen berg ontspringt. Warih djernih is het helder water voortvloeiende uit het midden van een' berg. Warsan wendran is regenwater nedervallende uit eene donderbui. Man kan insgelijk eene duiding geven aan het water, hoe hetzelve uit de aarde ontspringt, eene rivier maakt, onafgebroken vloeit, ook kan opdrogen, of eene overstroming veroorzaken. Ontspruitende uit een' berg en eene beek vormende, loopt het onafgebroken dag en nacht in dezelve tot in de Zee, aldaar zich vermengende met het overige zeewater tot het niet meer te onderscheiden is. Nu de kennis van een zeer goed mensch, is gelijk aan helder water. De helderheid van 't water is gelijk aan de waarheid der bepalingen van den Godsdienst, volgens het welbehagen van den Heer, den Geest, die de Oorsprong van het heelal is.

ଶ୍ରୀ ଯାତ୍ରେ ହିଁ ଲାଗି ଏହା କୁଣ୍ଡଳୀ ଦାଖାଣାରେ ହେଉଥିଲା ଏହା
ଦାଖାଣାରେ ହେଉଥିଲା ଏହା କୁଣ୍ଡଳୀ ଦାଖାଣାରେ ହେଉଥିଲା ଏହା
ଦାଖାଣାରେ ହେଉଥିଲା ଏହା କୁଣ୍ଡଳୀ ଦାଖାଣାରେ ହେଉଥିଲା ଏହା
ଦାଖାଣାରେ ହେଉଥିଲା ଏହା କୁଣ୍ଡଳୀ ଦାଖାଣାରେ ହେଉଥିଲା

କେବୁ କେବୁ କେବୁ ମିଶ୍ରମତି ହାତୀ କୁଣ୍ଡଳ ବସନ୍ତଜାତୀ ମିଶ୍ରମତି
ପ୍ରଧାନମାତ୍ରା ପରିପାଦାଗାମୀ କାହାରୁ କୁଣ୍ଡଳ ବସନ୍ତମିଶ୍ରମତି :

Dit is weder eene Leerijk verhaal of voorbeeld uit de vroegere tijden. Een verhaal tot leerzame herinnering voor de mensen van dezen tijd, ten einde zij niet mogten vergeten het gebruik van het goede en kwaade. Een Olifant werd woedend en kwam daardoor om het leven. Eene slang door de aanprikeling van haar vergift kwam ook om; een hartebeest kwam door dezelfs blijdschap om, en een mensch door zijne onmatige begeerlijkhed. De zaak is deze: een Olifant woedend zijnde, liep naar de woestijn in het bosch van Madjapahit genaamd Gnableg. Deze Olifant in het bosch heen en weder loopende, trapte op eene giftige slang, deze beet hem in den voet, waarvan hij oogenblikkelijk stierf, en valende, viel hij op de slang, die door de zwaarte des Olifants dood gedrukt werd, en dus waren zij beide dood. Een Hartebeest naderende zag, dat de slang en de Olifant dood waren, sprong, uitgelaten van blijdschap, op den dooden olifant, en de doode slang, en op dezelve vrolijk rond springende, raakte het de punt van de tanden des olifants en tevens de scherpe tanden van de slang, waarop het hartebeest omiddelijk dood nederviel: dus waren zij alle drie dood in dezelfde plaats. Daarop naderde de man, die door zijne begeerlijkhed omkwam, dezelve den dooden Olifant, de doode slang en het hartebeest ziende, sneed met blijdschap den kop des olifants af wegens het ijvoor, en om het vleesch van het hartebeest te hebben, nam hij het geheel benevens den kop van den olifant op zijne schouders. Hoewel nu die last te zwaar was, wilde hij zich toch tot het dragen daarvan

dwingen, maar hij viel en raakte in de slagtanden van de slang en stierf aanstonds. Dus lagen zij alle vier gezamenlijk dood op eene plaats.

F I N I S.

De voorngamste drukfouten.

Bladz. 4 Regel. 1 lees voor-gelijk in't-gelijk j in't

De voornaamste drukfouten.

-	- 132 -	- 14	ମୁଖ୍ୟମତୀ	ମୁଖ୍ୟମତୀ
-	- 134 -	- 2	ନାର	ନାର
-	- 137 -	- 12	ମୁଖ୍ୟମତୀ	ମୁଖ୍ୟମତୀ
-	- 149 -	- 1	ମୁଖ୍ୟମତୀ	ମୁଖ୍ୟମତୀ
-	- 150 -	- 16	ମୁଖ୍ୟମତୀ	ମୁଖ୍ୟମତୀ
-	- 158 -	- 19	ମୁଖ୍ୟମତୀ	ମୁଖ୍ୟମତୀ
-	- 166 -	- 4	ମୁଖ୍ୟମତୀ	ମୁଖ୍ୟମତୀ
-	- 178 -	{ - 14	ମୁଖ୍ୟମତୀ	ମୁଖ୍ୟମତୀ
-	- 181 -	- 1	ମୁଖ୍ୟମତୀ	ମୁଖ୍ୟମତୀ
-	- 181 -	- 3	ଏଣେ	ଏଣେ
-	- 181 -	- 14	ଗିଫ୍ଟିଜେ	ବରଗିଫ୍ଟିଜେ

